STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02736

DI LEBENS GESHIKHTE FUN NOTE GANEV

Isaac Meir Dick

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

0-657-02736-7

D:\YIDDISH\TITLES\9780657027360T.PS

THE STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY PROVIDES
ON-DEMAND REPRINTS OF MODERN YIDDISH LITERATURE

ORDERS MAY BE PLACED BY PHONE AT (413) 256-4900 X155; BY FAX AT
(413) 256-4700; BY E-MAIL AT ORDERS@BIKHER.ORG; OR BY MAIL AT
NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER, 1021 WEST STREET,
AMHERST, MA 01002-3375 U.S.A.

©1999 NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

BOOK DESIGN BY PAUL BACON

PRINTED IN THE U.S.A. ON ACID-FREE PAPER

דיא

Lebensgesichte fun Note ganef

לֶעבֶּענְס גֶעשִׁיכְטֶע

פון

נָטֶע גַנָב

fun

מאת

A. M. Dick

אמ״ד

Wilna

ווילנא

שנת תרמ״ז לפ״ק

ЛЕБЕНСЪ ГЕШИХТЕ

фонъ Ноте ґановъ.

Разсказъ А. М. Дика.

1887.

203679
8-13-14

4892.4
D54le
cop.2.

Дозволено цензуорю. — 12 Ноября 1886 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ домъ № 325/2631.

איינע קליינע הקדמה

מיר האבין שוין צוואר מעהר אלס איין מאל גישפראכין אין דיא פאריידע פון אונזערע ערציילונגען דאס דער מענטש איז צוא זאמען גיזעצט (מרכב) פון צוויא פערשיידענע טהיילין «גייסט אונ קערפער» אונ דאס ביידע זיינען אזוי ווייט מיט איינאנדער פערבונדען דאס איינער ווערט גיוויקקערט (מתפעל) פון דעם צווייטין, הן לטוב הן לרע סייא צום גוטין סייא צום שלעכטין, צום ביישפיל, ווען דער קערפער ליידעט גרויסע שמערצין ווערט דורך דעם שוין צערשטערט (מבולבל) דער גייסט, אונ אזוי אויך אומגיקעהרט ווען דער גייסט ליידעט אונ איז בעטריבט אויס מאנכע קימערנעס אדער קריינקונג ווערט געשוואכט אונ אפגיצערט דער קערפער אויך אונ ווען איינער פון דיזען צווייערלייא ליידען קערפערליכע אונ גייסטיגע ערדייכען (גרייכען) דעם העכסטין גראד, דאן ענדעט עס זיך מיט איינעם פריהצייטיגען טויט. — אונ ביא אלעם האבין מיר נאך פיל מעהרעס איבער דיזען געגענשטאנד (ענין) צושפרעכין, איבער הויפט צוא באווייזין דאס דיזע ביידע טהיילען וויא אויך זייא זייגען פון גאנץ פערשיידענע נאטורין דען דער גייסט איז דאך פון איינער הימעלשע בעשאפענהייט (טבע) אונ דער קערפער איז דאך פון איינער אירדישע בעשאפענהייט (טבע), גלייכין זייא זיך אויס אין ארט אונ וויזע פון זייערע גענהרונגען *).

ערשטינס מוז מען זייא ביידין געניסין מיט מאס אונ צייט, דען איינע איבערמעסיגע לעקטיר (לערנונג) שאדעט דעם גייסט ניט ווייניגער אלס איין איבעריגער ביסין שאדעט דעם קערפערליכען מאגען וויא אונזערע חכמים זאגין אויף דעם פסוק «דבש מצאת אכול דיך פן תשבע והקאתו», ווען דוא האניק בעקומען האסט געניסע דער פון נור אזוי פיל וויא דוא

קענסט

---

*) דען דער גייסט וויא אויך ער איז נור רוחני מוז ער זיך אויך גינערין, צוואר ניט מיט איינער אירדישין נעהרונג (מגושמדיגע) נור מיט איינער גייסטיגען נעהרונג, למשל תורה, חכמה, מוסר, ספורים.

קענסט עס פערדייען , זאנסט וועסטו עס מוזין אויסברעכין , זאגין אונזערע חכמים דאס דארונטער איז גימיינט דיא תורה אונ דיא חכמה וואס ווערט געגליכען אין שיר השירים צוא האניג דאס מען זאל עס אויך גאנץ מעסיג געניסען , זאנסט וועט עס בלייבין אין דעם גייסטיגען מאגען (מוח) גאנץ אונפערדייעט , אונ מען וועט עס מוזין ארויס געבין צוא ריק פון זיך .

צווייטינס מוזין דיזע ביידערלייא נעהרונגען זיין פון אזעלכע גאטונגען וואס זאלין קענען גוט בעקומען , אונ גוט שמעקין דעם קערפערליכען מאגען אונ אזוי אויך דעם גייסטיגען מאגען (דעם מוח) פון דעם מענטשין וואס געניסט זייא , דען ניט אלע מענטשין האבין איינערלייא פערדייאונג אונ אויך ניט אלערלייא גישמאק , הן אין קערפערליכע שפייזין אונ הן אין גייסטיגע שפייזין , דען וויא דער פאל איז אין עסין דאס מאנכער ליבט אונ פערדייעט קרעפטיגע שפייזין , אונ מאנכער ליבט אונ פערדייעט נור לייכטע שפייזין , אזוי איז דער פאל אויך אין דער ליקטירע (לערנען) דאס מאנכער ליבט אונ קען צו גלייך אויפפאסען (בעגרייפען) שווערע למודיות אונ מאנכע קען נור משיג זיין אונ ליבט צוא גלייך גרינגע למודיות .

נון גאט זייא דאנק ווערט שוין פון לאנג אן גיזארגט פאר זייא ביידין (גייסט אונ קערפער) דאס זייא זאלין ניט פון הונגער שטארבין *) ניט דארבין , ניט שמאכטין , אונ דאס זייא זאלין אויך זייערע מאגינס ניט פערשליימען (פעראונרייניגען) דען עס ווערט גימאכט פאר זייא שפייזין פון פארשיידענע סארטין וואס מען קען זייא שוין צוא פאסין צוא פארשיידענע מאגינס פון דיזע צווייא ארטין (גייסטיגער אונ קערפליכער) דען אזוי וויא מען פארפערטיגט לייכטע שפייז ארטין פאר איינעם פערשוואכטין קערפערליכען מאגין , ביסקאט , צוויבאק , אזוי

פארפערטיגט

*) ווען דער מענטשליכע גייסט האט ניט איבער וואס צוא דיינקען , צוא לערנען , צוא לעזין , אונ בעקומט דער פון איינע לאנגווייליע (סקוצנאסט) הייסט עס אין גייסטיגער הונגער אונ ווען דיזעם איז אין איינעם הויכין גראד קען מען אראפ אין גאנצין פון זינען , אונ ווען מען פערלירט אין גאנצין דיא לוסט צוא דיינקען צוא לערנען אונ צוא לעזין הייסט עס איינע גייסטיגע אפעטיט לאזיקייט ר"ל אונ מען פערפאלט אין איינער מרה שחורה, אונ אזוי געפינען מיר זעלבסט אין אונזערע ספרי קודש אין פילע שטעלין דאס דער לערנען ווערט אנגירופין מיט דעם נאמען אכילה „לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע דבר ה׳, לכו לחמו בלחמי למה תשקלו כסף בלא לחם״, ווייל דיא תורה אונ דיא חכמה גינערט דעם גייסט וויא ברויט דעם קערפער .

פארפערטיגט מען אויך זייער לייכטע לעקטירע (למודיות) אונ לעזענביכער פאר איינען אבגעשוואכטען גייסטיגען מאגען, אונ אונטער דיזען סארט גייסטעס נעהרונג שפילט דיא גרעסטע ראלע ערצייהלונגען אונ געשיכטען וואס ווארין פערדייעט זייער לייכט פון דעם שוואכסטען בר מוח, אדער אין דער צייט וואס מען איז ניט אויפגעלייגט צוא דיינקען איבערוויכטיגעס אדער צו לערנען איינע שווערע זאכע אדער אלס מען וויל זיך נור איין עטוואס צערשטערין (ארויס שלאגין איינע דאגה פון זינען).

דריטענס פערגלייכין זיך דיא גייסטע נעהרונג מיטלען (לעקטירע) צוא דיא קערפערליכע נעהרונג מיטלען אויך אין דיזעם, דאס אזוי וויא דיא לייכטעסטע שפייזען מוזין אין זיך האבין איינע נעהרונגס קראפט אונ ניט בלויז איינע הוילע נאסעריי, זאנסט וועט דאך ווערין דער קערפער גאנץ ענטקרעפטעט, אזוי מוזין אויך אלע לייכטע לעקטירע (למודיות) אונ ערצייהלונג וואס זיא שפייזין פאר שוואכע גייסטער האבין אין זיך אויך איניגער מאסין איינע רעכטע דאזיס (פארציאן) נעהרונג שטאף, דען זאנסט וועט דער גייסט ווערין גאנץ אפגעשוואכט, דאהער געהערט יעדער געשיכטען שרייבער אריין צו בראכין אין זיינע ערצייהלונגען איין עטוואס וועלט קענטעניס, מוראל, (מוסר), עטיק (דרך ארץ), זיטליכקייט, אונ אתורה ווערטיל, אונ ווירצען עם מיט וויץ, אונ איבער הויפט דארפין זיא זיין קריטיש, דען דיא קריטיק בעסערט אויס דיא פעלערין פיל בעסער אלס איינע טרוקענע מוראל, אונ פון דיזער ארט (קענען מיר אונז ריהמען) זייען אלע אונזערע ביזהעריגע געשיכטען, אונ אזוי אויך דיזע וואס עס איז אין איר בעשריבען נור איין דיב (אגנב) אונ טראגט אין זיך ניט ווייניגער נוצין אלס דיא פרומע געשיכטען אונזערע פון דעם פלעט אויף שבת, פון יענע לערנען מיר וואס מיר זאלין יוא טאן, אונ וויא מיר זאלין זיך יוא אויף פירין, אונ פון דיזע געשיכטע ווערין מיר לערנען וואס מיר זאלין ניט טאן אונ וויא מיר זאלין אונז ניט אויף פירין, וויא ווייט מיר דארפין אונז היטין מיט אונזערע רייד אונ מיט אונזערע מעשים פאר אונזערע קינדער, דאס זיא זאלין זיך ניט אראפ נעמען איין שלעכטין בייא שפיל דער פון, אונ וויא ווייט מיר דארפין אונזערע קינדער היטין, דאס זיא זאלין ניט האבין קיין אומגאנג מיט קינדער פון פראסטע עלטערין, וואס ווייסין פון דער רעליגיאן נור דיא אויסין זייטע, דאס למשל דער שבת בעשטייט נור אין צאלינט עסין, פסח אין קניידלאך מאכין, פורים אין המנען שלאגין, אונ אין המן

טאשען מאכין , אונ אזוי אויך זיינען ניט בעסער זייערע בעגריפע זעלבסט פון אלע מדות טובות אונ מדות רעות , טוען גוטעס , נור זא לאנג אלס אנדערע וויסין דער פון , אונ האלטין זיך אפ פון שלעכטעס נור דאן ווען איין צווייטער קען עס מערקין , אונ אין גרונד ערלויבין זייא זיך אלעס , אונ זיינען אלזוי מענטשין אן געווי‌סען , אן איינעם עהרין גיפיל אונ אן בושה , אונ וויא צוא זאגין אויך אהנע רעליגיאן , קורץ גיזאגט זיינען בערויבט פון אלע מיטעלין וואס קענען איינען מענטשין בענדיגען (איינהאלטין) פון אלע בייזען , וויא שלמה המלך עליו השלום האט גיזאגט «פן אורש וגנבתי ותפשתי שם אלהי» בין איך ארעם ווערדע איך שוין שטוילין אונ מיך אן דעם נאמען גאטעס פערגרייפין , אונ דיזעם איז אלעס צוא זעהען פון דעם העלד *) דיזער ערצייילונג , דאס איז דער נאטע גנב וואס וואר אזון פון אזעלכע עלטערין . —

---

*) יעדע פערזאן וואס שפילט דיא הויפט ראלע אין איינע גישיכטע ווערט אנגערופין מיט דיזעם נאמען .

א מ״ד

א.

איין עטוואס פון דעם נאטעס גיבורט, פון זיינער קינדהייט, און פון דיא ערשטע קליינע גנבות.

ווען שוין איין מאל דיא מאדע איזט צוא בעשרייבען דיא גרויסע וואונדערצייכען וואס עס איז גישעהען ביי דעם גיבורט פון גרויסע העלדין און פון גרויסע חכמים וואס ווערין אנגינומען אלס ריכטיגע פאר בעדייטונגען אויף זייערע שפעטערע גרעסע (גדלות) אזוי למשל ווערט דער ציילט אין דעם ספר יוסיפון דאס אין דעם טאג וואס עס איז גיבארין גיווארין אלכסנדר מוקדון, וואר איינע גרויסע זאנגען פינסטערניש און איין גרויסער רעש (ערד ציטערנעס) עס ווארין גרויסע בליצין און דונערין, און אין דעם בויך פון דער ערד האט דאן געשנורעט און גיבורעט זיא האט געאכצעט און גיקרעכצעט וויא איינע שווערע גיווינערין, און אין דער נאכט וואס עס איז אין איר נאפאליאן דער ערסטער גיבארין גיווארין, האט פרידריך דער ערסטער קעניג פון פרייסין וואס איז דאן גילעגין אויף דעם פעלד שלאכט ביי ברעסלויא אונטערין פרייען הימעל האט ער דאן גיזעהען וויא עס איז ארונטער גיפאלין פון הימעל איין גרויסער העלער שטערין, און וויא נור ער האט בעריהרט דיא ערד האט ער זיך פערוואנדעלט אין איינעם ליכטיגען מער, וואס האט פארטרונקען דיא וועלט וויא אמאל דיא זינד פלוט (מבול) אין נחים צייטין און איז זיך באלד ווידער פערלאפין, דיזע ווארין דאן אנגינומען אלס טריפטיגע (געוויסע) בעווייזע דאס עס ווערין דאן גיבארין ווערין גרויסע העלדין וואס וועלין ערשיטערין (ערציטערין) דיא וועלט און פערפלייצין מיט זייערע גרויסע חיילות, און האבין דער נאך ריכטיג איין גיטראפין (מקוים גיווארין) און אלס דער גרויסער וועלט פילאזאף פלאטא איינער פון דיא זיבין חכמי יון וואר אלט איינע טעג און איז גילעגין אין וויגעלע האבין זיך הונדערטע בינען צוא זאמען גיזעצט ארום זיין מויל און האבין גימאכט דארט האניג האט מען עס אנגינומען פאר איינע טריפטיגע בעדייטונג (סימן) דאס דיזעס קינד וועט זיין איין זיסער רעדנער (ריידער) וואס וועט שמעקין

אלעכזין

אלעמען אזוי צימליך וויא האניג און ער איז עס אזוי ווירקליך געווארן, אלזוי איז שוין גיט צוא פערדיינקען מיר ווען איך נעהמע מיר דאס רעכט צוא בעשרייבין דא אויך דיא וואונדער אונ בעווייזע וואס ווארין געשעהען אין דער געבורטס נאכט פון אונזערין נטע גנב וואס איז דער געמיינער העלד פון דער געשיכטע, אונ וואס זיין נאמען ווערט אויסגעשפראכען אין אונזער גרויסע שטאט ווילנא מיט שרעק אונ מיט אכטונג וויא איין נאמען פון איינער היסטארישע פערזאן, (דאס הייסט אזוי אמענטש וואס זיין נאמען איז בעשריבען אין דער וועלט געשיכטען).

עס ווארין געשעהען אין דיזער נאכט פון זיינער געבורט אזעלכע אקצען וואס האבין גינוג געדייטעט אויף דיא צוקונפט (עתידות) פון דיזעם קינד וואס ער נור איינער וואר געבארין אין ווילנא אין דיזער נאכט אין דעם 10 זעפטעמבער פון דעם יאר 1707 — ערשטינס וואר יענע נאכט העכסט שטירמיש אונ פינסטער גאנץ געשאפין צום שטולין אונ צום רויבין, צווייטינס ווארין אין דיזער נאכט געשעהען גרויסע גנבות, דען עס ווארין מעהר אלס 30 קראמען אויפגעבראכין אונ אויסגעראמט, עס איז אין דיזער נאכט אנטלאפין אקאזנעצייא מיט הונדערט טויזנד גילדען אין דיזער נאכט זיינען אריין גיגאנבעט געווארין מעהר אלס 100 קויפען בראוואזנע בראנפין, עטליכע בריקעס קאנטערבאנד, עס זיינען אין דיזער נאכט מעהר אלס 1000 דיעלעס ארויס גיגאנבעט געווארין פון דיא פריסטטסוועס וואס וואר דאן אפגיגעבין געווארין אין קאזאנע פאלאטע, דריטענס האט מען אין יענע נאכט ארויס גיגאנבעט פון אלע פוסקעס, אונ מער אלס צוואנציג יונגע לייט האבין זיך אפגיגאנבעט פון זייערע ווייבער אונ פון זייערע שווער אונ שוויגער, פערטינס האט מען ארויס גיגאנבעט עטליכע זערנאלין פון דער ארכיווע, אונ עטליכע מיידלאך פון דיא עלטערין — עס גייט איינע זאגע אין אונזער שטאט (מסורת היא בידינו) דאס זיינע מוטער איז געווארין מעוברת מיט אים אויך בגנבה, וויא דער פסוק זאגט «זורו רשעים מרחם» דיא רשעים זיינען שוין אין זייער מוטערס לייב פערדארבין, זיא האט אים אויס געזויגין בגנבה, אונ ער האט גילערינט אין אחדר בגנבה. זיא איז געווארין מעוברת בגנבה מיט אים, וויל דער פאטער זיינער וואר איין נאכט וועכטער אין יענע נאכט, זיא האט אים געזויגן בגנבה וויל באלד נאך זיין געבורט איז זיא געווארין איין אם בייא איינע נגידה וואס האט געוואוינט אין דעם זעלבין הויף וואס זיא האט געוואוינט, פלעגט זיא זיך אראפ כאפין צוא אים עטליכע מאל

אין טאג אום צו זוכין אים דארט אין איר שטוב בגנבה, דען דיא נגידה האט עס ניט גיטארט וויסען, ער האט גילערינט בגנבה ווייל מען האט אים אפגינגעבין צוא אזוי אמלמד וואס האט ניט גיטארט האלטין נור (מער ניט) וויא צוועלף אינגלאך אונ ער וואר שוין דארט בייא אים דער דרייצעטער אונ פלעגט אים צוא בעהאלטין אונטערין בעט וויא אגנבה אלס איינער פון זיינע בעלי בתים פלעגין צוא קומען אין חדר, אלזא הייסט עס ער וואר גיקענאטין פון גנבות, דאהער קיין וואונדער דאס ער איז גיווארין אגנב, נון וועלין מיר דא אין דעם צווייטען קאפיטיל דער ציילין איין עטוואס פון זיינע ערסטע קינדישע גנבות, אונ פון זיינע שעמלען שטרייכע (שטוקעס).

ב.

איין עטוואס פון זיינע עלטערין אונ פון זיינער ערציהונג.

זיין פאטער האט גיהייסין שמעון בורצאק, ער וואר אשומר פון דיא קראמען, אגוטער חיטראין, אפראסטאק, דאס ער האט כמעט ניט גיוואוסט אונטער צוא שיידין צווישין איינגע אונ פרעמדע, אונ עס איז קיין וואונדער ווייל ער האט קיין מאל גיהאט איינגע, אונ וויא אויך ער וואר אשומר פון גנבים וואר ער מער גנב אלס זייא, מער אלס איין מאל האט ער ארויס גינאנבעט פון דיא אויפגעבדאכענע קראמען דאס רעסט וואס דיא גנבים האבין ניט פאספייעט איבער אים מיט צו נעמען, אונ פלעגט עס פאר סאחערין אן דיא ווידזער גנבים וואס ווארין דארט דאן פיל מער אלס ערליכע לייט, דיזער גנבעשער האנדיל מיט דיזען לייטין פלעגט צוא גישעהען בייא אים אין שטוב אין געגינוואַרט פון זיינעם בן יחיד נאטקע, ניט בעסער פאר אים וואר אויך דיא מוטער, פיש, אייער, ציבעלע, אונ אזעלכע קליינינקייטין האט זיא קיין מאל גיקויפט נור צוא געצופעט, אונ דיזעס וואר קיין גיהיימנעס פאר זייער נאטעקען, דען זיא (דיא מוטער) פלעגט זיך לויט (הויך) בעשפרעכין דאריבער מיט איר מאן אין דעם דער בייא זיין פון דיזעם קינד, אונ אזוי אויך פלעגט זיא באהייצין איר וואוינונג מיט גינאנבעטע האלץ וואס פלעגין אראפ צו ווארפין לעבין איר שטוב דיא האלץ פורמאנעס בגנבה פון דיא קארעס פאר אגישעפט, אונ ווער רעט שוין פון לייען אונ ניט אוועק געבין, פערשפרעכין אונ קיין ווארט האלטין, עובר שבועה זיין, געבין אהאנט

אונ טאן גראדע פארקערט , דיזעס אלעס וואר דארט פון טאגעס ארדענונג (סדר היום) , אלזוי גאנץ גינוג שלימע ביישפילען (פרימערין) פאר איין יונגעס קינד , אונ בפרט נאך פאר אזוי אקינד וויא דער גאמטקע וואר מיט אזייער גוטין קאפ וואס האט זיך פערשטאנגען אויף אלע זייערע פארדארבענע שטרייכע (שעלמאווסטע) גאנץ גינוג אום צוא פערדארבין איין קינדעשעס הערץ ; זעלבסט ווען ער וואלט עס צו זעהען פון פרעמדע מענטשין , געשווייגע (פשיטא דפשיטא) ווען ער האט עס צוא גיזעהען פון אייגענע עלטערין , וואס זייגען אנגעוויזען פון גאט דורך זייגע נאטור גיזעצטע *) דאס זייא זאלין זייער קינד פיהרען אין אייגעם גוטין וועג , אונ מאכין אים פאר איינען נוציגין מיטגליד (צלען) אין דער מענשליכע גיזעלינשאפט , אונ וואס זייערע שלעכטע אויפפירונגען ווירקען פיל מער אויף אים אלס דיא שלעכטע אויפפירונגען פון אנדערע, וייל ער האלטעט זייא דאך פאר דיא בעסטע אונ ערליכסטע מענטשין פון דער גאנצער וועלט **) אונ ליידער זייגען אזו צו אונזער שאנדע דער גרעסטער

טהייל

---

*) דען נור אוים דיזעס גרונד אליין ווערט דער מענטש גיבארין שוואכער אלס אלע ברואים , אונ בלייבט אזוי איינע בעליבטע לאסט אויף זייגע עלטערין ביז זיין אבצעטעס יאר אום ער זאל זיין אונטער זייער השגחה אונ הדרכה , דאס זייא זאלין מאכין פון אים אזוי איין מענטש וואס זאל זיך שוין קענען ערליך גענערין , אונ האבין אבעגריף פון גאט אונ פון דער וועלט , זאנסט ווען ער וואלט געבארין געווארין גיזונט אונ שטארק וויא איין ווילדעס טהיר , אונ וואלט דארפין אלעס געברויכין וויא איין דערוואקשענער מענטש , ניט וויסינדיג נאך וויא מען קען אלע דיזע באדערפעגעס בעקומען וואלט ער מוזין ווערין ארויבער , וויא מיר גיפינען דאס דיזער פאל וואר אין דעם דור המבול וואס זייערע קינדער זייגען געבארין דאן גיזונד אונ שטארק וויא איין צוואנציג יאריגער מענטש (בני דור המבול נולדו על מלואם כבני עשרים בעלי אגרופים וביום לדתם נלחמו את המזיקים , בהגדת בראשית ובמדרש שם) דאס זייא זייגען גיווארין רויבער וויא דער פסוק זאגט „כי מלאה הארץ חמס" אונ אוים דעם זעלבין גרונד בלייבין דיא עלטערע פארבונדין מיט איינאנדער אויף אימער וואס דיזער פאל איז ניט ביא קיינער אנדערע באשעפענעס דאמיט זייא זאלין זיך ביידע בעמיהען אין דיא ערציאונג פון זייערע קינדער .

**) דורך אשלעכטין פרימער פון איינעם פארנעהמען פארלירט מען דעם צו טרויען זעלבסט צוא דעם היילינגסטען מענטשין אונ מען קען בלייבין דורך דעם אן אגלויבין , אונ ווערין אגרויסער מיזאנטראפ (מענטשין פיינד) פאר איין טרויעריגען בייא שפיל קען אונז דינען דער גרויסער פילאזאף אונ פרייע דייגקער

ברוך

טהייל פון אונזער פראסטין נאראד וואס בעלאסטין אונז מיט איינער נאכקאמענשאפט (קינדער) וואס ווערין דורך דיא שלעכטע פרימערין פון זייערע עלטערין נאך פיל מער פערדארבין אלס זייא, אונ ווערין מיט דער צייט איינע פלאגע דער מענשהייט (נגעי בני אדם) פיל מער שעדליכער אלס משוגענע הינט דען דיזע (דיא הינט) האט דאך יעדער מענטש דאס רעכט צוא ערשלאגין, אונ יענע (פארדארבענע מענטשין) שטייען דאך נאך אונטער דעם שוץ דער גירעכטיקייט, אונ אזוי איינער וואר אויך אונזער נאטקע גנב, וואס האט זיך אויס גיצייכינט אונטער דיא קינדער זיינעם גלייכין דורך זיינעם גוטין קאפ אונ דורך זיינע גרויסע איינפאלען אין גנבות, אין בעטרוג, אונ אין געוויסענלאזיקייט (סאוועסנאסט) דאס ער האט זוכה גיוועזען לשם פאר דעם גרעסטין גנב לדורי דורות, ער האט אנגיהייבין דיזען גישעפט צוא טרייבין זעלבסט אין זיינער ערסטין קינדהייט, ער האט נאך גיטאן זיינע עלטערין אין זיינער פינפטין יאר וואס זייא האבין גיטאן פאר אים אין דיא אויגין, אלס ער האט אנגיהייבין צוא גיין אין חדר האט ער אנגיהייבין ארוים צוא צופין קארסען, בירנען, עפיל פון דיא קאשיקעס וואס ארעמע פרויען פלעגין ארום טראגין איבער די חדרים, אונ האט עס גימאכט אזוי גישיקט וויא דיא מוטער פלעגט צוא צופין אהעכט אשלייען פון דיא פישערקעס, אייער פון דיא קערב, אין זיין געגינווארט, פלעגט זייער אפט בארגין אבולקע

אלעקאך

ברוך שפינאזע וואס איז נאך עד היום בערימט דורך זיינע ביכער אין דער גאנצער וועלט, ער איז נתפקר גיווארין (אזוי שרייבט ער זעלבסט) נור דורך אשלעבטין בייא שפיל וואס ער האט גיזעהען פון איינער אידישע דאמע וואס וואר העכסט רייך, פרום אונ גוט, אונ געבילדעט, אלס זיין פאטער האט אים געשיקט צו איר (ער וואר דאן אלט נור ניין יאהר) אפ נעמען בייא איר איינען טוצענד דוקאטען, האט זיא אים נאך דעם דאס זיא האט אים אויסגעקוקט אלע גלידערלאך זיינע אונ העסכט בעלויבט, אונ גיבענצט אים דאס ער זאל ווערין דער גרעסטער ראבינער (דען ער וואר איין גרויסער עילוי), האט זיא אפ געציילט דיא צוועלף דוקאטין אין אפאפיר אונ ארין גיליינט אין דער טאסע זיינע, ער אבער האט זיך ניט פערלאזין אויף איר ציילין אונ האט דער וויסט מיט 2 דוקאטין וויינינער, פון דאן אן האט ער זיך פעסט בעשלאסין ניט צוא טרויען נימאנדין, דאס ער מוז איבער ציילין וואס ער נעמט אונ איבער דיינקען וואס ער הערט זעלבסט פון איינעם מר בר רב אשי צוא איז עס ניט פאלש, אונ איז גיווארין שוואך אין גלויבין.

(נ"ג)

אלעקאך און פלעגט עס נאכהער פערלייקענען און אפ שווערין באלד נאך דעם דאס ער האט באצאלט פלעגט אוועק צו מויזען (פערשלעפין אפאצייליקע, אסדור, אמעסעריל, און פלעגט עס צוא ברייגען אהיים און דיא עלטערין פלעגין עס ביא אים אנעמען מיט פריידין אלם מציאות און פערקויפין עס, און נאכהער האט ער שוין אנגיהייבין צו גאנבענען אין דעם קלייזיל וואו ער האט גידאבינט, שטריימליך, זילבערנע בתים, אגלעקיל אזילבערנעם פון דעם עץ החיים, און דיזעם אלעם וואר גישעהען זייער גישיקט אין גיהיים, דאס מען האט ניט דעם מינדעסטין חשד גיהאט אויף אים, דען ער האט גישיינט צוא זיין אין גאנצין דער הפך פון וואס ער וואר באמת, ער האט זיך גידאבינט גאנץ ערינסט און וואר גיהאלטין דער צוא נאך פאר איין וואויל קינד, דען ער איז גיוועזן באמת זייער איין וואוילער אינגיל, ער האט גיהאט איינע גוטע תפיסה, איין גרויסין זכרון, און איין שפיציגין קאפ, און דער צוא נאך וואר ער איין גרויסער מתמיד, און האט בעקומען אזוי איין בערוף (אשם) אין שטאט, דאס דיא גרעסטע מלמדים פלעגין זיך בעשטרעגען (בעמיהען) צוא בעקומען אים פאר אתלמיד אין זייער חדר, זעלבסט פאר איין גאנץ קליינעם שכר למוד, אלם איין לאקמיטעל*) וואס זאל צוא ציהען זייא תלמידים פון דיא גרעסטע הייזער, דען אין יענער צייט וואר מען ערפיכט (להוט) נאך איינעם גוטין חבר פאר אקינד נאך מער אלם היינט נאך אגוטין מיט שילער, עס האבין נאך אין מיינע קינדישע יארין גילערינט קינדער פון גרויסע מופלגים זעלבסט פון דיא גרעסטע מורי הוראות צוא זאמען מיט קינדער פון דער הלבע מלכה**) אזויא וויינ וויינ האט מען דאן גיקוקט אויף דיא זיטליכקייט, קורץ גיזאגט דיזער נאטקע האט דאן גידינט אין אונזער שטאט אלם מוסטער (ביא שפיל) פון אגוטין אינגיל, און האט אלזא דורך דעם גיהאט גינוג גילעגינהייט צוא האבין איין אריין גאנג אין רייכע און אין פארנעהמע הייזער וואס ער פלעגט צוא ראמען דארט וואס נור מעגליך איז,

אזילבערנע

*) לאקמיטעל, וואס הייסט אין רוסיש פרימאנקע ווערט אן גירופין דער ווערעמיל וואס מען שטעקט אן אין דער ווענדע אום אנצוציהען דעם פישעלע צו איר און זאל זיך אן שטעכין אן איר.

**) אזוי וואר דאן אן גירופין יעדע סאדערזאטעלניצע פון איינער פריידען הויז.

אזילבערנע לעפיל, אזילבערנעם גאפיל, אונ האט זיך ניט גישעמט
אויך מיט גאר אקליינקייט, אליכט, אבולקע וואר אויך איין קרן, דיא
דינסטין פלעגין דורך דעם דארט זייער פיל ליידין, צוא אים אבער
האט עס ניט גיהאט, דען נימאנדען איזט דער מינדעסטער פערדאכט
(חשד) איינגעפאלען אויף אים, ערסטינס וויל ער האט זיך גיצייגט אימער
פאר איין גאנץ אונשולדיגעס קינד (תמים) דער צו נאך פלעגט ער אימער
צוא ציינין קליינע פראבין פון ערליכקייט, דאס פלעגט ער צוא געפינען
אמטבע אין יעדעם הויז וואו ער פלעגט נור פערקערין אונ עס אפ געבין
דער ווירטין דאס פלעגט ער מאכין אויפמערקזאם דיא דינסטין דאס זייא
זאלין ניט לאזין שטעקען דעם שליסיל אין יענער זייט טיר דאמיט מען
זאל עס ניט ארויס נעהמען אונ נאכהער וועט מען מיט אים אויפשליסען
בייא נאכט דיא שטוב אונ בדלות שטעלען. אונ וואר זיך אזוי געליבט
אונ גיאכטעט זעלבסט פון דיא פאר נעהמסטען דאמען דאס זייא פלעגין
זיך בענשען מיט אים דאס זייא זאלין זוכה זיין צו האבין אזעלכע קינדער
וויא ער איז, אונ זיינע עלטערין וואס פלעגען בייא אים צוא צונעהמען
אלע געשניפטע זאכין וואס ער האט זייא גיבראכט ווארען העכסט
שטאלץ אויף אים דאס עס וואר זייא ניט דורך צו בלאזען, אונ האבין
אים צו זיין בר מצוה וואס ער האט דאן גיזאגט איין גינאנבעטען חילוק
(דרשה) שוין פראצענעוועט אין פינף טויזינד גילדין נדן, אונ האבין זיך
ניט גיקאנט אפוועהרען פון שדכנים וויא אפאדלע פון אשטאדע וועלף.

ג.

איין עטוואס פון זיינע גרעסערע אקצעס, אונ פון זיין אנטלויפען פון ווילנא.

נאך זיינעם בר מצוה האט ער שוין אויפגיהערט צו לערנען אין
אחדר אונ איז אריין אין אישיבה, אונ האט זיך אין איר ניט ווייניגער
אויס גיצייכענט אלס אין זיינע חדרים דען ער וואר אגרויסער גנב אין
לערנען אויך. ער פלעגט איבער צו זעהען דעם שיעור מיט גאנץ זייטיגע
מפרשים, אונ פלעגט דעם ראש הישיבה שטעלען אלע ווײלע, אונ דיזעם
וואר צו אשידוך פיל טייערער אלס בארעם געלד אין יענער צייט וואס
לערנען איז דאן גיוועזין בייא אונז אידין במעלה גדולה, אונ דאס ווער
עס האט נור זוכה גיוועזן צו האבין איין אידעם אדער איין זון אראש
ישיבה

ישיבה וואר אים שוין ניט דורך צו בלאזען *) דאהער איזט שוין קיין וואונדער דאס אונזער נאטקע וואס וואר אזון פון אזעלכע נידעריגע עלטערין, האט גיהאט אויף זיך פיל באלאגים, דאס עס וואר וויא צוא זאגין איינע ווארע ליצעטאציע איבער אים, אלע שבת וואר ער געפירט פון איינעם מחותן צוא איינעם אנדערין ראש ישיבה פערהערין, דיזע רעפעטיציאנען (פראבען) האבען געדויערט מער אלס צוויא יאר און איז גיווארין דורך דעם איין גרויסער מפורסם אין גאנץ שטאט, דאס איין גבירעשער יונגער מאן וואס וואר איין איידים אין איינעם גרויסען הויז האט אים גינומען פאר אחבר, ער וואר דארט צוא טיש און אויך נאכמלעגער גיהאט, דען ער האט ביא יעדער פערהערענעם איינעם גייען זיג (נצחון) ערפאכטען, און דיא שטאט האט מיט רעכט ערווארטעט דאס עס זאל ווערען מיט דער צייט פון אים איין גרויסער מאן, און ווירקליך האט ער עס גיקאנט ווערען. ער וואר עס אבער לייזער ניט, דען אויך דאן אלס ער וואר שוין ניט ביא זיינע עלטערין אין שטוב, און עס האט אים שוין קיין זאך ניט גיפעלט, דען ער וואר פון דיזעם יונגען מאן אויך געלוינט זייער גוט מיט געלט, ביא אלעם דעם האט ער זיך פון זיינעם קינדישען פעלער ניט אויס געהיילט. ער איז גיבליבען אגנב וויא גיוועזן, נור מיט דעם אונטער שייד פריער פלעגט ער דיא געשנייפטע זאכען אפגעבען דיא עלטערען, איצונד אבער האט ער עס פערקויפט אן דיא זעלביגע קונדען (ווידזער גנבים) וואס זיינע עלטערען פלעגען זייא פערקויפען, און דעם גראסען פלעגט ער צו קלייבען ביא איונגע ווייבעל זיינע אקרובה וואס וואר פיל שענער אלס ערליך, דען גימאלס גייט דיא זינדע אליין, גנבה שלעפט נאך, נאך זיך אויסגעלאסענהייט, חלול שבת, פאלשע שבועות און אזו אלעם וואס נור פערבאטען איזט, וויא דיזער

פאל

*) וכן כתוב בספר עמוד התורה המדבר מענינו של כבוד ראש ישיבה בימים ההם, וזה לשונו „בכל קהלה וקהלה היו תופשין ישיבות והיו מרבים שכר לראש הישיבה שלהם כדי שיוכל לתפוש ישיבה בלא דאגה ולהיות תורתו אומנתו, הראש ישיבה לבד ישב על כסא וכל החכמים ושאר בני אדם נצבים עליו וסביב לו ונכנעים לפניו, וכבוד גדול היה לראש ישיבה בכל קהלה ובהירידין, ודבריו נשמעים הן לעניים והן לעשירים ולא המרו את פיו והיה בידו רצועה להכות ללקות ולקנוס, ולכן כל אשר לו נתן בעד בחור מופלא להיות חתן לבתו, ומזאת נפרץ המנהג בליטא להנך הבנות במסחר עד שתהיינה ראויות לפרנס בעליהן כדי שיהיו פנויים לעסוק בתורה יומם ולילה.

פאל איז מיט אלע אנדערע זינדע דאס זייא העקלען זיך איינע אן דיא אנדערע *) נור מיט דיזען אונטער שייד דאס פון אלע אנדערע זינדען קען דער מענטש מיט דער צייט זיך לויז מאכען אונ ווערען איין גאנץ ערליכער מאן ווייל עס הייבען אן צו פעלען כוחות אונ גילעגנהייטען דער צו, אדער ווייל מען איז שוין אום שטאנדע צוא בעפרידיגען דיא ליידענשאפט (תאוות) בדרך התר, ניט אזו אבער איז דער פאל מיט דער זינדע פון גנבה, דער וואס האט זיך נור איין געלאזען אין איר בלייבט שוין איין גנב ביז זיין טויט, ערסטענס ווייל עס פעלט אים קיין מאל אן געלעגנהייטען דער צו, אונ צווייטענס בעהויפטען אונזערע פשיכעלאגען (דיא חכמים וואס וויסען דיא נאטורען פון דיא כוחות הנפש) דאס דיא ליידענשאפט (תאוה) צוא גאנבענען איז איינע צווילינג שוועסטער פון בעטלען, וואס זייא ביידע זייגען איינגעבארענע פעלער, ליגען אין דעם בלוט פון דיזער אונגליקליכע קלאסע מענטשין, זייא מעגען ווערען העכסט רייך אונ פארנעם אונ זעלבסט ביי זייער בעסטען ווילען עס ניט צו זיין מוזען זייא דאך שטולען אונ בעטלען, אונ זאגין צו גלייך דאס אזעלכע מענטשין בעסערען זיך ניט דורך קיינע בעשטראפונג, אונ פערדינען אויך ניט בעשטראפט צו ווערין אוים דעם זעלבען גרונד וויא עס ווערען בעשטראפט אנדערע פערברעכער וואס טוען זייער פרברעכען מיט איינעם פרייען ווילען, דאס זייא ווערען בעשטראפט אוים ראכע (נקמה), אונ אום אפ צו שרעקען דעם אנדערין דאס ער זאל דיזען פערברעכען ניט טאן, נייען דיזע לייטע דאס הייסט גנבים אונ בעטלער מוזען בעטראכטעט ווערין נור וויא שעדליכע טהירע וואס זייגען מזיק נור אוים רייגעם אינסטיקט (נאטירליכען טריב), אונ מוזען אלזוי (ווייל זייא דאך מענטשין זייגען אונ קיינע טהירע) אום דאס זייא זאלען ניט שעדליך זיין צו דער מענשליכע געזעלשאפט פערווייזען ווערען אין וויסטע ערטער אדער איינגעשפארט ווערען אויף אימער אין געפייגנים הייזער וואו זייא זאלין איינגעהאלטען ווערין דארט צו איינער שווערע ארבייט, דאמיט זייא זאלין זייער ברויט פערדינען *) אונ אזו איין ליידענשאפליכר

גנב

*) אין מדרש פ׳ נשא ווערט אוים גירעכינט וויא איין נואף איז עובר אויף אלע עשרת הדברות, אונ אין אנדערע שטעלין ווערט עס אזויא אוים גירעכינט ביי אנדערע זינדען, גענוג קיינע זינדע גייט ניט אליין עברה גוררת עברה.

**) אין איינגלאנד וואר ביז הער דיא זיטע דאס מען זאל אדיב הייגען, אונ בעפאר מען פלעגט אים ארויף ציהען אויף דער תליה פלעגט מען אים צוא

זאגין

גנב (דאס הייסט אזוי איין דיב וואס האט געשטוילען נור אויס בלויזער נייגונג אבער ניט אויס נויט) וואר אויך אונזער נאטקע, דען ער האט גיקאנט פיל גליקליכער זיין ווען ער וואלט גיוועזן איין ערליכער מאן, ער האט געשטוילען אלס עס האט אים גאר ניט גיפעלט, אונ צו זיינעם אומגליק האט אים זייער שטארק געגליקט אין זיינע גנבות. דען עס האט זיך נימאנד געשטויסען אויף אים דאס ער זאל עס גישטוילען האבען, אונ אן גילעגענהייטען האט אים נימאלס גיפעלט, דען ער האט גיהאט איין ארײן גאנג אין גרויסע הייזער, אונ עס האבען איבער אים געליטען פילע אונשולדיגע מענטשין, אונ בייא אלעם דעם האט ער קיין געלט גיהאט, דען וואס ער האט גישטוילען האט ער וואלוויל פערקויפט, אונ העכסט טייער גיצאלט פאר די הולטייסטווא וואס ער האט איינגעהאנדעלט אונ אם מעהרסטען האט ער זיין געלט פערשוועגדעט אין די ליבשאפטין זיינע מיט דער ווייבעל וואס זיא וואר זיין קאסירערקע, אונ וואס ער איז גישטאנען בייא איר אין קרעדיט, אונ וואר אימער איר שולדנער, אונ נאך איז ניט גיוועזן אונ וועט ניט זיין אזוי איין רייכער מאן וואס זאל זיך קענען בייא אזוי איינע ראספלאצעווען וויא אונזער חכם זאגט «אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו» דאס הייסט ווען איין מענטש זאל דעם גאנצין פערמעגען זיינעם אוועק געבין זיינער געליבטע וואר ער נאך אלין ניט גיאכטעט בייא איר.

נור גינוג לאמיר אונז אומקערין צוא אונזער ערציילונג, אין דעם משך פון דיא צווייא יאר וואס אונזער נאטקע וואר גיפירט אלע שבת צום פראבע וואר אים איבער גירעט מער וויא הונדערט שדוכים, אונ אם ענדע האט זיא אלעמען אויס געשטינען איין רייכער קירזנער, איין געוויסער יאסעל דער שטרייכער, ער האט איינע איינציגע טאכטער גיהאט וואס האט געהייסען צארטקע דיא בריאה. דען זיא איז גיזעסין אין דער פוטער קראם פון אירע עלטערין, דיזער יאסעל וואס וואר איין שטרייכער וואר אליין אויך גאנץ פערשטרייכט (פערפארבט, פערצבוועט). אונ אזוי וויא אין זיינע אלע פוטערווארג, אזוי אויך אין אים אונ אין זיינער טאכטער וואר קיין גוטער האר, ער וואר איין גרויסער בעטריגער,

אונ

זאגין צוואר גנבה איז דאך קיין רציחה דאך מוזין מיר איינען גנב הייגען, דען זאנסט זיינען מיר ניט זיכער מיט אונזערע פרייהייט דען בייא אונז ווערט קיין פאס גיפאדערט פון קיינעם. נון מוזין מיר ערליכע לייט האבין אין אונזער לאנד.

אונ איין גרויסער גראבער יונג , אונ האט גיטאן דיזען שידוך ניט אויס ליבע צו דער תורה , דאס הייסט אום צו האבין איין איידים אלמדן . נור אויס גאוה דאס ער זאל קענען בעקומען איין מורנו . טראגין אשטריימעל אונ גיין אין איינע גראדיטורענע דעליע*) אונ מעגין זיין ששי . ווען זיין איידים וועט ווערין איין ראש ישיבה . ער האט אים צו גיזאגט פינף טויזינד גילדין נדן , אייביגע קעסט , ער האט אים גיגעבין טייערע מתנות , אונ האט אים באלד נאך תנאים אריינגענומען צו זיך אין שטוב , האט אים אפ גיגעבין אבעזונדערע סיילקע מיט ספרים , חתונה האט מען אפ גילייגט אויף א יאר ווייל עס וואר דאן גרויסע אונרוען אין דער מדינה , פון דיא שווידען , אונ מען וואר דאן ניט זיכער מיט דעם לעבין וועגין דעם גאנטא אונ דאס גלייכען וועגין דעם זעלעניק וואס וואר איין הויפט מאן פון דיא היידוקען , אונ צו ליב דעם האט זיך דיא חתונה פערצויגען נאך מער אלס אנדערהאלבין יאר ווייל עס ווארען געשטערט אלע ירידין אונ מערק , וואס דיזעס האט זייער פיל גישטערט דעם גישעפט פון דעם יאסעל שטרייבער דאס ער וואר ניט אין שטאנדע צוא סיליקען דעם נדן , אונ אין דיזען משך האט זיך אונזער נאטקע אויסגילערענט דארט אין שטוב אביסיל פויליש ריידין דען עס פלעקט דארט פערקערין זייער פיל פריצים , שלאבטעס , וואס פלעגין צוקויפין היטלען , פוטערס , אונ דאס גלייכען , ער האט עס ערלערינט מיט פלייס , דען ער האט פאר אויס גיזעהען דאס ער וועט עס נייטיג האבין צו זיין פראפעסיאן . וואס ער האט עס נאך דאן אויך גיברויכט , נאך מיט פיל ווייניגער מיהע אונ מיט מער נוצען , דען ער האט זיך אונטער גינאנבעט דארט , דאס אציימער (אבונד) אגאנגקעם דאס אפאר גוף שויבעלעך , ער האט עס פערקויפט אן
זייגע

*) אין יענע צייטין וואס כבוד התורה וואר זייער גרויס אין אונזער ווילנא וואר קיינעם פראסטאק ערלויבט צוא טראגין אשטריימעלע , קיין זיידענצייגענע דעליע , ניט צוא מאכין אמנין פאר זיך , קיין קצב האט ניט גידאווינט אין אבעזונדער קלויז פא קאצאוויסקע , קיין שניידער פא שניידערירסקע , אונ האט אלזוי גימוזט עולה לתורה זיין איינס פאר אחרון , איין מאל האט זיך אריין גיוויזין איין שוסטער אין דער גרויסע שול אנגיטאן אין אזיידענע דעליע האט אים דער פרנס חודש ר' מאיר רפאל'ס גילאזט אים ארויס פירין אויף דעם שול הויף אונ דיא משרתים האבין גיטאנצט מיט אים דארט איין ברוגז טאנץ , וויא אויך עס וואר עס איין גרויסע אומרעכט דאך וואר עס אין מאנכע הינזיכטין פון גרויסע נוצין , וואס ניט דא איז דער ארט פון צוא שפרעכין .

זיינע אלטע קונדען , אונ דעם איין געליזמטען גראסען האט ער שוין גיט גיטראגען צו יענער ווייבעל , ער האט עס גיקליבען ביא זיך אין זיין קעסטעל , דען וואס ער פלעגט צו בעקומען ביא איר פאר שווער געלט , האט ער עס בעקומען ביא זיינעם מחותן אין שטוב אומזיסט , ביא זיינער איינענע כלה , אונ דאהער אלס עס האט אנגעהייבען צווערען קענטיג דיא פרוכט פון זיינע צו פריא צייטיגע ליבע צו איר , אונ דער צו נאך אלס ער האט איין גיזען דאס דיא גליקס רעדעלע פון זיינעם מחותן'ס געשעפטען האט זיך אנגעהייבען צו דרייען צו ריק איז ביא אים גיבליבען דאס ער זאל זיך בעצייטען פון שטוב ארויס מאכין (אנטלייפען) , אונ איז ווירקליך אנטלאפען , נור אבער ניט מיט ליידיגען ער האט ארויס גענאנבעט אפאר טויזענד גילדען מזומנים וואס מען האט גיבראכט לייזונג פון האר׳שער יריד , אטויזענד גילדען האט ער גיהאט אנגעשניפטע פון פריער . ער האט זיך פערקליידעט וויא אשליח*) אונ איז אוועק קיין ווידז צוא זיינע בעקאנטע , אום צוא פראקטעצירען דיזע אונאיידעלע פראפעסיאן גאנץ אפען , דאס הייסט אלס קיסלער וואס טרייבט דיזעם האנדוועריק איננרא (אין גרויסען) . —

עס איז צוואר פאר אזוי איינעם וואס וואר אוואויל לערנער , אונ דער צו נאך העכסט קלוג וויא אונזער נאטקע וואר דאן איין צו ווייטר אונ איין צופיל געוואגטער שפרונג צו ווערען אנשטאט איין ראש ישיבה איין פובליצנער קיסלער אונ דער צו נאך העכסט דום , דען ווער פערשטייט עס ניט דאס עס פיל בעסער אונ פיל שענער צו זיין איין ראש ישיבה וואס עס וואר דאן פערבונדען מיט איין עהרען ברויט אונ מיט עולם הבא דער צו , אלס איין קיסלער וואס איז פערבונדען מיט שאנדע , מיט גיפאר אונ דער צו נאך מיט גיהנם , ביא אלעם דעם דארף עס דיר מיינע לעזערין ניט בעפרעמדען (חידושען) ווען דוא נור איין מאל בעקומען צו וויסען דיא קראפט אין דיא צויבער מאכט פון איינער ליידענשאפט (פון איינער איינגעווירצעלטעם תאוה) וואס קען באהערשין דעם גרעסטין חכם

אונ

*) אין יענע צייטין אלס דיזעס לאנד איז נאך גישטאנען אונטער דעם פולישע רעגירונג , וואר נאך קיינע פאצטען , אונ דיא קויפלייטע וואס וואריין דא נור אידין פלעגין צוא שיקען זייער בריף אונ זייערע געלטין נור דורך שלוחים מיוחדים וואס ווארען געקליידעט אין סארעקעס אונ אין קוצמעס מיט איינער נאסעקע (סוקעוואטין שטעקין) אין האנד . דען זייא פלעגין צוא גיין דער מיט צוא פוס נור .

און דעם גרעסטען צדיק, דאס ניט אומזיסט האבען געזאגט אונזערע חכמים «איזהו גבור הכובש את יצרו». דאס הייסט דער גרעסטער העלד איז נור דער וואס קען זיך בעמעכטיגען איבער זיינע ליידענשאפטען, און אזעלכע העלדין וואָרען נאך ביז אונזערע צייטען נאך גאנץ ווייניג, דער מיט וואר געריהמט אונזער פאטער אברהם עליו השלום וויא אונזערע חכמים דריינגען פון דעם פסוק «וה׳ ברך את אברהם בכל» שהשליטו ביצרו, דאס הייסט דאס וואס דער פסוק זאגט דאס גאט האט געבענטשט דעם אברהם «בכל» איז געמיינט דאס ער האט איהם געגעבען דיא מאכט צוא באהערשען זיינע ליידענשאפט, דען דאס ווארט בכל איז גלייך שטימיג מיט דאס ווארט «בכל» וואס שטייט אין קריאת שמע «בכל נפשך» וואס דארט איז שוין דער מיין גאנץ דייטליך מיט אלע דיינע ליידענשאפטען און דאס זעלבע זאגען זייא אויך אויף זיינעם קנעכט אליעזר דען זייא טייטשען דעם פסוק אויף איהם «המושל בכל אשר לו» דאס וואר איין גרויסער באהערשער איבער אלע זיינע רמ״ח אברים און איבער אלע זיינע גייסטיגע געפיהלע, וויא זיין הער אברהם, עס וואָרען צוואר נאך פיל פרומע לייט, דאך אבער ווייסען מיר ניט צו האבען זייא גאר געהאט ליידענשאפטען צוא באהערשען און ליידער האבען מיר גענוג טרויעריגע ביישפילע פון יעדער צייט און זעלבסט אין אנדערע ספרי הקודש, דאס זעלבסט גרויסע מענטשען זיינען געוואָרען באהערשט פון זייערע ליידענשאפטען, אם שענסטען דריקען זיך אויס אונזערע חכמים דאריבער אין דעם מדרש קהלת אויף דעם פסוק «יש אחד ואין שני גם בן ואח אין לו» יש אחד זה יצר הרע ואין שני שאין לו זוג בעבירה, גם בן ואח אין לו בשעה שהולך אדם לעבור עבירה אינו רואה שיש לו בן שימות בעונו ואינו רואה שיש אח שיתביש ממנו, דאס הייסט געזאגט דאס דער מענטש אין זיינער זינדע נעמט ניט דיא מינדעסטע ריקזיכט (אויפזעהן) אויף דעם צווייטען און בעדיינקט זיך ניט דאס עס וועט דורך איהם פארשעמט ווערען א ברודער אזון, און גענוג פראבען האבען מיר אין אונזערע צייטען נאך וואס גרויסע מענטשען האבען זיך ארויין געלאזען אין שכרות, אין קארטען שפילען, און אזייא אין אנדערע ליידענשאפטען, און פערלירען דורך דעם דיא עהרע, און גרויסע שטעלען, און בפרט נאך איז עס צוא זעהען אונטער קלענערע מענטשען איבער הויפט בעלי מלאכות וואס פערברינגען זייער געלט און זייער צייט אין דיא שיינקען און ווערען מיט דער צייט שכורים, עס איז מיט דער זינדע ניט צוא

שפילען

שפילען אונ צוא שערצען (קאטאוועס טרייבין) פיל מער גיפערליכער אלס וויא מיט איינעם גרימיגען לעווען (לייב) דען באלד ארטעט זיא אוים (ווערט זיא) איינע ליידענשאפט (איינע איינגעווארצעלטע תאוה) דאס עס איז שווער לויז צוא ווערין פון איר וויא. פון איינער אנגעבארענע נייגונג צום שלעכטין וואס מען ברויכט צוא האבין צוא איר גרויס גבורה אום צוא מתגבר זיין זיך איבער איר *) וואס יענע דיא וואס האבין עס ווערין אן גירופין (וויא אונזערע חכמים זאגין) גבורי כח עושי דברו. — יא עס איז מיט דער זינדע ניט צוא שפילין, זיא נאדזעט זיך באלד איין אין הערצין, אונ קומט אלע ווילע גאנץ אונגערופין, אונ בלייבט אימער בייא דער האנד, וויא דער פסוק זאגט «לפתח חטאת רובץ» ווען דוא וועסט דיך ניט בעסערין (זאגט ער דארט) וועט זיא זיך לאגערין בייא דער טיר פון דיין שטוב דאס הייסט עס וועט זיך דיר אימער מאכין איינע גילעגענהייט צוא זינדיגין «ואילך תשוקתו» אונ וועט נאך האבין איינע לוסט צוא באריידען דיך «ואתה תמשול בו» אונ דאך ווען דוא ווילסט קענסטו איר באהערשין **), איך האב מיך צוואר דא צוא פיל פאר רעט אום איינער זייטיגע זאך אונ בייא אלעם דעם בערייע איך עס ניט מיינע טייערע לעזערין, דען מיין ציל אין יעדער געשיכטע איז פיל מער אלס איין בלויזער אונ ליידיגער ***) צייט פערטרייבער, מיין אבזיכט איז דער

*) אזוי ווערט גישריבין אין איינעם געוויסין ספר, איבער משה רבינו דאס איין געוויסער אראבישער קיניג וואס האט גיזעהען זיין פאטרעט, האט ער שופט גיוועזן פון זיין תמונה (דען ער האט זייער גוט פערשטאנען חכמת הפרצוף) דאס ער איז אמענטש וואס איז גיבארען מיט אלע מדות רעות אין דער וועלט, אונ האט ניט גיוואלט גלויבין דאס ער איז דער הפך דער פון ביז ער האט אים גיזעהען מיט זיינע אייגענע אויגין.

**) ומי יודע אם לא יש כאן תיקון סופרים מפני תקנת השבים וכן היה צריך להיות כתוב „לפתח חטאת רובץ ואליו תשוקתך והוא ימשול בך״ מלה במלה כמו שנאמר בקללת חוה „ואל אישך תשוקתך והוא ימשול בך״ כמו שאמרו חז״ל על מי שנשתרש בחטא ונעשה לו כהיתר, היינו ליידענשאפט.

***) עס איז זייער לייכט צוא באמערקין דאס אין אלעם וואס דער בורא ברוך הוא האט באשאפין דאס דער מענטש זאל זיך דער מיט גענערין בעצוועקט מער אלס גענוס (פערגעניגען) אליין, עס איז אלעם פרוכט אונ זאמען, למשל דער עפעל, דיא בערנע, דיא קירשע, האט אין זיך קערנער וואס דאס איז איין קרן קיימת אויף שפעטערע צייטין, דאהער גיהערט דער מענטש צוא בעגיין זיך אזוי אויך אין אלע זיינע גענוסע (פערגעניגען) דאס עס זאל בלייבין דער פון

בייא איין פיל וויכטיגערער , איך מיין דער בייא איין מוראלישן צוועק צומאכין דיך בעקאנט מיט דיא קרימונגען פון דעם מענשליכען הערצין , אונ וויא וייט עלטערין מוזין זיין בעהוטזאם (אסטאראזנע) מיט זייערע קינדער ערציהונג , זאנסט וועקין זייא אליין אויף אין זייערע קינדער מאנכע אנגעבארענע ליידענשאפטען וואס וואלטין געבליבין פערשלאפין צייט זייער לעבין וויא דער פאל דא מיט אונזער נטע גנב וואס דיא עלטערין זעלבסט האבין אים גיגעבין טרויעריגע בייא שפילע צוא דער ליידענשאפט פון גנבה וואס בייא איינער גוטע ערציהונג האט עס גיקענט גאנץ בעזייטיגט ווערין , דען דיא ערציהונג איז דיא צווייטע נאטור , אונ ליידער איז עס בייא אונז אידין גאנץ אונ גאר פערנאכלעסיגט אגרויסער טהייל פון אונז פערשטייען עס ניט , אונ דיא וואס פערשטייען עס ניט געמען זיך ניט דיא מיהע צוא בעשעפטיגען זיך דער מיט , אונ איך בלייבע בייא מיינעם גלייכווערטיל וואס איך האב עס שוין איינעגע מאל גישריבין , עס איז דער גרעסטער קונץ צוא זיין א טאטע אדער א מאמע אונ דאך נעמען זיך אן יעדער פון אונז , אונ נאך גרעסער דער אקט דער פון אז גראדע גאנץ יונגערהייט אלס זייא זעלבסט דארפין האבין ערציהונג . נון קערע איך אום צוא מיינע ערציילונג וייטער אונ וויא עס שיינט אוים אהנע איינע אונטערברעכין (הפסק) מיט איינאנדער צייטיגע זאכין וויא ביז אהער .

ער

אויך איין קרן קיימת , למשל ווען ער לייענט איינע ערציהלונג , זאל אויכער דעם צייט פערטרייב האבין אין זיך אויך איינע לעהרע , איין מוראל , אונ פילייכט איז בייא אונז דער מנהג ניט צוא עסין ניס אום ראש השנה , ווייל בייא ניס עסין פערצערט מען דאך דאס קערענדיל , נון בלייבט דאך פון אים גאר ניט , נון איז עס איינע אנשפילונג (איין רמז) דאס מיר זאלין אונז אויף זיך נעמען אויף דעם נייען יאר ניט צוא געניסען אזוי איין פוסטין אונ ליידיגין פערגעניגין וואס זאל ניט לאזין נאך זיך איין קרן קיימת , נון קען מיך ווער איינווענדין אונ זאגין ווען אזוי האט מען דאך ניט גידארפט עסין קיין חלה אונ קיין ברויט , דען דיזעס בעשטייט דאך אוים דיא קערנער נור , דיזעס אבער לאזט זיך פערענטפערין מיט דעם משל וואס אונזערע חכמים דער ציילען דאס דיא שטרוי האט זיך אמאל געצאנקט מיט דיא קערנער , דיא שטרויא האבין גיזאגט דאס דער עיקר זיינען זייא , אונ דיא קערנער האבין גיזאגט פערקערט דאס זייא זיינען דער עיקר , אונ דיזעס איז ווייל דיא געטריידע מאכין איינע אויסנאמע אין דיזער זאכע , דאהער האבין זייא דעם געשפרעך דיזען אריין געלייגט אין דעם מונד פון דיא קערנער אונ דיא שטרויא .

ד.

פון זיין רייזע קיין ווידז, אונ פון זיין בלייבין דארט אלס איידים.

„ער איז אוועק פון ווילנא" האבין מיר גיזאגט אין דעם פאריגען קאפיטעל, פארקליידעט פאר א שליח ער האט גיטאן אויס צווייא גרינדען (טעמים), ערסטינס דאס עס זאל ניט זיין אויפפאלענד (חידעשדיק) אויף דעם גאסטצענים דאס איין שיין געקליידעטער יונגער מאן גייט צו פוס וואס דורך דעם וואלט זיין מחותן גיוואר ווערין שוין זייער לייכט דורך דיא רייזענדער דאס ער איז אוועק קיין ווידז, צווייטינס וואר דאן דיא וועג פון ווילנא קיין ווידז העכסט אונזיכער אונ העכסט גיפערליך דאס מען האט גימוזט פארין גאנצע קומפאניעס צוזאמען, אונ דאס נור בייא טאג, אונ דער צוא נאך בעוואפינט מיט פיקעס, מיט קיילין (דובינעס) אונ זייער אפט מיט פיסטאלעטין, דען וויא דיא וועלדער פון ביידע זייטין גאסטצענעס ווארין לאנג ברייט אונ געדיכט, ווארען זייא פול מיט רויבענעסטערין (נאות חמס) אונ בעפעלקערט מיט אלער האנד געזיינדעל (סוואלצעס) אנטלאפענע ראסטאנטין, אנטלאפענע זעלנער, ציגיינער, אנטלאפענע קנעכט פון פריצים, אונ אונטער דעם אויך זייער פיל קיסלער, וואס ווארען צייטענווייס אין דיא שטעט אום צוא שטולין דארט אונ צוא גלייך אויס צו שפאצירין ווער עס וועט פארין אויף דיזעם גאסטצענעס אונ וואס ער וועט פירין מיט זיך צוא געלט צוא סחורה, אונ נאכהער פלעגין זייא צוא קומען אין דיא וועלדער אום צוא געבין געוויסע סהעדענעס דער פון דיא הויפט לייטע פון דיזע באנדיטען וואס ווארין איבער הויפט דעקרעטירטע שלאבטעס, אלזוי ווען מאנכער רייזענדער האט דורך געמאכט דיזע שטרעקע פון ווילנא ביז ווידז ניט ווארענדיק אויס גירויבט אדער אזוי גאר ערמארדעט האט אם ווייניגסטענס גיהאט גינוג וואונדער צוא דערציילין פון דיזער נסיעה, אונ גיבענטשט גומל, איינע אויסנאמע דער פון האבין גימאכט דיא שלוחים דען זייא פלעגין צוא באקומען שוצבריפע (פאספארטין) פון דיא הויפט לייטע פאר שווערעס געלט וואס דיא סוחרים פלעגין עס היטען איין צוא צאלין, אונ ווארין מיט דיזע פאפירין זיכערער וויא היינט מיט אפאס, דען ווייהע וואר דעם באנדיט וואס האט זיך אן אזוי איינעם פערגריפען. — דיזע לייטע (דיא שלוחים) פלעגין שוין רעספעקטירען ווערין (גישוינט ווערין) פון דיא באנדיטין פון ווייטין, דען זייא פלעגין

זַייא דֶער קֶענֶען שׁוֹין פוּן זַייעֶרֶע הִינְטֶערְהַאלְטִין (זַאסַאדְקֶעס) אָן זַייעֶרֶע סַארֶעקֶעס קוּצְמֶעס אוּנ אָן זַייעֶרֶע נָאסֶעקֶעס וָואס זַייא הָאבִּין גִיהַאלְטִין אִין דִיא הֶענְד וִויא בֶּייזֶע שִׁילֶענְגֶער, אוּנ פְלֶעגִין זַייא לָאזִין פְרַייעֶן גַאנְג, אוּנ דַאהֶער הָאט אוּנְזֶער נטקע בֶּענוּצְט אִיצוּנְד דִיזֶע מַלְבּוּשִׁים אַלְס אֵיינֶע שׁוּצְוַואפֶע (זַאשְׁצִיטֶע) וָואס זָאל מֵגִין זַיין אוֹיף אִים אוֹיף דִיזֶע גִיפֶערְלִיכֶע רַייזֶע, קוֹים אָבֶער אִיז עֶר אַיין גִיגַאנְגֶען אַמַייל זֶעקְס וַואר עֶר אָן גִיהַאלְטִין פוּן אֵיינֶעם נַאיֶיעֶן בַּאנְדִיטֶען וָואס וַואר נָאך נִיט אַזוֹי הַיימִישׁ (בֶּעקַאנְט) מִיט דִיזֶער אוֹיס גִיצַייכֶענְטֶען אוֹיס קְלֵיידוּנְג דָאס עֶס זָאל אִים שׁוֹין אַלֵיין גִינוּג זַיין אוּם צוּ לָאזִין אִים פְרַייעֶן לוֹיף (לֵייפִין), עֶר הָאט אִים אָן גִיהַאלְטִין אוּנ דֶער נטקע הָאט זִיך אָפּ גִישְׁטֶעלְט אוּנ הָאט אִים פָּאר גִילֵייגְט (אוֹיס גִיזוּנְגֶען) דִיא בַּאקַאנְטֶע פִּיעֶסֶנֶעס אִיך הָאבּ דָאס רֶעכְט פוּן דֶעם הוֹיפְּטְמַאן דַיינֶעם נִיט אָנְגֶעהַאלְטִין צוּא וֶוערִין פוּן אֵיינֶעם פוּן זַיינֶע לַייטֶע דֶען אִיך בִּין אַיין מְשׁוּלָח «אַלְזוֹי» הָאט זִיך יֶענֶער אָפְּגִירוּפִין «צַייגֶע מִיר דַיין פְרַייעֶ בְּרִיף, אוּנ וֶוען נִיט גִיבּ מִיר דַיין בַּייטִיל זָאנְסְט שִׁיסֶע אִיך דִיר צוּם טוֹיט»,«אִיך הָאבּ דֶעם פְרַייעֶ בְּרִיף פֶערְלָארִין» הָאט זִיך דֶער נטקע אָפְּגִירוּפִין, אוּנ צְוַוייטִינְס הֶעטֶע אִיך אִים צוּא הוֹיזֶע גִיהַאבְּט וָואלְט אִיך אִים אוֹיך נִיט מִיט גִינוּמֶען דֶען עֶס קֶענֶען מִיר אַלֶע דַיינֶע קָאמְרַאדִין דָאס אִיך בִּין אַיין שָׁלִיחַ אוּנ בְּרוּכֶע אִים אַלְזוֹי שׁוֹין נִיט מִיט צוּנֶעמֶען אוּנ דָאך וִויל אִיך מִיט דִיר נִיט אַרַיין גֵיין אִין אֵיינֶעם וַוייטִין גִישְׁפְּרֶעך, דֶען דוּא קֶענְסְט דָאך מִיר נִיט, אוּנ ווִילְסְט אַלְזוֹי מִיר נִיט גְלוֹיבִּין גִיבּ אִיך דִיר דָאס גֶעלְט בִּיז אַיין גְרָאסִין, אוּנ וִוינְשֶׁע דִיר צוּא גְלַייך גְלִיק אִין דַיינֶער גִיפֶעהְרְלִיכֶען פְּרָאפֶעסְיָאן, דֶען דוּא גִיפֶעלְסְט מִיר דָא דוּא בִּיסְט אַיין טְרַייעֶר דִינֶער דַיינֶעם הֶערִין, אוּנ דֶערְפַאר פֶערְלַאנְגֶע אִיך פוּן דִיר נוּר אֵיינֶע קְלֵיינֶעקַייט, אוּם דֶער קוֹיפְמַאן וָואס הָאט גִישִׁיקְט דוּרְך מִיר דָאס גֶעלְט קַיין ווִידז זָאל מִיר גְלוֹיבִּין דָאס אִיך בִּין אוּנְטֶער וֶועגִינְס אוֹיסֶגֶערוֹיבְּט גִיוָוארִין, אוּנ זָאל נִיט מֵיינֶען דַאס דָאס גֶעלְט זַיינֶע אִיז בַּייא מִיר גִיבְּלִיבִּין, אוּנ זָאג אִים נוּר אַלֵיין דָאס מֶען הָאט עֶס בַּייא מִיר אַוֶועק גִינוּמֶען, אוּנ וֶועל דָאך דוּרְך דֶעם פֶערְלִירֶען מַיין שְׁטִיקִיל בְּרוֹיט דָאס אִיך וֶועל שׁוֹין נִיט קֶענֶען מַיינֶען נַאקֶעטִין לֶעבִּין דֶערְהַאלְטִין, פֶערְלַאנְג אִיך פוּן דִיר דַאהֶער דָאס דוּא זָאלְסְט מִיר דוּרְך שִׁיסֶען מַיין שַׁארֶעק דָאס אִיך וֶועל אִים אוֹיפְהֶיינְגֶען אַוַוייל אוֹיף אַיין בּוֹים אוּם צוּא צַייגִין אִים אַלְס אַיין גֶעוִויסֶען בֶּעוַוייז דָאס אִיך וַואר אוּנְטֶער דִיא הֶענְד פוּן אֵיינֶעם רוֹיבֶּער. —

„און דִיזֶע גִיפֶּעלִיקַייט“ הָאט זִיךְ אָפְּגִירוּפֶען דֶער בַּאנְדִיט צוּא אִים צוּנֶעמֶענְדִיק דָאס גֶעלְט בַּייא אִים בִּיז אַיין גְרָאשְׁן, זָאל עֶס דִיר בַּאלְד גִישֶׁעהֶען, אִיךְ וֶועל מִיט מַיינֶע בְּלַייא אוּנ פּוּלְוֶוער נִיט גַייצִין (קַארְגְן) וואו עֶס קֶען דֶעם צְווייטֶען אֵיינֶע גִיפֶּעלִינְקַייט גִישֶׁעהֶען, דֶער נַטקע הָאט בַּאלְד אויסְגֶעצוֹיגִין דֶעם סַארֶעק הָאט אִים אויף גִיהַאנְגֶען אויף אַבּוֹים אוּנ דֶער בַּאנְדִיט הָאט אִים דוּרְךְ גִישָׁאסְן אַפָּאלֶע, אוּנ מֶער ווִיא דִיזֶעם הָאט דֶער נַטקע נִיט גִיוָואלְט דָאס דִיא לָאדוּנְג (לַאדוּנִיק) פוּן זַיינֶעם בִּיקְס זָאל זַיין פֶערְשָׁאסְן, אוּנ בֶּעפָאר דֶער בַּאנְדִיט הָאט פַּאסְפֵּייעט עֶס ווִידֶער אָנְצוּלָאדֶעוֶוען הָאט עֶר אִים דֶער לַאנְגְט הִינְטֶער וֶוערְטְם אַזֶעץ מִיט זַיינֶער נַאסֶעקֶע (דוּבִּינְקֶע) אִיבֶּער דֶעם מוֹחַ דָאס דֶער בַּאנְדִיט אִיז אַנִידֶער גִיפַאלִין אויף דֶער עֶרְד ווִיא אַשְׁנָאפּ אוּנ אִיז גֶעבְּלִיבִּין לִיגִין גַאנְץ אָן אַיין בֶּעוואוּסְט זַיין (אָן אַזִינֶען) אוּנ דַאן הָאט עֶר אָפְּגִינוּמֶען דָאס גֶעלְט זַיינֶע צוּרִיק אוּנ אִיז אַוֶועק פוּן דָארְט אָן אַזַייט, אוּנ אִיז גִיקוּמֶען אִין אַדָארְף, דָארְט הָאט עֶר זִיךְ אוּמְגֶעקְלֵיידֶעט פַאר אַפּוֹיֶער אִין לַאפְּצֶעס אוּנ אִיז זִיךְ גִיקוּמֶען אַלְזוֹי טְרָאגֶענְדִיג אַלִין אַקֶערְבִּיל יַאגֶדֶעס גַאנְץ גְלִיקְלִיךְ קַיין ווידז פַארִין שְׁטָאט הָאט עֶר זִיךְ ווִידֶער אוּמְגֶעקְלֵיידֶעט ווִיא עֶר פְּלֶעגְט צוּא גַיין אִין דֶער הֵיים, אוּנ אִיז אַרַיין צוּא דֶעם רָב, נִיט אָבֶּער צוּא דֶעם רָב פוּן דֶער קְהִילָה וָואס וַואר דַאן אַיין גִיווִיסֶער ר׳ הֶערְצֶעל קֵיילֶעס אַגְרוֹיסֶער צַדִיק, נֵיין עֶר אִיז אַרַיין צוּא דֶעם רָב פוּן דִיא גַנָבִים וָואס וַוארִין דַאן אִין ווידז אַגְרוֹיסֶע גִימֵיינְדֶע קִיסְלֶער אוּנ בַּייטֶעל שְׁנַיידֶער וַוארִין אִין בּוּנְד צַייטֶענְוַויים מִיט דִיא בַּאנְדִיטִין וָואס וַוארִין אִין דִיא וֶועלְדֶער אִיבֶּער הוֹיפְּט אָבֶּער פְּלֶעגִין זַייא פָארִין אויף יָרִידִין אוּנ פְּלֶעגִין בְּדָלוֹת צוּא שְׁטֶעלִין דִיא וֶועלְט, נוּן דִיזֶעס גֶעזִינְדֶעל (סְוָואלְצֶעס) הָאבִּין דַאן גִיהַאט אֵיינֶען אוֹיבֶּער הוֹיפְּט מַאן אִיבֶּער זִיךְ אַיין גֶעוִויסֶען אִיצֶעלֶע קוּצוּק, נוּר בַּייא דִיא קְרִיסְטְלִיכֶע בַּאנְדֶען וָואלְט מֶען אַזוֹי אֵיינֶעם גִירוּפִין „הוֹיפְּטְמַאן“ אִין אֵיינֶער אִידִישֶׁע בַּאנְדֶע וַואר אַזוֹיא אֵיינֶער גִירוּפִין מִיט דֶעם נָאמֶען „רָב“ אוּנ אַזוֹי וַואר דִיא זִיטֶע אוֹיךְ זֶעלְבְּסְט אִין דִיא צַייטִין פוּן דִיא תַּנָאִים אוּנ אָמוֹרָאִים *), דִיזֶער אִיצֶעלֶע קוּצוּק וַואר אַמֶענְטְשׁ אַלַמְדָן אַחָכָם אַיין אַסָאבָּא אֵיינֶער פוּן דִיא גְרֶעסְטֶע בַּעֲלֵי בַּתִּים דָארְטִינֶע,

אגרויסער

---

*) בפרק השוכר את הפועלים בבא מציעא (דף פ״ד) ר׳ יוחנן אמר משיצרפם בכבשן ר״ל אמר משיצהצחן במים א״ל לכטאה בלסטיותיה ידע, א״ל ומה אהנת לי התם רבי קרו לי הכא רבי קרו לי א״ל אהנאי לך דאקרבינך תחת כנפי השכינה, פְרֶעג עֶס בַּייא אַיין לַמְדָן וֶועט עֶר עֶס דִיר עֶרְקְלֶערִין.

(נ״ג)

אגרויסער בעל דעה דארט, אתקיף ביי דעם אסעסער, ביי דעם שפּראווניק, דער קלוצוואוויט וואר ביי אים איין בן בית, דען ער איז געוועזען איין גוטער ריידער, דאס ער האט מוציא געוועזען די גאנצע שטאט דאן מיט פּויליש, און האט נאך דער צו געשפּילט איינע פרומע ראלע אין שטאט, דאס ער וואר זייער אפּט סאנדיקע, אויך אפּאר מאל געוועזען אראש הקהל, און וואר דער צו נאך זייער גוט אין מעמד אגרויסער בעל נחלה און אגרויסער בעל פּרנסה, און ביי אלעם דעם איז ער געוועזען דער פארשטייהער פון די אלע דארטיגע קיסלער און גנבים, אלע גנבות ווארין בעהאלטין ביי אים, ער איז געוועזען דער מחלק, דער דין זייערער דער אפּמאכער צווישין דעם גנב און דעם באגאנוועטין, און ווייהע יענעם בעל הבית וואס האט אים פּוגע בכבודו געוועזען, ער וואר שוין ניט זיכער מיט זיינעם פערמעגין און מיט זיין הויז און אויך ניט מיט זיינער פריי־האט, דען ער האט אים באלד אריין גימישט אין אגנבה, ער האט גיהאט ביי זיך אגאנצע קאנצעלאריע, שרייבער, בוכהאלטער קליינע נבאים, דען עס וואר ביי אים אמנין וואס קיינעם אנדערין וואר עס אין יענער צייט ערלויבט, קורץ דער פון ער האט גישפּילט איינע עכטע ראבאנישע ראלע, ביי איינער שווערע דין תורה פלעגין בערופין ווערין צו אים איינינע יונגע לייט פון דיזער באנדע וואס האבין גיקענט גוט לערנען אלס דיינים, און ווי זיי האבין געפּאסקעט וואר שוין ניט איבער צו מאכין אין קיין בית דין שטיביל און אין קיין סאנד *) עס וואר דארט אימער ששון און שמחה, משקה וואר גיגאסין דארט ווי וואסער אלע טאג וואר דארט צו זעהען פּנים חדשות, מענטשין פון פערשיידענע קלאסין, און עס וואר אימער געסודעט און בעראטהען דארט, קורץ גיזאגט עס וואר דארט איינע בערזע, איין געווימעל (געמיש) פון אלער ארט מענטשין ווי אין נח'ס תבה פון אלער האנד באשעפענעש, וואס זיי אלע ווארין געבענדיגט (בעהערשט) פון דעם איציגם איינציגען בליק ווי די ווילדע טהירע פון איינער מענאזעריא **) ווערין געבענדיגט פון זייער הערינס ביי זער.

אין

*) דיזער לעבליכער סנהדרין האט זיך צו אונזער שאנדע איבער געקליבין פון דארט אין איינער גרעסערע שטאט וואס ליגט פיל ווייניגער אלס טויזנד מייל פון דארט, און זאל נאך דארט איצונד אויך עקסעסטירען.

**) איינע מענאזעריא, הייסט איינע גרויסע צאל ווילדע טהירען וואס ווערין אומגעפירט אין קאסטינס מיט אייזערנע גראטעם אום צו צייגין עס דעם פובליקום (ב"ג)

אין דיזעם הויזע האט איינגיקערט אונזער נמקע, אונ וואר דארט אויפגענומען גיווארין אלס גוטער גאסט דען דער איצעלע קוצוק האט שוין פון אים גיהערט פון לאנג אן, ער האט אים שוין גיקאנט מיט אלע זיינע ביינער, אונ וואר אלזוי גאר העכסט ערפרייט דאס ער איז אים אריין גיפאלין אין זיינער קלויען, ערסטינס ווייל ער ברויכט צו האבין אזוי אצלען אין זיינעם ראהט וואס האט זין אונ קאפ, צווייטינס וועט ער אין אים בעקומען איין גוטין איידים פאר זיינע אטאכטער אדערוואקסענע מויד, וואס עס איז אים שווער צוא טאן מיט איר ארעכטין שידוך, דען וויא אויך ער וואר העכסט רעספעקטירט (געשוינט) אין שטאט דאס עס וואר אים גיגעבין כל הכבוד דאך האט קיין רעכטער גיוואלט טאן מיט אים, אונ מיט גיוואלד קען מען ניט נימאנדען גייטין, נון איז אים אריין גיפאלין אין דיא הענט איין העכסט בילד שיינער יונגער מענציל וואס איז אוואויל לערנער, העכסט קלוג, אונ האט נאך דערצו דעם גראסען נאך מער האט ער ביי אים אויס גינומען אלס ער האט אים דערציילט וואס עס האט אים פאסירט אונטער וועגענס, ער האט אים איין גילאדין באלד צום טיש, אונ האט אים שוין ניט אוועק גילאזין פון זיך ביז ער האט אים אריין גישאדכענט זיינער טאכטער וואס וואר איינע טיכטיגע מויד, שיין אונ גישייט וויא דער פאטער, זיא וואר ביי אים איינע, אונ דאהער וואר זיא ביי אים ליב אונ טייער, דאס ער האט איר פערשפראכען צוא געבין איין גרויסען נדן, אונ האבין אלזוי אלע דרייא גיהאט גינוג אורזאך צוא זיין צופרידין איינער פון דעם אנדערין, דער איצעלע קוצוק ווייל ער האט באקומען אזוי איין איידים וואס ער האט זיך גאר ניט פאר גישטעלט, איין יונגין מאנציק איין וואויל לערנער מיט געלט אונ וואס וועט טויגין נאך צוא זיין פרנסה, דיא טאכטער דאס גלייכין ווייל זיא וואר אזוי גאר פערליבט אין אים, אונ מער פאר זייא ביידין וואר ער צוא פרידין, דען אויסער דעם וואס ער האט בעקומען אשיינע פרויא אריכע, לעבט ער דאך שוין אין זיינעם עלעמענט *) דאס

הייסט

פובליקום פאר געלט, דיזע ווילדע טהירען ציטערין פאר דעם בליק פון זייער הערין וויא פאר פייער.

*) עס זיינען דא פיר עלעמענטער (ארבע יסודות) ערד, וואסער, לופט, אונ פייער, אונ אין יעדין עלעמענט לעבין אלין איין אנדער מין בעשעפענעס, אונ יעדער מין געפינט זיך העכסט גליקליך אין זיין עלעמענט וויא דער פיש אין וואסער.

הייסט אונטער גנבים און עס וואר אים דארט אזוי וואויל וויא איינעם פישע אין איינעם קלארען און פרישען וואסער.

ה.

-דיא פאריקע-.

דער איצעלע קוצוק האט גימאכט איינע פאראדנע הויכצייט, עס ווארין אלע פארנעהמע לייט געלאדין, עס זיינען אלע גיוועזן און אלע האבין דרשה געשאנק גינעבין, דער חתן האט גיזאגט אדרשה, און האט אויסגענומען ביא אלע דארטיגע לומדים, נאך דער חתונה איז ער גיזעסין אין גילערינט אין בית המדרש אגאנץ יאר, און האט זיך דער ביא געמישט אין דעם שווערם גישעפטין, לערנען מיט גנבות איז אשיינע פאר קליידער וויא איין שאמעטענער מאנטיל מיט אשווארצע און צעריסענעם העמד, און צו אונזער שאנדע איז עס זייער אפט אנצוטרעפין אונטער אונז זעלבסט אין אונזערע צייטין, דען וועמען אונטער אונז ווילט זיך ניט גלענצין אין זיין שטאט, מען וויל זיך צייגין דאס מען איז פיל מער אלס מען שיינט צו זיין, מען בעצימט יעדין מאנגיל (פעלער) מיט איינעם פירנים (לאקיר) דאך דיזער גלאזיר איז פון קנאפין דויער, עס שפרינגט באלד אפ און דיא פעלערין צייגין זיך נאך פיל מער גרעלער (גראזנער) אלס פריער, און אזוי אויך ווער דער פאל דא אויך מיט דעם נטקע'ן, אלס עס האט זיך אם ענדע ארוים געוויזען דייטליך דאס ער איז נאך פיל מער פערדארבין אלס זיין שווער, דען דער איצעלע קוצוק ווער נור איין העלער (דאס הייסט אזוי איינער וואס נעמט צוא גנבות און וואס ווייזט אן וועמען צוא באנאנבענען, ער אבער ווער זעלבסט איין דיב אויך אין דעם העכסטין זין דעם ווארטעס דיב (דאס הייסט כמשמעו) וויא מיר ווייסין עס שוין פון פריער נור דאן ווער עס אין מינאטור (אין קליין) איצונד אבער אלס ער האט דורך גימאכט שוין דיא נאניבעשע שול ביא זיינעם שווער אין שטוב, האט ער שוין אנגעהייבין צוא טרייבין זיין נאניבעשין גישעפט אינגרא (אין גרויס), נור כל זמן זיין שווער האט גילעבט דער איציק קוצוק וואס האט נאך גיוואלט גילטען אין זיינער שטאט אליץ פאר איין נכבד, האט זיך דער נטקע אויס געצייכינט נור דורך זיינע שעלמען שטרייכע (שעלמאווסקי שטוקעס), נאך זיינעם טויט אבער איז ער שוין גיווארין האנדגרייפליך (ממש) איין גרוי[illegible]

דיב וואס האט געשטולין בידים, און וואר פיל מאל ערגריפין איין גיזעצט און אנטלאפין, און יעדע גנבה און יעדער בעטרוג וואר פערבונדין מיט גרויסע איינפעלע און וויץ, דאס ער האט גאנץ פוילין און ליטא פערקלונגען מיט אים, און וויא עס ווייזט זיך ארויס פון אלע זיינע אקצין וואס ער האט אפ גיטאן אין זיינעם לעבין איז דייטליך צוא מערקין דאס ער וואר העכסט שטאלץ דארויף דאס דיא וועלט רעט זייער פיל פון זיינע קלוגע שטרייכע (שטוקעס), דען דער גרעסטער טהייל פון זייא ווארין פיל מער וויציג אלס ניציג, דאס הייסט זייא ווארין גישעהען נור צום שפאס אבער ניט אום זיך צוא בערייכערען (מאכין זיך רייך דער מיט), און וויא דיא ווארהייט צוא זאגין וואר ער דער ערסטער אין דיזע לענדער וואס האט דיזע פראפעסיאן (פון גנבות) גאנץ זיסטעמאטיש (בסדר נכון) בעארבייט, ער האט איר איין גיטיילט אין פערשיידענע שיטות און קלאסין, און האט אזוי נאך דעם סארטירט דיא גאנצע חברה גנבים וואס האבין פערקערט צוא זיינעם שווער אין שטוב, ער האט יעדערין בעזונדער געמעס (סהאדנע) זיינער פייהיגקייט (ספאסאבנאסין) אויפגעוויזען אויף איינער ארט גנבה צו וועלכער ער איז מער ספאסאבנע אלס צוא איינער אנדערע, אזוי למשל צוא פערד גנבות האט ער בעשטימט גיזונטע יונגע לייט, וואס זיינען פראסטע יונגען, צוא פון דיא וועגין אראפ נעמען פיל איידעלערע און קליגערע דאס זייא זאלין האבין איין אויסזעהען וויא האלבע האנדילס לייט, צו פון דיא קעסענעס ארויס נעמען פערצין פופצין יאריגע איינגלאך, דיזע ווארין אויך בענוצט אום צוא אריין צוא גאנבענען זיך אין אשטוב דורך דעם קוימען, שמאלגע מענטשין וואס קענען לערנען און גוט ריידין פויליש און האבין גוטע קעפ אום צוא געבין זיך איין עצה אין דער נויט, און צוא ענדערען זייערע ראלען וויא עס פאסט צוא יעדעם בעטרוג, ווארען בעשטימט פון אים צוא יעדין סעלמעגשטריך (סעלמאווסקע שטוקע), מיידכען אונד פרויען ווארען בעשטימט פון אים צום אוים שפיאנירין מאנכע הייזער און הויפין וואס דארפין באגאנבעט ווערין, דאס מען זאל וויסין אויף קלאר וואו עס ליגט דאס געלט, און דער בייא אוועק צו צופין דיא שליכעלאך פון דארט.

צוא דיזער קלאסע פיצירונג (אונטהיילונגען) האט דיזער נטקע נאך איינגעפיהרט בייא זיך איינע גרויסע דיסציפלינע (סטראגאסין) דאס יעדער זאל פינקטליך ערפילען זיין געבאט, זאל גיין אין דיא גרעסטע געפאר

אין פייער און אין וואסער , און זאל ניט אויסגעבין קיינעם צווייטען
אלס ער וועט ווערין אמאל ערגריפען און געציכטיגט (געמאטערט) דאס
ער זאל אויסזאגין וואו עס זיינען זיינע גיזעלין , און האט אלזוי אנגעהייבין
צוא פיהרען דיזען עסק מיט פיל מער ארדענונג אלס זיין שווינער פאטר ,
נון וועלין מיר שוין אנהייבין צוא דער ציילין מאנכע זאכין פון זיינע
סעלמענשטרייכע (סעלמאווסקי שטוקעס) און אזוי אויך איין עטוואס פון
זיינע גנבעשע וויצען .

אלס ער איז גיווארען בעוואוסט און באקאנט אין גאנץ ליטא פאר
דעם גרעסטען פארשטייער אדער רב אלע דיבע (גנבים) און בעטריגער
פון דיזען געגענד , האט מען אנגעהייבין צופארין צו אים פון אלע שטעט
פון דערפער קרעצמעס אידען און קריסטען פון אלע קאנטין צוא
דער גיין ביא אים פאר איין שווערען פדיון גרויסע גנבות , און ער פלעגט
זיך לאזין האנדלען זייער לייכט , דאס הייסט ער פלעגט באלד צו פאר
שפרעכין דאס מען וועט עס האבין צו ריק אין גאנצין , און פלעגט צוא
האלטיןווארט , דאס עס האט קיין פאדים גיפעלט , איין מאל אבער איז
איינער גיקומען צו אים דאס זיינע לייט האבין ארויס גיגאנבעט ביא אים
מער אלס איינע האלבע קראם סחורה , און האט אים גיבאטין הונדערט
דוקאטין פדיון , און ער האט אים אפגעזאגט "ניין" האט ער אים
גיענטפערט איך קען דיר דער ביא גאר ניט העלפין , דען פאר געוויס
האבין עס גישטוילען נור דיא זעלנער און ניט מיינע לייטע דען ווען זייא
שטוילין לאזין זייא שוין קיינען איינציגען פאדים , און ביא דיר איז דאך
גיבליבין בענאהע איינע האלבע קראם סחורה , און איבער דיא זעלנער
האב איך נאך דער וויילע ניט צו שאפין .

צייטענווייס פלעגט ער צו מאכין פון זיינע פערד גנבים ערליכע
בעלי עגלות , און פלעגין צו שפילען דער ביי זייער ראלע זייער גוט ,
מיט דעם אפהיטין דאבגען או ונטער וועגענס , און מיט
דעם אויך אפשטעלין זיך פר בת האלטין און פלעגין
בדלות צו שטעלין דיא סו מיט זייא צו פארין און
נאכהער פלעגט ער עס אפ וואנציג דרייסיג פראצענט
און דיא סוחרים האבין גאר נ ט ג ולוג ווערין פון וועמען זייא
זיינען גיווארין בעשטוילען , דען דיא פורמאנעס ווארין אין זייערע אויגען
גאנץ ערליכע אידען .
נון האט זיך מיט דער צייט דיזער בעטרוג זייער שלעכט ענדעקט
אלס

אלס איינער פון דיזען לייטע זיינע וואס האט געפיהרט אין זיין בריצקע
אסוחר וואס ער האט אים מיט איניגע שטונדין פריער באגאנבעט זיין
שעפעט אונ וואס דער סוחר האט נאך דער ווייל ניט גיוואוסט דער פון
איז אנגעהאלטין גיווארין פון איינעם פריין וואס האט אין זיינע פערד
דערקענט זיין פארעצקע וואס מען האט פאר אפאר חדשים צוריק
גינאנבעט ביי אים, ער ווער ערגריפין, רעווידירט, אונ מען האט
ביי אים דער ווייסט אזעקיל רוביל וואס ער האט ארויס גענומען פון
דעם סוחר'ס שעפעט, אונ עס איז גיווארין לארעם איבער לארעם מען
האט דעם בעל עגלה באלד איינגיזעצט אונ אפגעגאלט איין האלבע קאפ
אין יענער צייט גראדע וואר אונזער ר' נטעלע בעשעפטיגט גיוועזן אונטער
וועגינס אין אקרעצמע ארום איינעם קריסטליכען שאפער פון אגרויסין
קלויסטער וואס האט געפירט מיט זיך אסקאטולקע מיט דוקאטין, ער
(דער נטעלע) וואר דאן פערקליידעט ווי איין שנארער אין אפארוק פון
קאלטענעס, אונ אלס ער האט עס שוין בעקומען אונ איז דער מיט
אוועק, האט ער דעם פארוק מיט דיא שלעפארסקע קליידער פון זיך
ארונטער געווארפין אונ אוועק געשליידערט איבער דעם גראבין וואס
איז ביי דער זייט פון וועג, דאמיט מען זאל עס ביי אים ניט דער וויסען
אין פאל ווען דער שאפער וועט זיך באלד ארום זעהען אום דיזער גרויסע
גנבה אונ וועט אים אן יאגין, אונ האט זיך באלד אומגעקליידעט פאר
איינעם רייכין קויפמאן, אונ האט זיך דאן אריין גיזעצט אין דער בריצקע
וואס האט אויף אים גיווארט פאר אפאר וויארסט אין אחמיזניק, אונ האט
זיך גישטעלט פיטערין אין אקרעצמע וואס וואר אויף אזייטין וועגיל לעבין
אפאראפיע וואס דארט וואר דאס הויפט קווארטיר פון דעם אסעסאר וואס
האט גיהאט זיין נאדזאר איבער דיזען בעצירק (אקרעסטנאסט) וואס עס
האט צוא אים גיהערט אויך דיא קרעצמע וואו דער שאפער איז גיווארין
בעשטוילען, אונ וואס [illegible] מיט אים בעפריינדעט פיל מער
אלס צוויא ברידער פון [illegible], קוים האט זיך אונזער העלד
פון אונזער געשיכטע [illegible] וואס אוים גירוט אונ האט
אנגעהייבין צוא צערטע[illegible] קאטולקע מיט דיא דוקאטען
אין זיינע ארעמס פיל מע[illegible] איינע ביזהעריגע עקרה איר קוים
גיבארענעם ערסטלינג, האט ער דער זעהען דורך דעם פענסטער פון דעם
קאמערעל וואו ער איז איינגעשטאנען, דאס מען פירט געבונדענערהייט
דיא הענט אהינטער יענעם חברה מאן זיינעם וואס האט אין דעם טאג

(ג"נ) נישפילט

גִישְׁפִּילְט דִיא רָאלֶע פוּן אַבַּעל עֲגָלָה אֶנְגִיטָאן אִין זַיינֶעם קָאלְטֶעגֶעוַואטִין פַּארוּק אוּנ אִין דִיא שְׁלֶעפַּארְסְקֶע קְלֵיידֶער וָואס עֶר הָאט דָא נִיט לַאנְג אַרָאפּ גֶעשְׁמִיסֶען פוּן זִיךְ , עֶר זִיצְט אִין אַוָואגִין בַּאוַואכְט פוּן עֶטְלִיכֶע פַּאחָאלֶקֶעס אוּנ הִינְטִין פָּארְט נָאךְ דֶער בֶּעשְׁטוּילֶעגֶער שַׁאפֶּער מִיט אַקְלוּצְוואוּיט וָואס וַואר אוּיךְ נִיט פֶּרֶעמְד מִיט אִים עֶר הָאט עֶס דֶער זֶעהֶען אוּנ הָאט זִיךְ אִין אָנְפַאנְג נִיט גִיקֶענְט גִינוּג אָפְּוואוּנְדֶערִין דַארִיבֶּער , דֶען עֶר הָאט גֶעוואוּסְט דָאס עֶר זִיצְט גָאר פַּאר אַמַייל אַכְט פוּן דַאנֶען נוּר פַּאר דִיא גְנֵבָה פוּן דֶעם סוֹחֵר אוּנ פַאר דִיא פֶעְרְד , נוּן וִויא אַזוֹי אִיז עֶר אִיצוּנְד זַאמִישַׁאעֶט אִין דֶער דֶיעֶלֶע פוּן דֶער סַקָאטוּלֶקֶע אוּנ דֶער צוּ נָאךְ אִין זַיינֶעם פַּארוּק אוּנ אִין זַיינֶע שְׁלֶעפַּארְסְקֶע קְלֵיידֶער , דָאךְ אָבֶּער נָאךְ אֵיינֶער קוּרְצִין אוּנ רֵייפְלִיכֶען (צַייטִיגֶען) אִיבֶּער לֵייגוּנְג (דֶען וִויא מִיר וֵוייסִין וַואר עֶר נִיט קְרַאנְק אוּיף דֶעם שֵׂכֶל) אִיז עֶר בַּאלְד אַרוּיף גִיקוּמֶען אוּיף דִיא ווִירְקְלִיכֶע קָאמְבִּינַאצְיָאן (צוּזַאמֶענְהֶעקְלוּנְג) פוּן דִיזֶער גֶעשִׁיכְטֶע אוּנ הָאט עֶס רִיכְטִיג אוּיס גִירֶעכֶנְט גְלֵייךְ וִויא עֶר וָואלְט גִיוֶוען דֶער בַּייא , דָאס דִיזֶער חֶבְרָה מַאן זַיינֶער אִיז אַנְטְלָאפִין פוּן זַיינֶער הַאפְּט (גֶעפֶיינְגֶענִים) , אוּנ אוּיס פוּרְכְט דָאס מֶען זָאל אִים נִיט אָנְיָאגִין אוּנ עֶרְגְרֵייפִין אִיז עֶר גִילָאפִין אַלְץ פַּאזֶע וֶועג דוּרְךְ חַמִיזִינֶקֶעס וָואס צִיהֶען זִיךְ אוּיף יֶענֶע זַייטִין גְרָאבֶּענְס , בִּיז עֶר הָאט אָנְגֶעטְרָאפִין אָן דִיזֶען וֶועקְגֶעוָוארְפֶענֶעם אוּבְּיָאד , וָואס וַואר אִים וִויא גֶערוּפִין צוּא דִיזֶער גֶעפֶערְלִיכֶע פְלוּכְט זַיינֶע (עֶנְטְלוֹיפוּנְג) , אוּנ הָאט אַלְזוֹי מִיט דֶער פַּארִיקֶע פַּאר דֶעקְט זַיין הַאלְבּ אָפְּגֶעגָאלְטִין קָאפּ , אוּנ מִיט דִיא שְׁלֶעפַּארְסְקֶע קְלֵיידֶער זַיינֶעם נַאקֶעטִין קֶערְפֶּער אוּם זִיךְ אוּנְקֶענְטְלִיךְ צוּ מַאכִין פַּאר זַיינֶע נָאכְיָאגֶער אוּנ אַזוֹי פַּאר אַנְדֶערֶע וָואס וֶועלִין אִים בֶּעגֶעגְנֶען , דֶען אַיין הַאלְבּ אָפְּגֶעגָאלְטֶער קָאפּ אִיז אַיין שְׁרַייֶענְדֶער בֶּעוַויי דָאס עֶר אִיז אַיין בִּיעֶגְלֶער אוּנ וָואלְט אַזוֹי עֶרְגְרִיפֶען וֶוערֶען פוּן דֶעם עֶרְשְׁטִין בֶּעסְטִין קְלוּצְוואוּיט וָואס וָואלְט אִים נוּר דֶער זֶעהֶען , אוּנ גְרַאדֶע דִיזֶעם הָאט אָנְגֶעצוֹיגֶען אוּיף אִים דֶעם פֶערְדַאכְט (חָשַׁד) אוּנ נָאךְ מֶער אַלְס פֶערְדַאכְט , אֵיינֶע גֶעוִויסְהַייט אַזוֹי גָאר וִויל אִיךְ זָאגִין בַּייא דֶעם שַׁאפֶער וָואס הָאט אִים בַּאלְד וִויא עֶר הָאט זִיךְ אַרוּם גִיזֶעהֶען דָאס עֶר אִיז בֶּעשְׁטוּילֶען גִיוָוארִין הָאט עֶר אִים (דֶעם נִטְקַען) נָאכְגֶעיָאגְט מִיט דֶעשַׁאטְנִיקֶעס , אוּנ הָאט אִים (דִיזֶען פֶערְד גַנָב) אָנְגֶענוּמֶען פַּאר דֶעם עֶכְטֶען דִיבּ וָואס הָאט גֶעשְׁטוּילֶען בַּייא אִים דִיא סַקָאטוּלֶקֶע , נוּר אוּיס דִיזֶעם גְרוּנְד דָאס עֶר הָאט אוּיסְגִיזֶעהֶען מִיט זַיינֶע הָאר אוּנ שְׁלֶעפַּארְסְקֶע

קליידער פונקט וויא יענער שנארער וואס האט זיך דארט אין קרעצמע ארום געדרייט ארום דיא סקאטולקע, אזוי האט ער בעטראכט (דער נטע גנב) אונ אזוי וואר עס ווירקליך, אונ אלס ער איז געווארין מיט זיינער רעכענונג איינינג (דאס הייסט אלס ער האט זיך באקלערט דאס דאס איז אזוי אונ ניט אנדערש) האט ער דיא סקאטולקע בעהאלטין אונטער איינעם שטאג הייא וואס וואר דער בייא אונ אליין האט ער זיך אנגעצויגין וויא איין געטער קויפמאן מיט איינעם טייערין זיינער אין דער טאשע, אונ איז אריין צוא דעם אסעסער אין שטוב, מיט איינעם פאלשין אויס רייד צום בייא שפיל צוא מעלדין בייא אים דעם פאס, אין דער ווארהייט אבער אום בייא צוא וואוינען דיא שלעדסטווא וואס ער וועט דארט מאכין וועגין דיא סקאטולקע צווישין זיינעם חברעניק אונ דעם שאפער, אונ אום צו געבין איר (דער סלעדסטווא) איינעם גוטין קערונג (ווענדונג), דאס דער פערד גנב זאל ווערין לויז, דער אסעסער האט אנגענומען דעם נטקען מיט גרויס סאנאווייגע, אונ מיט גרויס עהרע, האט אים געבעטין זיצין, אונ ווארטין אווילע ביז ער וועט ענדען: דיא שלעדסטווא, דען ער האט וואס צוא ריידין מיט אים וועגין איינער קאמערציסקע זאכע, אונ מער וויא דיזעס האט דער נטקע ניט געוואונשען, דיא סלעדסטווא וואר קורץ אונ בינדיג, אונ האט זיך געענדעט נאך דעם וואונש פון נטקען, דאס דער פערד גנב איז געווארין לויז געשפראכין, אונ נור דורך דעם איינציגין גוטין איינפאל פון דעם נטע גנב, וואס האט דעם שאפער אונ דיא צווייא סאטניקעס וואס האבין עדות געזאגט דאס נור ער (דער פערד גנב) אונ קיין אנדער האט זיך אלץ געדרייט אום דיא סקאטולקע, געמאכט גאנץ קאנפוז (צומישט דיא הבנה) דען אלץ דיזע (דער שאפער אונ דיא עדות) האבין זיך בעצויגין (אדנאסעט) נור אויף דיא קאלטעננאטע פארוקע אונ אויף דיא שלעפארסקע קליידער, דאס זייא זיינען דיא געמליכע וואס ער האט דאן דארט אין קרעצמע גיטראגין אלס ער האט זיך גידרייט ארום דיא סקאטולקע, האט ער זייא גלייך איינגעווענדעט דער מיט, דאס מען קען ניט אמענטשין פערמישפעטען נור דורך דיא פרימעטעס, אונ פארעם פון זיינע קליידער שטיקען אליין ניט קענענדיג דייטליך דיא פערזאן זעלבסט, זאנסט וועט זייא אנטאן וועט מען אים בעשולדיגען, אונ האט גימאכט אפראבע מיט זיך זעלבסט פאר זייא אין דיא אויגין, דען באלד וויא ער האט אן גיטאן דעם פארוק מיט יענע

שלעפארסקע קליידער האבין זייא שוין אלע דרייא אן גיהויבין צו שווערין זיך דאס ער איז . עס וואס האט זיך דארט גידרייט ארום דיא שקאטולקע און דאן האט זיך דער אסעסער און דער קלוצוואויט זייער שטארק פון איינאנדער גילאכט , און האבין דעם שאפער מיט דיא עדות זייער גוט אויס גיזידעלט וואס זייא פאלין אן אויף מענטשין וואס זייא קענען זייא ניט און מאכין זייא פאר גנבים , זעלבסט איינעם גרויסען קויפמאן , וואס איז איין וועלט בעקאנטער ערליכער מאן , און האט אלזוי דעם פערד גנב בעפרייט אויף דער שטעלע , דער אסעסער מיט דעם נטקען און מיט דעם קלוצוואויט זיינען פערבליבען דארט איבער נאכט ביי קארטין און ביי משקה , און דער שאפער איז אוועק צו ריק מיט דעם ביין וויא אנאר אן אשקאטולקע און אן שכל , עס האט דאן פערקלונגען גאנץ ליטא דער מיט , און נאך מעהר דיא קעשענעס פון דיזעם וועלט דיב נטע גנב .

ו.

„דער טויער וועכטער".

פיל מעהר איינפעליגער און וויציגער וואר זיין שלעמענשטרייך (שטוקע) מיט אפאר שטיוועל וואס ער האט אפ גיטאן דא אין ווילנא , אין עטליכע יאר ארום נאך זיין חתונה , פאר זיינעם אנטלויפען פון איר אלם בייעגלער רעסטאנט פון איר אסטראג וואס ער איז דארט גיזעסען איין רונדעס יאר , דיזע געשיכטע וואר דאן אזוי מיט אהלב יאר צוריק האט ער בעשטוילען אויף הארשער אדער ארשער יריד איינען פוילישען זילבער און גאלד הענדלער אטאלער דרייסיג טויזינד , און דיזער דיב שטאל (גנבה) איז גישעהען ניט אויף איינער גימיינער ארט און ווייזע (אופן) וויא גימיינע דיבע (גנבים) טוען , ניין גאנץ זיסטעמיש (מסודר) נאך דער נייע שיטה זיינע וואס ער האט מחדש גיוועזין (אויפגיטאן) אין דעם ענין פון גנבה דאס יעדע גנבה זאל ווירצען שמעקין מיט וויץ און האבין איין קאמערציסקען אנשטריך (פערבונג) פון אנפאנג ביז ענדע .

אונזער העלד פון אונזער געשיכטע (דער נטעלע) איז גיקומען אויף דיזען יריד פערקליידעט וויא איין רייכער און לייטעשער קויפמאן וואס מאכט גילענצענדע גישעפטען און האט גיגעבין צו לייזען אין פערשיידענע בודען פאר אזעלכע גענענשטענדע (פרעדמעטען) וואס איין יעדער רייכער

קוֹיפְמַאן קוֹיפְט עֶס אַיין פַאר זַיין הַייזְלִיכֶען בֶּעדַארְף (גִיבְּרוֹיךְ) נוּר (אוּנ
נִיט אַלְס מִסְחָר) מִיט אֵיינֶעם נוּטֶען פְּרַייז, אוּנ וַואר אַלְזוֹי אַגוּמֶער גַאסְט
וואוּ עֶר הָאט נוּר אַיינְגִיקֶערְט, אַם ווִילְקָאמֶעסְטֶען אָבֶּער וַואר עֶר אִין דֶער
בּוּד פוּן דֶעם זִילְבֶּער אוּנ גָאלְד הֶענְדְלֶער, עֶרְסְטֶענְס ווייל עֶר פְּלֶעגְט
צוּ גֶעבִּין זֵייעֶר אָפְט צוּ לֵייזֶען, צְווייטֶענְס פְּלֶעגְט עֶר זִיךְ בֶּעשְׁפְּרֶעכֶען
מִיט אִים זֵייעֶר קְלוּג אִיבֶּער קָאמֶערְצֶע, הָאט אִים פָאר גֶעשְׁלָאגֶען דָאס
עֶר זָאל אֵיינֶע בּוּד אוֹיפְשְׁלָאגִין אִין נִישְׁווִיז וָואס וַואר דַאן דִיא רֶעזִידֶענְץ
פוּן דֶעם רַאדְזֶעווִיל, אוּנ וָואס נָאךְ אִיז לִיבֶּער אֵיינֶעם קוֹיפְמַאן אַלְס וִויא
צוּ בֶּעשְׁפְּרֶעכֶען זִיךְ אִיבֶּער קָאמֶערְצֶע, דְרִיטֶענְס פְּלֶעגְט עֶר זֵייעֶר אָפְט
הֵייסֶען אַרַיין טְרָאגִין אַבּוּטֶעלֶע פָארְטֶער אָדֶער אַבּוּטֶעלֶע קָאווֶענֶער לִיפְּעץ
דֶער ווַיילֶע הָאט זִיךְ אָנְגֶעהֵייבֶּען בִּיסְלֶעכְווַייס צוּ פַאר פַאלִין ווֶערִין דָאס
אַיין זִילְבֶּענֶער בֶּעכֶער, דָאס אַגָאלְדֶענֶע קֵייטֶעל, אוּנ גְרַאדֶע נִיט אִין
דֶער צַייט וָואס דֶער נטע אִיז דָארְט גִיוֶועזִין, עַל פִּי רוֹב מִיט אַפָּאר טֶעג
פְרִיעֶר אָדֶער שְׁפֶּעטֶער, אוּנ דַאהֶער לֹא דַי וָואס דֶער גָאלְד הֶענְדְלֶער
הָאט אוֹיף דֶעם נאטען נִיט גִיקָאנְט הָאבִּין דֶעם מִינְדֶעסְטֶען פַאר דַאכְט
דָאס עֶר זָאל זַיין אִין שְׁפִּיל הָאט עֶר נָאךְ גִיקְלָאגְט זַיין נוֹיט פַאר אִים,
דָאס עֶר ווֶערְט זֵייעֶר אָפְט בֶּעשְׁטוֹילִין אוּנ ווֵייס זִיךְ נִיט וִויא אַיין צוּ הִיטִין
אוּנ עֶר דֶער נטע פְּלֶעגְט אִים דֶער בַּייא הֶעכְסְט בֶּעדוֹיעֶרִין אוּנ צוּ גְלַייךְ
וָוארְנֶען צוּא זַיין אוֹיף דֶער הִיט (אַסְטַארָאזְנָא) אוּנ דֶער צוּא אִים נָאךְ דֶער
צֵיילִין פִיל אַנֶעקְדָאטִין (גֶעשִׁיכְטְלַאךְ) וָואס עֶס הָאט אִים פַּאסִירְט אוּנ
אַנְדֶערֶע הֶענְדְלֶער אוּנ אִיבֶּער הוֹיפְּט גֶעלַאנְטֶערִיא קְרֶעמֶער, דָאס אַם
עֶנְדֶע אִיז מֶען גִיקוּמֶען אוֹיף דֶעם שְׁפּוּר (סְלַאד) דָאס נוּר פָארְנֶעהְמֶע
דַאמֶען הָאבִּין עֶס אַוֶועק גִימוֹיזֶעט (גֶעשְׁטוֹילִין), אוּנ דֶער צוּא נָאךְ וַואר
ווִינְד אוּנ ווֵייהֶע דֶעם קְרֶעמֶער וָואס וַואר אוּנְקְלוּג צוּא עֶרְגְרַייפִין זֵייא בַּייא
דֶער הַאנְד, דֶען עֶר הַאר פֶערְאוּרְטְהֵיילְט (פֶער מִשְׁפָּט) אוֹיף אַיין יָאר
פֶעסְטוּנְג פַאר וָואס עֶר הָאט בֶּעלֵיידִיגְט אַזוֹי אֵיינֶע גְרוֹיסֶע פֶּערְזָאן
"מֶען מוּז מִיט דִיזֶען לַייטִין" הָאט עֶר אִים גֶערַאטְהֶען פִיל אֵיידֶעלֶער זִיךְ
בֶּעגֵיין אַלְס מִיט דֶעם גֶעמֵיינֶען דִיבֶּען, מֶען בְּרוֹיכְט זֵייא נִיט אָנְצוּגְרַייפִין
פַאר דֶער הַאנְט, אוּנ מַאכִין אִיר אַיין פְּרָאצֶעס, נֵיין מֶען דַארְף מֶער
נִיט ווִיא צוּא זָאגִין אַלְס זִיא אִיז שׁוֹין אִין בֶּעגְרִיף אַרוֹיס צוּא גֵיין פוּן קְרָאם
מִיט דֶער גֶעשְׁטוֹילֶענֶע ווַארֶע, מַאדַאמֶע! פֶערְצַייהֶען זֵייא, זֵייא הָאבִּין
זִיךְ פֶערְגֶעסִין צוּא בֶּעצָאלִין, אָדֶער אִיךְ קֶען פַאר דִיזֶען פְּרַייז נִיט לַאסֶען
דַאן ווֶעלִין זֵייא אֵיינֶעם פוּן דִיא בֵּיידִין הָאבִּין אָדֶער דָאס גֶעלְט אָדֶער דִיא

וואַרע, אונ דאַן לאָזין זייא איר גיין אין גאָטעס נאָמען אונ פון וואס ביז אהער וואר זאָלין זייא קיין וואָרט שפּרעכען, אין פאל ווען אייערע פרייהעט איז אייך ליב. דיזע רייד איז העכסט גיפעלין גיוואָרין דעם גאָלד הענדלער אונ האט אים העכסט גידאַנקט פאַר דיזע גאָלדענע לערע, דען ער האט שוין מער אַלס איין מאָל גינוג גיליטין דער פון.

אונ בייא אַלעם דעם וואַרין אַלע דיזע קליינע גנבות וואס איז גישעהען דא בייא דעם גאָלד הענדלער נור איין ווערק נטעם אַלס איינע פאַרעדע (הקדמה) צוא איינער הויפּט גנבה וואס ער זעלבסט האט עס באַלד נאָך דעם באַווערקשטעליג (אויס געפירט) בייא דעם גאָלד הענדלער אין קראם, דיא ביזהעריגע קליינע גנבות אָבער זיינען גישעהען נור מיטעל באַר (סרעדסטווענע) דורך זיינעם אַמיט שפּילער (העלפער) אַבחור פון איאָר צוואַנציג אַפּיינער יונג וואס פלעגט זיך פערקליידין אַמאָל פאַר אַקנעכטיל אַמאָל פאַר איין לאַקייא אַלע מאָל אין איינעם אַנדערין אוביאָר וואס פלעגט זיך אַריין שלעפּין אין קראם נאָך אַגרויסין הערין אָדער נאָך אַגרויסע דאַמע אַלס בעדינטער אונ פלעגט צו צופּין זייער גישווינט וואס עס האט זיך אים נור פאַפאַזעט אין האַנד, אונ פלעגט באַלד ווערין פערשווינדען.

אַם ענדע אַלס דער גאָלד הענדלער האט שוין איין גרויסין טייל פון זיינע וואַרע איין גיפאַקט אין טאַקטורענע קעסטלאַך, דען דער יריד האט זיך שוין גידאַרפט נאָך אין איניגע טעג ענדען, האט דער נטע דערציילט דעם גאָלד הענדלער דאס ער איז גישטאַנען דער בייא וויא מען האט איינעם קנעכטיל דער חאַפּט אין איינער גלאַנטעריא קראם צוא צופּענדיק אַגאַנצע שאַכטעלע איינגעלשע מעסערלאַך, ער אָבער האט זיך לויז געריסען אונ אַנטלאָפין געוואָרען, אונ דאס אים דוכט זיך דאס ער האט אים גיזעהען איין מאָל דא אויך ער איז איין בלאָנדין מיט איינער איינגעבויגענע נאַזע, דעם גאָלד הענדלער איז דיזע בעמערקונג אַריין זייער וויט אין דער נאַזע אונ האט זיך דער מאַנט דאס ער וואַר ווירקליך בייא אים אין קראם אונ מער אַלס איין מאָל. אונ האט זיך געוואונשען דאס ער זאָל נאָך אַמאָל פאַר זיין אַוועק פאָרין איינקערין צו אים „א“! האט ער גיזאָגט מאַכענדיג פון זיינע פינגער איין שטאַרקין פייסט, דאַן וואָלט איך אים שוין בעסער געפּאַקט (אָנגריפען) אַלס יענער גלאַנטעריא הענדלער, ער וואָלט זיך ניט לויז געריסען פון מיינע הענד, „איי“! דאס איז שוין ניט צוא האָפּין האט זיך אָפּגערופין דער נטע דיזע

לייטע זיינען צוא פיפיג אום איין צוא שפרעכין אין אזוי איין ארט וואו מען ערוואַרטעט זייא «איי» ! זאגט עס ניט האט זיך אפגערופין דער גאלד הענדלער גראדע פארקערט איך האפע דאס ער וועט מיך נאך איין מאל בעזוכין פאר מיינעם אוועק פארין, דען דיזע לייטע מאכין זייער הויפט שפעקטאקעל אם ענדע דעם יאר מארקעס אונ גראדע דאן ווערין זייא ערטאפט איך וייס עס אויס איינע פראקטיק ניט דעם ערסטין מאל בין איך אויף איריד, «מעגליך» האט זיך דער נטע אפגערופין, אונ איז זיך אוועק פון אים זייער פריינדליך, מיט דעם פערשפרעכין צוא בעזוכען אים מארגין ווידער, אונ האט ווארט גיהאלטין, ער האט דער וייסט דארט נור דעם גאלד הענדלער מיט זיינעם האנדילס דינער אליין בעשעפטיגענד זיך מיט דעם איינפאקען שוין דיא לעצטע וואַרע, עס וואַר שוין ניט מער איין קונד, דען עס וואַר שוין וויא צוא זאגין נאך דעם יריד, זייא האבין אים אנגינומען פאר איין גוטין גאסט, דער גאלד הענדלער האט אים בעווירטהעט (מכבד גיוועזן) מיט אפייף טאבאק, אונ ער (נטע) האט ארויס גינומען איין הארטין טאלער אונ האט גיגעבין דעם האנדעלס דינער דאס ער זאל ברייננען איינע בוטעלע פארטער מיט אפונט האלענדעשע קעז, איך פאר היינט אוועק האט ער צוא זייא גיזאגט נון נאוואיעזדע וועלין מיר טרינקען אגלאז פארטער אונ וועל זיך מיט אייך שוין זעגנען, אונ איינע צווייטע בוטעלע וועל איך שטעלין, האט זיך אפגערופין דער גאלד הענדלער, אונ האט דער לייגט אויך אטאלער. קוים איז דער האנדילס דינער ארויס פון קראם האט זיך ארין געוויזען אין טיר דער זעלביגער קנעכטיל מיט דעם אויסרייד דאס זיין הער גראף קסינעצקע האט אים געהייסין דא וואַרטין אויף אים דען ער וועט דא באלד קומען אום צוא קויפין איין גאלדענע קיטע, ער האט גיהאלטין אפעקיל אונטער דעם ארעם אונ איז געבליבין שטיין אין טיר מיט דעם געזיכט דרויסען גיקערט, קוים האט אים דער נטע דער זעהען האט ער דעם גאלד הענדלער גיטאן אוואונק אונ צוא גלייך איינגעראמט אין אויער דאס דאס איז דער קנעכטיל וואס ער האט אים געסטערין דערציילט פון אים, אונ דער גאלד הענדלער האט אים שוין דאן אויך ערקענט דאס ער איז גיוועזן בייא אים שוין עטליכע מאל אין קראם, אונ אלע מאל נאך זיינעם זיין בייא אים, וואַר פארשוואונדין אבעכער, אגאלדענע קייטעלע אונ דאס גלייכין, אונ אלס ער (דער גאלד הענדלער) וואַר שוי אויף דעם שפרונג אים אנצוגרייפין, האט דער קנעכטיל זיך גימאכט

דאס

דאס ער איז צוא שראקין, אונ האט אנגעהייבין צו צאפנען מיט גרויסע טריט, אונ נאכהער צוא לייפין, אונ דער גאלד העגדלער נאך אים, אונ אלס זייא ווארין שוין ביידע איינע גרויסע אונ ווייטע שטרעקע פון קראם איז אונטער געלאפין איין איינגעשפאנטער וועגיל צום קראם אונ אונזער ר׳ נטעלע האט צוגענומען אפאר שאכטלען מיט גאלד ווארק האט זיך אריין גיזעצט אין וועגיל אונ איז אוועק איבער אלע בערג, אונ אונזער גאלד העגדלער וואס וואר איין פולער מענטש איז גיקומען צוריק גאנץ אליין העכסט פארשאפעט, דען דער באנדיט וואס וואר פיל פלינקער פאר אים האט זיך פערלארין צווישין איינע גרויסע גרופע (מאסע) פון מענטשין אונ האט צוא זיינעם לייד וועזען (קריינקונג) שוין ניט דער וויסט דעם נטקע׳ן מיט די צווייא שאכטלען גאלד ווארק, אונ האט אויסגעלאזין זיין שווער הארץ צוא דעם האנדילס דינער וואס איז באלד דארויף געקומען מיט דיא צווייא בוטעלען פארטער אונ באלד נאך דעם דונער איז גיקומען דער רעגין דען ער האט אוים גרויס צארין צובראכין ביידע בוטעלען אן דער וואנד אונ עם ווארין בעשפריצט מיט דעם פארטער העער אונ דינער. נון פערשטייט זיך שוין פון זעלבסט דאס דיזע צוזאמען העקלונג וואס מער אלס בלויזער צופאל, עם וואר שוין פון פארהער אזו פעראבגערעט גיווארין צווישין דעם נטען אונ צווישין דעם שפיצבוב וואס וואר מיט אים אין שפיל, דאס ער זאל ערשיינען צו דער רעכטע טעמפא (צייט), אונ אזוי אויך מיט דעם פורמאן וואס וואר אויך איינער פון זיינע קאלעגין, אונ עם האט זייא געלונגען (געגליקט). דאך דיזעם גליק האט דעם נטקען גיקאסטעט אין פערלויף פון איינגע מאנאטין נאכהער איין גאנצעם יאר פרייהייט אונ האט נאך דער בייא שיר זיין לעבין פערלארין וויא מיר וועלין דא עם באלד בעשרייבין. אין פיר מאנאטין ארום איז גיווארין ווייטער גרויסע אונרוהען אין דיזע גובערניעם, פיאטער דער גרויסער האט דאן דורך מארשירט מיט זיינע ארמייען דורך איר (ליטא) געגין קארלען דעם 12 טען קיניג פון שוועדען אונ אלע גרויסע פולישע מאגנאטען האבין זיך דאן צוזאמען געקליבען קיין ווילנא אויף אסיים (סעסיאן) אלזוי וואר אים (דעם נטען) דאן ווילנא איין גוטער סטאוו צוא פישען (פיש צו פאנגען) דאס הייסט אום דארט צוא שטוילין אונ צו בעטריגין, אונ איז אהין אוועק פערקליידעט אלס אידישער קויפמאן, אין יענע צייטין וואר ווילנא ארום גענומען מיט איינעם הויבין מויער אדער וואל וואס האט אין זיך גיהאט נור פיר בראמען מיט

איזערנע טויערן, וואס אין פרידענס צייטין פלעגין צוגעשלאסין ווערען אלע נאכט ארום צעהען דעם זייגער, איצונד אבער וואס וואר קריגסצייט אונ גרויסע אונרוהען אין לאנדע האט מען צו גימאכט דיא בראמען נאך זעקס דעם זייגער אונ עס וואר נימאנד דער נאך אריין גילאזין אדער ארויס גילאזין, אונ אין דעם טאג וואס נטע האט גיוואלט אריין קומען קיין ווילנא וואר גיוועזין צו הערין ביא דיא אלע וואס האבין געוואוינט אחורי שער *) דאס ווילנא וועט זיך צו שליסען אויף איין גאנצין מאנאט, אונ דאהער האט זיך אונזער נטעלע העכסט בעאיילט אום צוא קומען וואס בעצייטענער קיין ווילנא בעפאר זייא מאכין צוא איבער דיא גאנצע צייט פון דעם סיים, וואס איז ביא אים אלע מאל דיא רעכטע שנית צייט בפרט איצונד וואס עס זיינען צוא זאמען גיפארין אלע פוילישע מאגנאטין וואס וואו ער וועט זיך נור קערין אונ ווענדין איז דא אקעסענע וואו אהאנט אריין צוא שטעקין אום אנצונעמען איין הויפען גאלד, צוא זיינעם אונגליק אבער וויא אויך ער האט זיך בעאיילט איז ער שוין גיקומען נאך זעקס דעם זייגער אונ דער טויער פון צעקהויז דורך וועלכין ער האט גידארפט אריין גיין וואר שוין צוא געשלאסין, אבער אונזער דיבען פירשט (דער נטע) וואס האט גיהאט איין דיטריך (דאס הייסט אזוי אשליסעל וואס קומט צוא צוא אלע שלעסער) האט אים ניט גיפעלט אשליסיל אויך צוא דיזעם טויער, אונ דיזער שליסיל וואר קיין אנדערער אלס געלט, ער האט גיווארט ביז עס איז גיווארין רעכט פינסטער, אונ דאן האט ער אנגעקלאפט אין דעם קליינעם שפרעך פענסטער וואס וואר אין טויער וואס לעבין אים אויף יענער זייט פלעגט אימער צושטיין דער טויער וועכטער מיט דעם טויער שליסיל אין האנד אום צו עפענען דעם טויער פאר אזוי אפערזאן וואס האט אים גיצייגט דאס זיא איז גיקומען מיט דעפעשין (שטעפעטין) אלס פעלד יעגער אונ דאס גלייכין, ער האט אנגעקלאפט, אונ דער שליסער (דער וועכטער) האט באלד אויפגימאכט דעם שפרעך פענסטער. אונ אלס ער האט דער זעהען דעם נטקען איז ער גיווארין זייער בייז, האט אים זייער גוט אויסגעשימפט (אויס גערונייעט), אונ האט אויסגעלאזין מיט דעם געוואוינליכען פזמון

אוועק

---

*) עס לעבין נאך ביא אונז אין ווילנא נאך פילע מענטשין וואס זייער פאמיליען נאמען הייסט א"ש וואס דיזעס איז נור איין ראשי תיבות פון אחורי שער, דאס הייסט זייערע עלטערין האבין געוואוינט ארום דעם וואל חוץ לעיר.

(נ"ג)

אַוֶועק צום טַייוויל דוא פֶערְפְלוּכְטֶער יוֹדֶע, אונ … פֶענְסְטֶערִיל ווידֶער צוּמַאכְן, דֶער נטע אָבֶּער הָאט עֶ… אונ הָאט אִים בַּאלְד אָנְגֶעבָּאטְן אַיין טוּצֶענְד דוּקַאטְן, … הָאט אִים בַּאלְד בֶּעזֶענְפְטִיגְט (בֶּערוּהִיגְט) וויא אַיין לִינְדֶער… דֶעם בְּעוֶוענְטִין אונ שְׁטִירְמִישְׁן מֶעֶער *) הָאט זִיךְ אַרַיין גִילָאזְן מִיט אִים אִין אֵיינֶעם גֶעלִינְדֶען גִישְׁפְּרֶעךְ, אונ הָאט זִיךְ אַם עֶנְדֶע גִילָאזְט הַאנְדְלֶען פַּאר פוּפְצִין דוּקַאטְן, אונ הָאט אִים אַרַיין גִילָאזְן. נוּן פֶערְשְׁטֵייט זִיךְ דָאס דֶער טוּיֶער וֶועכְטֶער הָאט זִיךְ גִיוואוּנְשְׁן בַּייא זַיינֶעם אַרַיינְלָאזֶען אִים שׁוֹין אִין בְּרָאם דָאס עֶר (דֶער נטע) זָאל שׁוֹין זַיין פַּאר טוּיזִינְד מַייל פוּן דַאנֶען, דָאס הֵייסְט דָאס עֶר זָאל וָואס צוּמְגִיכְסְטִין אַוֶועק אִין שְׁטָאט דַאמִיט עֶס זָאל אִים נִיט אָנְטְרֶעפִין דֶער קַאמֶענְדַאט וָואס קוּמְט צְווייא מָאל אִין דֶער נַאכְט צוּא בֶּעזֶעהֶען דִיא בְּרָאמֶען, אונ אַזוֹי אוֹיךְ דֶער דִיזוּרְנֶער אַפִּיצִיר, אונ הָאט צוּא אִים גִיזָאגְט „פְּרֶעץ“! אונ דֶער נטעלע אָבֶּער וָואס הָאט גִיוָואלְט צוּרִיק בֶּעקוּמֶען זַיינֶע דוּקַאטֶען פוּן דֶעם טוּיֶער וֶועכְטֶער, הָאט קְלֵיימֶערְסְט גֶעפָאלְגְט אונ הָאט אָנְגֶעהֵייבְּן צוּא לוֹיפִין אִין שְׁטָאט, עֶר הָאט זִיךְ אָבֶּער בַּאלְד אוּמְגִיקֶערְט מִיט דֶעם אוֹיסְרֵייד דָאס עֶר הָאט פֶערְגֶעסִין אוֹיף דֶעם בַּאנְק וָואס אִיז אִין יֶענֶער זַייט טוּיֶער זַיין טַלִית אונ תְּפִלִּין אונ הָאט אִים גִיבֶּעטִין רַחֲמִים דָאס עֶר זָאל אִים עֶס אַרַיין נֶעמִין אָן דֶעם קֶען עֶר גָאר נִיט אַרַיין גֵיין אִין שְׁטָאט, דֶער טוּיֶער וֶועכְטֶער וָואס הָאט גִיוָואלְט לוֹיז וֶוערִין פוּן אִים וָואס צוּם גִיכְסְטִין, הָאט אָפְּגֶעשְׁלָאסֶען דֶעם טוּיֶער וָואס צוּם גִיכְסְטֶען אונ אִיז אַרוֹיס אוֹיף יֶענֶער זַייט אוּם עֶס אַרַיין צוּבְּרֵיינְגֶען וָואס עֶר הָאט נִיט פֶערְגֶעסֶען, אונ הָאט גִילָאזְט שְׁטֶעקִין דֶעם שְׁלִיסֶעל אִין טוּיֶער, קוֹים אָבֶּער אִיז עֶר אַרוֹיס הָאט דֶער נטע צוּגִישְׁלָאסִין דֶעם טוּיֶער פוּן אִינְוֵויינִיג אונ הָאט אִים נַאנְץ אוּנְפֶערְשֶׁעמְט גִיזָאגְט דָאס עֶר וֶועט אִים נִיט אַרַיין לָאזִין אִין בְּרָאם וואוּ עֶר וֶועט אִים נִיט אָפְּגֶעבִּין זַיינֶע דוּקַאטִין צוּרִיק, דֶער טוּיֶער וֶועכְטֶער וָואס הָאט זַייעֶר גוּט פֶערְשְׁטַאנֶען זַיינֶע מִיסְלִיכֶע לַאגֶע דָאס עֶר שְׁפִּילְט דָא מִיט זַיינֶעם לֶעבִּין הָאט עֶר עֶס וויא אוֹיךְ נִיט ווילִינְדִיג אָבְּגִישְׁטֶעקְט צוּרִיק אונ דֶער נטלע וָואס וַואר מֶער בַּאזָארְגְט וֶוענְן זִיךְ דָאס עֶר זָאל אִים נִיט

צוריק

*) עֶס וַואר פֶערְצַייטִין גֶעגְלוֹיבְּט דָאס וֶוען דָאס מֶעעֶר אִיז שְׁטִירְמִישׁ, קָאכֶּענְד אונ וַואגֶענְד דָאס דִיא שִׁיף אִיז אִין גֶעפַאר פֶערְזוּנְקֶען צוּא וֶוערֶען, אִיז אִים אַיין צוּא שְׁטִילֶען מִיט זִיסֶען אֵייל וָואס מֶען גִיסְט אַרַיין צְווִישְׁן דִיא וֶועלֶען.

צו. גינוקו, גע פ״ל

...ין, אלס אום דאס לעבן פון דעם שליסער האט ארויס
...יסעל פון טויער און איז אוועק אין שטאט, דען ער האט
...אם ווען איין אנדערער וועט אים עפענען וועט מען אים
...כיאגען.

נון מיינע טייערע לעזערין, עס איז צוואר העכסט אינטערעסאנט פיר דיין צערטליכעס הערץ צו וויסען מיט דעם טויער וועכטער איז געשעהען, ליידער קען איך דיר קיין ריכטיגען בעשייד געבען דאריבער, נור אזוי ווייט ווייס איך דאס קיינע געבראטענע פופּקעס מיט חלה האט מען אים דער פאר געגעבען, און נאך ווייס איך דאס ער האט געזאלט געהאנגען ווערין מיט דעם נטען צו זאמען וויא איך וועל דא ווייטער דערציילין, און צו איז ער ווירקליך געהאנגען געווארין ווייס איך ניט, און אלזוי ווייטער מארש צו דער געשיכטע פון אונזערען העלדען, נטע איז זיך אוועק אין שטאט, האט זיך איינגעקערט אין אבעקאנטין איינפאר וואס מען האט אים געקאנט נור אלס ערענטליכען קויפמאן, אויף מארגין איז ער זיך אוועק צו זיינע געשעפטין, ער האט זיין גיץ אויסגעווארפין אין ברייטין גאס וואס ווער זיך ניט דורך צושלאגין פון פוילישע מאגנאטין וואס האבין דאן דארט געווימעלט (געקיסעט) וויא פיש אין איינעם גרויסין שטאוו, און האט געמאכט איינען גוטין פאנג, מאנכע טאגע פלעגט ער זיך צוגיין איבער פריצעשע איינפאר הייזער אלס וועקסלער, און פלעגט צומאכין אבצעהן און דרייא, דען ער האט זייער גוט געקענט דיא פינגער מלאכות, דער צו נאך האט ער געמאכט גוטע וועקסעל געשעפטין מיט זייא, און האט זייא בעטראגען פון קאפּ ביז דיא פיס, און האט אלזוי אין פערלויף פון אפּאר וואכין צוזאמען געשארט אפּאר טויזינד דוקאטין, און האט זיך נאך געמאכט דערצו גרויסע בעקאנשאפטין מיט דיא פאליצייסקע, האט זייא פערשטאבען דיא הענט פיר דיא צוקונפט (נאבודעסצע) דען דער ווייסט וויא אזאך מאכט זיך, היינט מארגען קען מען דאך אריין פאלען אין זייערע הענט, און זייא ווידער האבין אים ווירקליך איינינע מאל פערהיט און ווארין אים איינע טרייע זאשציטע כל זמן ער איז געווען פרייא, און זיינען אים געבליבין גוטע פריינד אלס ער איז געווארין איינגעזעצט.

און איינגעזעצט איז ער געווארין נור פאר איינער אלטע גנבה, פאר דיא גאלד ווארג וואס ער האט געגאנבעט אויף הארשער יריד, דען דיזער גאלד הענדלער, האט זיך דאן עטאבעליִרט (בעזעצט) אין ווילנא, און

(נ״ג) ער

עֶר מִיט זַיינֶעם גֶעהִילְפֶע (הַאנְדֶעלְס דִינֶער) הָאבִּין אִים דֶער קֶענְט אִין גַאס, הָאבִּין אִים עֶרגְרִיפֶען אַנְגֶעקְלָאגְט, אוּנ צוּא גְלַייךְ גִיוָוארֶען אָפְּגֶעפִירְט אויף זַיין קְוַוארְטִיר, אוּנ צוּא זַיינֶעם אוּנְגְלִיק אַלְס מֶען הָאט דָארְט רֶעוִוידִירְט זַיין שֶׁעפֶּעט הָאט מֶען דֶער וְוִיסְט חוּץ פִּילֶע גֶעשְׁטוֹילֶענֶע זַאכִין, גָאלְדֶענֶע אוֹרֶען, גָאלְדֶענֶע קֵייטֶען, אוּנ בַּארֶעס גֶעלְד אַפוּלֶע, אויךְ דִיא שְׁלִיסְלֶען פוּן דֶעם שְׁטָאט טוֹיעֶר, עֶר הָאט עֶס בַּייא זִיךְ גִיהַאלְטִין פֶערגֶעוִוים אוּם צוּא פְלַייטֶען דֶער מִיט פוּן שְׁטָאט וֶוען נֵייטִיג זַיין וִוירְד, דֶען עֶס וַואר אִים קַיין מַעֲשֶׂה צוּא קְלֵיין אוּנ צוּא גְרוֹיס, בַּייא אַלֶעם דֶעם הָאט עֶר נָאךְ דַאן גִינוּג צַייט גִיהַאט צוּא גֶעבִּין לַאפְּקֶע דִיא רֶעוִויזָארֶען אוּנ דִיא פָּאלִיצַייסְקֶע, קוֹרְץ וֶוענְס אָבֶּער זַיין שוּלְד אִיז גִיוֶוען צוּ שְׁרַייעֶנְד דָאס מֶען זָאל אִים קֶענֶען בֶּעפְרַייעֶן אוּנ עֶר וַואר אַלְזוֹי אַיינְגִיזֶעצְט אִין אַסְטְרָאג אָדֶער וִויא מֶען הָאט עֶס דַאן גִירוּפִין אִין פֶעסְטוּנְג וואוּ עֶר הָאט אָפּ גִיפוּילְט אַגַאנְצֶעס יָאר אַלֶע שְׁלֶעדְטִסְוֶועס וָואס מֶען הָאט גֶעמַאכְט זַיינֶען אוּיס גִיפַאלִין צוּ זַיינֶעם נַאכְטֵייל (לְרָעָתוֹ), עֶס אִיז מִיט אִים גִישְׁטַאנֶען אֶצְנֶע סְטַאוְוקֶע דֶער טוֹיעֶר וֶועכְטֶער וָואס הָאט אִים דֶער קֶענְט, אוּנ וַואר אַם עֶנְדֶע פַאר אוּרְטְהֵיילְט (פַאר מִשְׁפָּט) עֶר אוּנ דֶער טוֹיעֶר וֶועכְטֶער צוּם הֵיינְגֶען, עֶר אַלְס דִיבּ, אוּנ דֶער טוֹיעֶר וֶועכְטֶער אַלְס פָּאלִיטִישֶׁער פֶערבְּרֶעכֶער, עֶר אָבֶּער אִיז נִיט גִיהַאנְגֶען גִיוָוארִין, וַוייל הֵיינְגֶען קֶען מֶען מֶער נִיט וִויא דֶעם יֶענִיגֶען וָואס מֶען הָאט אִים וִוירְקְלִיךְ אִין דֶער הַאנְד, עֶר אָבֶּער אִיז מִיט אֵיינִיגֶע טֶעג פַאר דֶעם דֶערְקְרֶעט אַנְטְלָאפִין. נוּן אִיז אוּנְז הֶעכְסְט אִינְטֶערֶעסַאנְט צוּא דֶער צֵיילִין וִויא אַזוֹי עֶר אִיז אַנְטְלָאפִין.

ז.

„דִיא פָּאר שְׁטִיוֶועל“.

בַּאלְד וִויא עֶר אִיז אַרַיין אִין גִיפֵיינְגְנִים הוֹיז הָאט עֶר זִיךְ בֶּעקַאנְט גִימַאכְט מִיט דֶעם גַאנְצִין פֶּערְזָאנַאל (עוֹלָם) וָואס זַיינֶען דָארְט דַאן גִיזֶעסֶען אַזוֹי מִיט יְהוּדִים אַזוֹי מִיט קְרִיסְטִין, אוּנ הָאט זִיךְ אִין קוּרְצִין בֶּעלִיבְּט גֶעמַאכְט בַּייא אַלֶעמֶען, דֶען עֶר וַואר פוּן נַאטוּר אַיין גַאנְץ גוּטֶער מֶענְטְשׁ סוּפֶּערְקְלוּג, אַיין גְרוֹיסֶער וִויצְלִינְג, אוּנ אִימֶער לוּסְטִיג, הַיינְט וַואר עֶר אַגְרוֹיסֶער לַמְדָן, אַגְרוֹיסֶער שָׁאךְ שְׁפִּילֶער, אוּנ אַגְרוֹיסֶער פּוֹילִישׁ רֵיידֶער, אַלְץ אַזֶעלְכֶע אֵייגֶענְשַׁאפְטֶען (מַעֲלוֹת) וָואס קֶענֶען פַארְטְרַייבִּין

דיא שרעקליכע לאנגווייליע (סקוצנאסט) אין דער לאנגווייליע (סקוצנע) געפאנגשאפט וואס דיא צייט פערלירט דארט איר ריכטיגין רעכענונג, אונ גיט אן מינוטין פאר שטונדין, שטונדין פאר טאגע, טאגע פאר מאנאטע, אונ מאנאטע פאר יארין, איין גראדער געגענזאץ (הפך) פון איר בעגיין ביא דעם קארטין שפילין וואס דארט גיט זיא אן שטונדין פאר מינוטין אונ אזוי ווייטער, דער צוא נאך האט ער מיט זיך אריין געשמוגעלט (אריין גיפעקעלט) אפאר טוץ דוקאטען וואס וואָרין איינגענייט אין דיא באקען פון זיין אויער היטיל, דען דיזער מענטש וואס וואר אימער ביא זיך אנגרייטיג איינגעזעצט צוא ווערין, האט זיך פערזאגט איין געהיימען זאפאס פיר איינע טרויעריגע צוקונפט (בודעסנאסין) דיזעם געלט האט ער דארט פערברויכט ניט פיר זיך אליין, ניין ער פלעגט וויא צוא זאגין דער מיט מהנה זיין (טראקטירען) אלע געפאנגענע אידין אונ קריסטען, דיא גאנצע צייט וואס ער איז מיט זייא גיזעסין וואר קיינער ניט זעדנע אין ביר אין בראנפין, הערינג אונ ליכט, אונטער דיא ראסטאנטין וואר איין פאלאק אקובאווסקי, איין העכסט גילערינטער מאן ער איז גיזעסין פאר אפאליטישין פארברעכין, אונ וואר איין ליידענשאפטליכער (אבעל תאוה) שפילער אין שאך, אונ אלס ער האט דערוויסט זיך דאס דער נטע איז אגרויסער שאך שפילער, האט ער אנגעהייבין צוא שפילען מיט אים אין שאך, אונ האט זיך ניט גיקענט גינוג אפוואונדערין אויף זיינעם שארפין זין אונ גרויסע איינפאלע אין דיזען שפיל אונ דאס גלייבין זיינע שפיציגע וויצען אונ גלייך ווערטלאך אונ פלעגט אלזוי צוא צוברייגען גאנצע טעג אונ גאנצע נעכט מיט אים, דאס ביא דעם שאך שפיל, דאס ביא אגלעזיל ביר אדער ליפעץ, אונ וויל דיזער קובאווסקי איז דארט גיזעסין אלס איין גרויסער אדעל (שררה) אין דער וואוינונג פון דעם איסמאטריטעל וואס וואר דאן איבער דאס געפיינגנים הויז, איז אונזער נטע גיווארין איין גאנצער בן בית דארט אין שטוב, אונ העכסט געליבט פון דעם שמאטריטעל, אונ נאך מער פון זיינער פרויא וואס וואר נאך יונג, דען דער נטע וואר נאך דאן איין מאן פון דרייסיג יאר דער שענסטער דער מאנעס לייטע פון דיא שבויים וואס זיינען דאן דארט גיזעסין, אונ פלעגין אים דאהער בעהאנדלען פיל בעסער אלס אנדערע אראסטאנטין.

קורץ גיזאגט דער נטע האט דיזעם געפיינגנים הויז אומגעוואנדילט אין איינעם קאמעדיען הויז, צייט ער איז אהין אריין זיינען גיווארין

אלע פריילאך און לוסטיג דאס יעדער האט בעגאהע פערגעסין אן
זיין ליידען און פיין אן אלעם וואס עס ערווארטעט אים אין זיינער צוקונפט
(בודעסנאסין). אם ענדע וואר דיזע פריידע דארט העכסט געטריבט דורך
טרויעריגע נאכריכטען איבער פילע טוידעס אורטייהלען (שמערטעלנע
דעקרעטען) וואס ווארען דעקרעטירט איבער פילע ארעסטאנטין וואס
זיצען דארט, וואס דעראונטער וואר דער קוכאווסקי. דער טויער וועכטער
און אויך אונזער העלד פון אונזער געשיכטע (דער ר׳ נטע) דיזע אלע וואס
ווארען אונטער דיזע טרויעריגע קאטאגארע (קלאסע) זיינען געווארין
העכסט בעשטירין און האבין אנגעהייבין פארצובערייטין זיך צום טויט
אונזער נטע אבער האט זיך אנגעהייבין פארצובערייטין צום אנטלויפין
נאך מיט איינינע טעג פריער אלס ער דארף געהאנגען ווערין, און האט
עס זייער גליקליך דורך געזעצט, אין דער צווייטע נאכט נאך דיזע
בשורה טובה וואס וואר אגרויסע חמארע האט ער זיך אנגעטאן אין דעם
שמאטריטעלס אויבער מאנטעל, און אין אהוט זיינע, (דער שמאטריטעל
אליין האט דאן געשפילט אין קארטין און וואר גאנץ זאיענטע), ער האט
דיזע צווייא קליידער שטיקע (דעם אויבער מאנטיל מיט דעם הוט) ארויס
געטראגין פון שטוב וויא איין געשיקטער הויז גנב, דאס קיינער האט
דאס גימערקט, און דער צוא נאך וואר ער דאך שוין דארט מער אלס
שטוב מענטש איין הויז פריינד אזוי גאר, ער האט זיך אין דעם אנגעטאן
און איז זיך אזוי ארויס גיגאנגען אין קארעדאר, איז זיך דורך גיגאנגען
דיא וואכען גאר אן שום הינדערנים (פריפיאטסווא) דען זייא האבין
גימיינט דאס עס גייט דער שמאטריטעל, און אזוי וואר אים אויך
גיעפינט דיא דרייא פארטעצקעס פון דיא דרייא טויערין וואס וואר אים
דורך צוא גיין, ניט איינער פון דיא טויער וועכטער האבין אים וואס
גיפרעגט, (דען געוואוינליך פלעגט דער שמאטריטעל צווייא דרייא מאל
דעם נאכטעס מאכין דיא רונדע ארום דאס גיפיינגנים הויז אום צוא
זעהען צו שטייען דיא וואכען אויף זייערע פאסטען (שטעלען), און ער
האט זייא ניט גיענטפערט, און איז זיך אוועק אין שטאט דורך זייטינע
געסלאך און איז גיקומען ארום צעהען דעם זייגער צו זיינעם איינעם אלטין
קאלעגיום וואס האט געוואוינט אין טאטערשע גאס וואס וואר דאן דיא
שטאליצע פון אלע בייטעל שניידער, דיזער קאלעגע האט גיהייסין ארקע
פאטעקע (וייל מען האט אים דאס ערסטע מאל דער חאפט בייא איינע
גנבה פון פאטעקע) ער וואר שוין דאן ניט מער יונג ערגרויט (אלט געווארין)

אין גנבות דאס ער אליין האט שוין ניט גיקאנט געברויכן דיא פראפעסיאן אונ איז גיווארין נור איין צונעמער פון גנבות אונ צוא גלייך איין בעל אכסניא פון גנבים , ער האט שוין גיהאט זיינע געהיימע צימערלאך אונ קעלערין וואו עס צוא באהאלטיז (זאכין אדער מענטשין) דער ארקע האט אים אנגענומען פאר אגוטין גאסט אונ האט זיך גיפרייט מיט אים דאס ער האט גירעטעט זיין לעבין , דען עס האבין אין שטאט שוין אלע געוואוסט דאס אין פערלויף פון פינף זעקס טעג דארף ער גיהאנגען ווערין ער האט אים גוט פערשטעקט (בעהאלטין) אונ דער נטע וואר דארט פיל מער געבארגען (געזיכערט) פיל מער אלס איין ערליכער מאן דאן אין זיינעם הויז , ווייל דיא אלע ניזע נאציילסטווא פון דער פאליצייא זיינען גיווארין געלוינט פון דעם ארקען גאנץ סיטא , דאס ביא יעדעם מאל וואס דיא פאליציע פלעגט איבער צופאלין נאך אגרויסע גנבה איבער דיזע רויבנעסטער (גנבעשע הייזער) פלעגט זיא דעם ארקעם הויז גאנץ אוים מיידען וויא איין פרומער איד דעם לאבען ברויט צו בדיקת חמץ , אונ אלס דער נטע האט זיך דארט אין זיין הויז פערשטעקט (אין זיינעם בעהאלטין ארט) איין עטוואס ערהאלט (צו זיך גיקומען) פון זיינעם גרויסען שרעק האט ער זיך ארום גיזעהען דאס לא די וואס ער האט רעטירט זיין נאקעטעם לעבין , האט ער נאך מיט זיך גיפליכעט (גיבראכט) מיט וואס צו ערהאלטען דאס לעבין דען ער האט דער וויסט אין דעם בוזעם טאסע פון דעם אשמאטריטעלם אויבער מאנטיל אטוצענד דוקאטען אין אזיידענע ביטעלע , פאר געווים האט עס דער אישמאטריטעל גימוזט אפנעהמען איצונד פאר זאלעוואנע אדער אויף קארמעווע פאר דיא ראסטאנטען .

«גוט» האט ער ביא זיך בעטראכטעט , דער גרעסטער טהייל פון דיזעם געלד מוז אנגעווענדעט ווערין פון מיר אויף זיך אוים צו קליידען ,, גאנץ קריסטליך , דען זאנסט וועל איך קיין נאז ניט קענען ארוים שטעקין פון דאנען דען מען וועט מיך באלד דערקענען , אונ וועל אלזוי מוזען פערפוילט ווערין אין דיזער לאך ; באלד דארויף האט ער גילאזט ברייננען שנאפס אונ איין גוטען אבענד ברויט , אונ האט זיך ערקוויקט מיט אגוטען שלאף , אויף מארגין האט ער זיין פלאן מיט גיטיילט זיין ווירט וואס האט אים גיגעבין איין גרויסען ביא פאל (הסכם) דער צו אונ האט עס אים צו גלייך אויסגיפירט , ער האט פערשאפט אשניידער וואס וואר אויך אגוטער חברה מאן , אונ ער האט אים פאר הונדערט אונ פופציג גילדין

אוים געקליידעט וויא אמאגנאט פון קאפ ביז צו דיא פים, פון דעם אשמאטריטעלס פלאסין האט ער אים אומגעמאכט אגוטען בורנאס, אונ אלס ער וואר מיט דעם אובייאר פערטיג האט ער זיך גילאזט ארום רעזירען באָרד אונ פאות, אונ אלס ער האט זיך אנגעצויגען האט ער אוים גיזעהען וויא איין געבארענער פוילישער אדעל דאס עס וואר אים שוין גאנץ אונמעגליך צו דער קענען, עס האט אים צו דיזעם אובייאר מער ניט גיפעלט וויא אפאר טייערע שטיוועל, אונ בפרט נאך דאס ער האט קיינע פראסטע אויך ניט גיהאט דען דיא וואס ער האט גיטראגין אויף דיא פים ווארען שוין צו פוילט צו פליקט, דאס עס האט זיך שוין קיין טראפין וואסער גיקענט איין האלטין אין זייא, דען זייא זיינען דורך גילאפין, אונ לאזין עס מאכין האט עס גידארפט קאסטין געוויסע פופציג גילדין, נון וועט דאך אים בלייבין גאנץ ווייניג אויף הוצאות, אונ דאהער איז בייא אים גיבליבין דאס ער זאל עס בעקומען דורך אפינטע (בעטרוג) אונ עס איז אים דאס אויך גילונגען (געגליקט).

אונ דיזעס האט אזוי פאסירט, ער האט זיך גילאזט פערשאפען דורך זיינעם ווירט אפאר אלטע שטיוועל וואס האבין אמאל גידארפט קאסטין זעכציג אדער זיבעציג גילדין פאר פינף אדער זעקס גילדין אונ וואס זייא ווארען שוין אזוי שוואך אונ אזוי וויט אבגעניצט דאס זייא האבין שוין מער ניט גיטויגט וויא צו גיין אין זייא צו חלום אלס אויף דעם וואר אונ דאך האבין זייא אוים גיזעהען אוים גיפוצטערהייט זייער שיין אונ בלאנק, אונ באלד וויא ער האט זייא אן גיטאן האט ער זיך אוים גיפוצט אין זיינעם נייעם אובייאר אונ איז ארוים אין גאס, אונ האט גיחאפט איינע רעמיזאווע דראנסקע אונ איז פערפארען אין אגרויסען פריצעשען איינפאר אונ האט דארט בעשטעלט פאר זיך איין נומער אטייערין אונ האט זיך דארט אפגישטעלט אויף אפאר טעג, אונ האט גילאזט רופען צוא זיך איין פוילישע שוסטער אטייערין, אונ האט בעשטעלט אפאר שטיוועל בייא אים פאר זעכציג גילדין מיט דעם בעדינג דאס זייא זאלין וועררין פארטיג אויף איבער מארגין אור צעהען, אונ אלס ער איז אוועק פון אים האט ער גישיקט דעם יונג פון דעם איינפאר נאך איינעם צווייטען שוסטער מיט דעב אויסרייד דאס ער איז מיט דעם ערשטין ניט דורך גיקומען, אונ אלס ער איז צו אים גיקומען, האט ער בייא אים אויך בעשטעלט אפאר שטיוועל פאר דעם זעלביגען פרייז נור מיט דעם בעדינג דאס זייא זאלין וועריז פארטיג אויך אויף איבער מארגין

נור אויף זייגער עלף פינקטליך זאנסט וועט ער אים שוין ניט גיפינען אויף דעם קווארטיר, אונ ביידע האבין פינקטליך גיהאלטין טערמין, אונ ביידע האבין אים צו גיטראפין צום מאס, נור ביי דעם ערשטין וואס האט ניט גיוואוסט פון דעם צווייטען האט ער פינגירט (געמאכט דעם אנשטעל) דאס עס דריקט אים דער לינקער שטיוועל אונ האט אלזוי פערלאנגט דאס ער זאל אים נעמען אהיים אום איין עטוואס מאכין גראמער אויף דיא פראווידלע אונ זאל אים עס אפברייגען ערסט ארום פינף, דען ערשט דאן וועט ער צו זיין אויף דעם קווארטיר, אונ ביי דעם צווייטען שוסטער האט ער שוין פינגירט (גימאכט דעם אנשטעל) גאנץ פערקערט, דאס עס איז אים איינגליך דער רעכטער שטיוועל, אונ האט פון אים אויך דאס זעלבע פערלאנגט, דאס הייסט דאס ער זאל אוועק טראגין צו זיך אהיים דעם רעכטין שטיוועל אום צומאכין אים גיראמער אויף דיא פראווידלע אונ זאל עס אויך אפברייגען ארום פינף אונ ביידע האבין עס מיט פריידען גיטאן, האבין גינומען מיט זיך צו איין שטיוועל, איינער דעם לינקען אונ דער צווייטער דעם רעכטין אונ האבין דאס גלייכען איינעם ארעכטין שטיוועל אונ דעם צווייטען אלינקען שטיוועל, ביידע פון איין פאסאן גימאכט וויא ער האט גיהייסען, גילאזין ביי אים אויף זיין קווארטיר, אונ מער וויא דיזעס האט ער ניט גיוואונשען דען אלס ער איז לויז גיווארין פון דעם צווייטען שוסטער, האט ער אן גיטאן דיא ביידע שטיוועל, אונ איז זיך אוועק פון זיינעם קווארטיר אויף אימער אונ אייביג, אונ וואס פאר זויערע געזיכטער (מינעס) עס האבין גימאכט דיא ביידע שוסטער אלס זייא זיינען צוזאמען גיקומען ארום פינף דעם זייגער אין זיינעם קווארטיר, דער איינער מיט דעם רעכטין שטיוועל, אונ דער אנדערער מיט דעם לינקען שטיוועל, אונ האבין אים ניט דער וואוסט, אונ ניט יענע איינציגע שטיוועל וואס זייא האבין ביי אים גילאזין, אונ וואס דיזע בעטראגענע האבין דאן צווישען זיך גישפראכין, אונ דערצו נאך דער ווירט פון דעם איינפאר דארין וואס ווער בעטראגין פון אים דיא קווארטיר געלד אונ אום נאך קלייניקייטען וואס מען האט אנגענומען פאר אים אין שיינק שנאפס ביר אונ געבעק ביי דעם טייצעסען בעקער, דיזעס אלעס לאז איך איבער מיינע טייערע לעזערינען דאס זייא זאלין עס זעלבסט זיך פארשטעלען ביי אלעם איז דעם שאדע דאס מיר האבין דיזען זעהענים ווירדיגען שפיקטאקעל ניט מיט אונזערע אויגען גיזעהען, אונ ניט מיט אונזערע אויערין עס נאך גיהערט, אום צו

ליפֿערען (איבער געבין) אייך איינע טרייערע פֿארשטעלונג אלס איר אייך זעלבּסט אויך מאכין ווערט.

ח.

"נאך איין בעטרוג, אונ זיין אנטלויפין פון ווילנא".

נון לאמיר אויפזוכען אונזערין העלד פון אונזערער ערציילונג, וויא ער איז ארויס פון קוואַרטיר ארום צוועלף דעם זייגער אין נאַס איז ער אריין אלס איין עכטער פוילישער מאגנאט אין אצוקערנע מער אום איינער נייען שפּיקולאציע וועגין אלס אום צו גיניסען דארט וואס, דען וויא נור ער האט זיך ערהאלט (צו זיך גיקומען) פון זיינעם טוידעס שרעקין האט ער באלד ווידער בעקומען דיא לוסט ווייטער צו שטולען וויא דיא פרויען בעקומען לוסט זעלבסט נאך איינעם גיפערליכען געווינען ווייטער צוא קינדלען, דיזע צוקערנע וואס ער האט אהין איין גיקערט וואר דיא גרעסטע אונ דיא פארנעהמסטע אין שטאט וואס האבין פערקערט אהין דיא גרעסטע אריסטאקראטי פון דיא דארטיגע פאלאקען, אונ האט אלזוי גימיינט אויס צו ווארפין דארט זיין נעץ, אום צו פאנגען מאנכע זיידענע סאקוועצקעס מיט איינינע דוקאטען אויף רייזע_קאסטען, דען עס איז ביא אים גיבליבין דאס ער זאל פירייעצט ציהען נאך ווארשא אבער ניט_קיין ווידז וואס ער וועט זיין דארט אויס גיזעצט דער גיפאר ערגריפען צו ווערין פון דער רעגירונג אונ גיהאנגין ווערין דען זיא האט גיוואוסט דאס ער איז איין ווידזער, ער האט צוואר דער וויסט דארט עטליכע הערשאפטען וואס האבין דארט געפרישטיקט, צייטונג גילעזין, אונ גישפראכין איבער פערשיידענע נייעקייט וואס אונטער דעם וואר אויך לאנגעס אונ בּרייטעס גישפּראכין איבער אים זעלבסט (איבער נטע גנב) עס ווארען דערציילט זייער וויציגע אנעקדאטין פון אים, אונ דאס ער האט גיזאלט באלד גיהאנגען ווערין ווען ער וואלט ניט אנטלאפין, נון וואר דער ציילט וויא אזוי ער איז אנטלאפין, מיט נאך פילע זאדאטעקעס, מען האט זיך דער שטיקט לאבענדיג, אונ אויס גילאזין האט זיך מיט דעם אלטין פזמון «אטא זידזע שעלמא» אונ אונזער נטע האט דער ביא גידרייט דיא וואנצעס וויא איין עכטער פאלאק אונ האט זיך אויך אונטער גילאכט, דאך צום פערדעל (דאס הייסט צום גראסען) האבין דיזע אלע גישפרעכע ניט גיפירט, דען דיזע אלע מאגנאטען ווארען מיט ליידיגע טאסען, אונ

האבין דארט גיצערט נור אויף קאנטע, אונ ארונטער צו צופען איינע גאלדענע אור, וואר צו ליכטיג, דען עס ווארען דארט נור גיציילטע מענטשין, ביי אלעם דעם האט ער אויס גיבראכט דארט אגילדין צעהען אום נור צוא מאכין זיך בעקאנט מיט דעם צוקערניק אונ מיט זיינעם גיהילפען, אונ האט נאך אפאר גילדין איבער גיגעבין אומישנע, אום זיך צו ציינען דאס געלט איז ביי אים נעפאצאם, אונ זאל אלזוי שוין אויפגענומען ווערין דארט צו איינער גילעגענערע (אודאבנערע) צייט מיט פריינדליכקייט, אונ דיזעם האט פיל צו זאגין אין אזוי איין ארט וואס מען קען היינט מארגין מאכין אגוטין פאנג. דער ווילע האט ער בעטראכטעט די גאנצע פאזיציע (גילעגענהייט) פון דיזער צוקערנע וויא פיל זייטען צימערליך זיא האט, אונ וואו יעדע טיר קומט ארויס, דען דיזעם אלעם וואר אים העכסט נייטיג אום צו וויסען אין נויט פאל וואו זיך פערשטעקען, דורך וואגען צו אנטלויפין, אונ האט אויף דעם דריטען טאג פון זיינעם ערשטין בעזוך אין דיזער צוקערנע גימאכט שוין איין העכסט גוטען גיברויך פון דיזען וויסען, דען ביי זיינעם ארויס גיין שוין פון דארט וואר ער שוין פארטיג מיט איינעם דיבישען (גנבעשען) פלאן וויא עס (דיזעם וויסען) צו בענוצען.

נון הייסט עס דאס מיט דעם בעטרוג געוועבע (נעץ) וואר ער באלד פארטיג גיווארין, עס האט נור גיפעלט, אים אזוי איינער וואס זאל מיט אים (מיט דעם נעץ) געפאנגען ווערין, אונ אזוי איינער האט זיך אויך באלד איינגעפונען, אונ דיזער איינער וואר קיין אנדערער אלס דער גאלד הענדלער וואס ער (דער נטע) האט אים אין הארשע בעשטוילען, אונ וואס נאכהער האט ער (דער גאלד הענדלער) אים דא אין ווילנא אריין גישפילט אין דיא הענד פון דער גירעכטיקייט, אונ ער (דער נטע) וואר דורך אים פעראורטהיילט צום היינגען, אלזוי איינעם זעלכען צוא בעטריגען וואר ביי אים (ביי דעם נטען) אזוי איין לעקער ביסען (איין גישמאקער ביסען) וואס ער האט עס נאך ביז דאטע ניט גינאסען, דען דיזעם וועט דאך זיין אזוי איין דיבשטאל (גנבה) וואס איז געווירצט (פערבשמימט) מיט ראכע (נקמה), דען וויא נור דער נטע איז ארויס פון דער צוקערנע, איז אים דער גאלד הענדלער גיקומען אנטקעגין, אונ קיינע בעסערע בעגעגנעם האט ער זיך ניט גיוואונשען, "דיזער קאנאליע" האט ער צו זיך זעלבסט גיזאגט, מוז פון מיר צום צווייטען מאל בעטראגין ווערין, פון אים מוז איך אויף רייזע קאסטין בעקומען, אונ ער האט ע

גַאנְץ כָּשֵׁר פֶערְדִינְט בַּייא מִיר, עֶר הָאט גִיוָואלְט מִיךְ הֵיינְגֶען לַאסֶען, נוּן וֶועט עֶר זֶעלְבְּכְט זִיךְ אוֹיף הֵיינְגֶען, אוּנ אַלְס עֶר הָאט זִיךְ אִיבֶּער צַייגְט דָאס עֶר עֶרְקֶענְט אִים נִיט, אוּנ וֶועט אִים שׁוֹין נִיט דֶער קֶענֶען, דֶען עֶר הָאט גִימַאכְט מִיט אִים אַיין פְלִיכְטִינְגֶען (גֶעשְׁוִוינְטֶען) גִישְׁפְּרֶעךְ, עֶר הָאט גִיפְרֶעגְט בַּייא אִים צוּם בַּייא שְׁפִּיל וואו דוֹרךְ גֵייט מֶען אַרַיין אִין דֶער טַייצֶעשֶׁע שְׁטְרַאזֶע, אוּנ וואו וואוֹינְט דֶער אוּנ יֶענֶער מַאגְנַאט, אוּנ עֶר הָאט אִים גִיעֶנְטְפֶערְט גַאנְץ הֶעפְלִיךְ וִויא אֵיינֶעם אוּמְבֶּעקַאנְטִין הֶערִין, (אוּנ אִין דֶער טְהַאט (בֶּאֱמֶת) וַואר אִים גַאנְץ אוּנְמֶעגְלִיךְ צוּ דֶער קֶענֶען אִים אִין דִיזֶען אוּבְּיָאר מִיט אֵיינֶעם אָפְּגִירַאזִירְטֶען בָּארְד אוּנ פֵּאוֹת אוּנ מִיט לַאנְגֶע פֶערְדְרֵייטֶע וָואנְצֶעם) אִיז עֶר אִים נָאךְ גִינַאנְגֶען טְרִיט פַאר טְרִיט בִּיז עֶר אִיז אַרַיין (דֶער גָאלְד הֶענְדְלֶער) אִין זַיין בּוּד, אוּנ מֶער וִויא דָאס הָאט עֶר שׁוֹין נִיט גִידַארְפְט דָאס הֵייסְט צוּ וִוישֶׁען וואו זַיין בּוּד אִיז, אַנֵב הָאט עֶר בֶּעמֶערְקְט דָאס זַיין הַאנְדֶעלְס דִינֶער אִיז נִיט מֶער דֶער זֶעלְבִּיגֶער וָואס וַואר פָארְהֶער, אַלְץ בֶּעשֶׁער מִיט אֵיינֶעם בֶּעקַאנְטֶען וֵוינִיגֶער צוּם אוֹיס פִירֶען אַזוֹי אַיין בּוּבֶּען שְׁטְרַייךְ, אוּנ אִיז זִיךְ פוּן דָארְט אַוֶועק צוּא זַיינֶעם עֶרְשְׁטִין בַּעַל אַכְסַנְיָא ארקע פאטעקע, הָאט דָארְט וַוארֶעמְס גִיגֶעסִין אוּנ אוֹיךְ גִינֶעכְטִיגְט, אוֹיף מָארְגִין אַרוּם צֶעהֶען דֶעם זֵייגֶער אִיז עֶר אַוֶועק אִין צוּקֶערְנֶע, עֶר וַואר דָארְט אוֹיף גִינוּמֶען אַלְס אַיין אַלְטֶער בֶּעקַאנְטֶער שׁוֹין, הָאט גִימַאכְט אַגוּטֶען שְׁנַאפְּס פֶערְבִּיסֶען. אוּנ הָאט אַנֵב בֶּעשְׁטֶעלְט דָארְט צְוֵוייא הוּנְדֶערְט מַאנְדֶעל בְּרוֹיטֶען וָואס זַיינֶען אִין דֶער גְרֶעסֶע פוּן אֵיינֶעם טָאלֶער, אוּנ וַוארֶען דַאהֶער דַאן גִירוּפִין מִיט דֶעם נָאמֶען הַארְטֶע טָאלֶער, אוּנ הָאט גִיגֶעבִּין אַפָּאר טָאלֶער אוֹיף נָאבּ, אוּנ פֶערְאָבְּגֶערֶעט מִיט זֵייא דָאס זֵייא זָאלִין עֶס מַאכִין פַארְטִיג אוֹיף מָארְגִין זֵייגֶער צְוֶועלְף. דֶען עֶר מַאכְט אַבַּאל, אוּנ אַלְס עֶר וַואר שׁוֹין מִיט דִיזֶער בֶּעשְׁטֶעלוּנְג גִיוִוים, אִיז עֶר זִיךְ אוֹיף מָארְגִין אַזוֹי וִויא אַרוּם צְוֶועלְף אַרַיין צוּ דֶעם גָאלְד הֶענְדְלֶער אִין בּוּד אוּנ הָאט אָנְגִיהוֹיבִּין צוּ דִינְגֶען בַּייא אִים אֵיינֶע גָאלְדֶענֶע דָאזֶע (טַאבַּאקִירְקֶע) אוּנ אֵיינֶע טַייעֶרֶע אוּר מִיט אַגָאלְדֶענֶע קֶעטֶע, אוּנ הָאט עֶס אַיינְגִיהַאנְדֶעלְט וִויא אַמֵבִין פַאר אַיין גַאנְץ גֶענוֹיֶען פְּרַייז פַאר דְרַייא הוּנְדֶערְט טָאלֶער אוּנ הָאט בַּאלְד דִיזֶע בֵּיידֶע קְלֵיינַאדֶען אַיינְגֶעפְּלַאצִירְט (פַאמְיֶעסְצֶעט) אִין זֵייעֶרֶע גֶעוואוֹינְלִיכֶע שְׁטֶעלִין, דִיא אוּר מִיט דֶער קֶעטֶע הָאט עֶר אַיין גִישְׁטֶעקְט אִין דֶער קַאמֶעזוֹיל טַאשֶׁע, אוּנ דִיא דָאזֶע אִין הוֹיזֶען טַאשֶׁע, אוּנ הָאט גִיבֶּעטִין דֶעם גָאלְד הֶענְדְלֶער דָאס עֶר זָאל שִׁיקֶען מִיט אִים זַיין

האנדעלס דינער אויף זיין קוואַרטיר, וואס ער האט אלס דורך רייזענדער ביא זיינעם אלטען בעקאנטין קאנדיטערקורט. אונ דארט וועט ער עס אים איינצאלען מיט הארטע טאלער, דען קיינע אנדערע מינצען האט ער ניט אונ דאהער האט ער עס ניט גיקענט נעמען מיט זיך, דען עס איז שווער צו טראגין «א דיזעס איז איין זיסעס געלד» האט זיך אפגערופין דער גאלד הענדלער לאכענד, אונ דער נטע האט דער ביא גישפילט דעם נארען (דאס הייסט ער האט זיך גימאכט דאס ער פערשטייט ניט דיזען גלייך ווערטיל), ביז דער גאלד הענדלער האט עס אים ערקלערט, אונ האט דער נאך דיזען וויץ העכסט בעוואונדערט.

קורץ גיזאגט, ער (דער נטע) האט דיזען גאלד הענדלער ווידער אין זיינעם האמען (נעץ) בעקומען ער האט גישיקט מיט אים זיינען האנדעלס דינער, נטע איז אריין מיט אים אין צוקערנע אונ האט גיהייסען אויס ציילען אים דיא הונדערטע הארטע טאלער, אונ האט צו גלייך פערלאנגט דעם שליסעל פון פראוועט, אלס וויא ער וואלט דארפין גיין וואס צום גיבסטען וואו זעלבסט דער גרויס מאגאל גייט צו פוס. אונ וויא מען האט עס אים דער לאנגט איז ער דער מיט ארויס וואס צום גיבסטען דורך יענע טיר וואס פירט צו דיזען ארט, אונ איז שוין מער צוריק אריין, נון איז אונז שוין לייכט צו פערשטיין וואס פאר איין מיספערשטענדניס (געדאראזומענע) עס וואר גישעהען צווישען זיא ביידען (דעם צוקערניק אונ דעם האנדעלס דינער) אלס ער (דער צוקערניק) האט אנגעהייבין אויס צו ציילען דיא הארטע טערטלעך דעם האנדעלס דינער, עס וואר פאר גיווים טויזענד פערדריסליכע פראגען אונ טויזענד אנטווארטען צווישען זיא ביז זיא זיינען ארויף גיקומען אויף דעםווירקליכען בעטרוג, אונ נאך האט זיך קיין האנדעלס דינער אומגיקערט צו זיינעם פרינצעפאלין מיט אזוי אטרויעריגע נאכריכט וויא דיזער. אונ ערסט דאן האט זיך דער גאלד הענדלער אנגעהייבען צושטויסען (צומערקען) דאס דיזער בעטריגער וואר עס דער זעלביגער סוחר וואס האט אים בעטראגען מיט דיא צוויא שאכטלען גאלד ווארג, עס וואר שוין אבער גאר ניט צוא מאכען, דען ער האט זיך מיט דיזען רויב בעהאלטין וויא איין ווילדעס רויב טהיר אין זיינעם לאכע אדער העלע, דארט אין דעם רויב נעסט פון דעם ארקען פאטעקע איז ער דארט פערבליבין ביז ער האט דיא גנבה פערקויפט פאר אגוטין פרייז, אונ זיך פערזארגט מיט אלעם נייטיגען אויף זיינער הערראום אירענדע אונ צוגלייך גיפעהרליכע רייזע, דען

203679

פאר גיוויס וואר ער דאן גיזוכט אויף אלע שטראזען אלס איין אנטלאפענער ראסטאנט וואס וואר שוין פערארורטהיילט (פערמשפט) צום שטראנג (צום שטריק).

ער האט זיך איינגעשאפט פערשיידענע פארוקען, און פערשיידענע קליידער שטיקען, און דאס גלייכען פארבען, אום צוא מאכין זיך אונערקענטליך, און צוא פערקליידען זיך אלע מאל געמעס (ווערליג) דיא ראלען וואס ער וועט דארפין שפילען ביא זיינע שעלמענשטרייכע, אמאל אלס קויפמאן, אמאל אלס שנארער, אמאל אלס מאגנאט, און אמאל אלס בעטלער, און דיזע פארברייטונגען האבין געדויערט אלס איינע גאנצע וואכע, און דיזעס וואר אים אויך פון גרויסין נוצין, דען דער ווייליע האט זיך גילייגט (שטיל גיווארין) דער לארעם פון זיינעם אנטלויפין און נאכהער אלס ער איז גיווארין פיקס און פערטיג מיט אלעם נייטיגען האט ער זיך פערקליידעט פאר א בעטלער מיט צוויא גרויסע טארבעס און איז אוועק פון ווילנא אום צוא קומען קיין ווארשא, ערסטינס וויל דארט וועט ער זיין אם זיכערסטין דען דארט וואר ער גאנץ אונבעקאנט און אונבעוואוסט, צווייטינס וואר דאן דארט פאר אים איין פיש רייכער טייך אום זיין נעץ אויס צוא ווארפין אין אים, און צומאכין דארט איין גוטין פאנג.

אויך דיזע רייזע וואס האט געדויערט מער אלס פיר וואכין וואר גיצייכינט אין דיא ביכער פון זיין לעבינס געשיכטע מיט פיל שעלמען שטרייכע (שטוקעס) און מיט פילע וויציגע אנעקדאטין וואס מיר וועלען דא נור איינינע דער פון בעשרייבין וויל זייא זיינען אמוזיגסטען, קוים איז ער איינגעגאנגען פון ווילנא אנדער האלבין מייל נור, האט אים בעגעגינט איין פוילישער מאגנאט וואס איז גיפארין אין אטייערין קאץ וואס וואר בעשפאנט מיט פיר טייערע פערד, עס וואר דאן זומער אין דרויסען, דיא היץ גרויס, דער וועג העכסט זעמדיג, און דיא פערד זיינען גיוועזען פיין נאס פון שוויים, און זיינען זיך גיגאנגען טריט פאר טריט, דען זייא ווארען העכסט מידע, דאס דער מאגנאט האט זיך העכסט לאנגווייליט, דער נטע זייענד גיטרייא זיינער ראלע וואס ער האט דאן געשפילט אלס בעטלער, האט זיך זייער טיף פערנייגט געגין אים און האט פערלאנגט פון אים אנדבה. דער מאגנאט האט אים צוא געווארפין אקליינע זילבערנע מינצע, און האט אים צוגלייך גיפרעגט וויא איז דער וועג ביז ווילנא צו זעמדיג צוא ניט, און אלס דער נטע

האט

האט אים געענטפערט דאס דער וועג איז ביז אהין נאך פיל זעמדיגער אלס ביז היר. האט דער מאגנאט גיזאגט צוא זיינעם לייב קנעכט האלב פערדריסליך וואָרף צוא דיזעם הונדע דיזע גרויסע פיראגע וואס שטעקט אין דער זייטען טאשע פון דעם קאין, אונ נאך וואס מיר האבין מיט זיך, אום צוא מאכין אונז לייכטער אין דיזע שלעכטע רייזע זאנסט וועלין מיר פערזאמען דעם פראצעס (נאקאזאניע) פון דעם דיבען פירשט פון דעם נאטקען וואס האט מיך שענדליך שוין מער אלס איין מאל בעטראגין, צוועלף דעם זייגער דארף ער גיהאנגען ווערין, «פערצייהען זייא מיין הער» האט אים דער נטקע געענטפערט דעסטוועגען דארפט איר אייך ניט בעאיילען דען עס איז אונמעגליך דאס ער זאל אן מיך גיהאנגען ווערין «נון איז מיר שוין פערשטענדליך» האט זיך אפגערופין דער מאגנאט, דער אלטער שפריך ווארט «בעטלער שטאליך» וואס איך האב עס ביז איצונד ניט פערשטאנען, אונ האט זיך גוואלטיג פון איינאנדער געלאכט דאריבער, אונ האט אים גיהייסין גוט אויסשמארין מיט דעם לאנגין ביין «א! מיין ליבער הער» האט זיך דער נטקע אפגערופין צוא אים דיא וועג מעג שוין זיין צעהען מאל בעסער אלס זיא איז איצונד, אונ דיינע פערד צעהען מאל שפארקער גיין אלס זייא גייען יעצט, וועסט דוא ניט אנייאגין וואס דוא האסט פערזאמט, (דאס איז געמיינט דעם שכל) *) נטקע איז זיך אוועק זיין וועגס, אונ דער מאגנאט האט פערשטאנען דעם וויץ דער פון ערסט אלס ער איז געקומען קיין ווילנא. נטע קומענדיג קיין קאוונא האט ער אלס בעטלער בעזוכט פיל קריסטליכע הייזער. אונ איז פון קיין הויז מיט לידיגען ארויס, ענטפער מיט אנדבה אדער מיט אגנבה, צוא אגרויסע צוא אקליינע, אם ווייניגסט האט ער זיך בעגאנגען בייא איינעם דיב שטאל (גנבה) וואס ער האט בעגאנגען בייא איינעם קריסטליכען דאקטער, ער האט דערוויסט אין פאדער שטוב איין איינגעפאקטין שעפעט מיט דאמסקע קליידער. פון זייגער פרויא וואס האט גידארפט אירגענד וואו פערבייזען גראדע וואר דאן נימאנד דארט אין פאדער שטוב, אונ קיינע קלענערע זאך אלס דער שעפעט וואר דארט אויך ניט צוא זעהען, האט ער אויס
גויט

---

*) דיזעם אלטע שפריכווארט איז בייא אונז אידין נאך מיט דעם נוסח „ער האט פערזאמט בייא דעם בארג סיני" אונ דער מקור דער פון איז אין מדרש אין יתרו, כל אחד ואחד נטל את שלו מסיני.

נוט אים צוא געקומען , ער וואר אבער צוואר ניט זייער גרויס דאך זייער שווער , אונ דיא טרעפ וואָרין געדרייטע , אונ דער צוא נאך זיך זייער געאיילט איז ער ארונטער געפאלען מיט דעם שעפעט ביז דעם ערשטין אבזאץ (בריקעל) וואס וואר אם ענדע פון דעם אויבערשטין דריטען טייל טרעפ , אונ דיזעם האט גימאכט אזוי איינע גרויסע געקלאפעריי דאס דער דאקטער וואס וואר אין זיין גאבענט האט עס דער הערט , אונ האט זיך ארויס גיחאפט וואס צום גיכסטען צו זעהען וואס דארט איז גישעהען , דען עס האט זיך אים גידוכט דאס עס זיינען איינגעפאלין דיא טרעפ , אונ אלס ער האט דער זעהען דעם נאטקען מיט דעם שעפעט , אונ האט אים גיפרעגט מיט גרויס האסט (ניט אנמערקענדיג דאס דער שעפעט איז זיינער) ווער ער איז אונ וואס ברויכט ער היר מיט דיזעם בעטזאק , האט אים דער נטקע וואס איז בייא דיזער פראגע געבליבען זיך גאנץ רוהיג דארויף גאר ניט בעאנטווארטעט , נור גיבעטין דאס זיינער באדינער זאל אים העלפין ארויף טראגען דיזען בעטזאק אויף דיזע טרעפ צוריק , דען ער אליין האט דער צוא קיינע קרעפטין , אונ אלס דער דאקטאר האט אים נאך אמאל גיפרעגט ווער האט עס דיר גיהייסין עס בריינגען אהער , איין געוויסער פאדאראזשער וואס האט זיך דא אין עק נאס צובראכין איין אקס פון זיין פאיאזד , אונ וועט באלד אונטער קומען האט אים דער נטקע גיענטפערט , אונ אלס ער האט אים ווייטער גיפרעגט , אונ צוא וועמען האט ער דיר גיהייסין אריין טראגין אונ ער האט אים דארויף גיענטפערט , אין דעם וואוינונג פון דעם פאן טראווניצקע , האט זיך דער דאקטאר פון איינאנדער גילאכט אונ גיזאגט ווען אזוי האט מען דיך בעטראגין , דען דער טראווניצקע וואוינט אין דעם פירטען הויז פון דאנען , אונ אונטין גאר , אומזאנסטע מיהע ווער האט עס דיר אנגעוויזען צו מיר ? איין געוויסער יודע , האט ער אים גיענטפערט , אונ האט אים (דעם ערדיכטעטין אויס געטראכטין יודען) אויס געפלוכט וויא איין גוטער וועטער מויל, אונ איז זיך אוועק גיגאנגען מיט דעם בעטזאק אין דאלע מיצקעוויצע איין געדיכטער וואלדיגער טאל וואס ליגט נאהענט לעבין קאוונא , אונ ערשט אין איינער שטונדע ארום האט זיך דער דאקטאר ארום גיזעהען דאס נור ער האט זיך בעטראגען אבער ניט נטקע גנב , אונ ער (נטקע) איז דארט אין דער דאלינע געבליבען ליגען אין וואלד ביז עס איז רעכט גיווארין נאכט אונ דאן האט ער גינאנבעט אפערד אבויערשין וואס האט זיך דארט געפיטערט האט זיך אויף אים ארויף

גיזעצט

געזעצט מיט דעם שעפעט און האט גימאכט פלטה, אונטער וועגענס האט ער גיקויפט אפאראנדאק, און האט זיך ביסלעכוויים פערקויפט אלעס וואס וואר אין שעפעט, טייערע וועס, טייערע קליידער, און שמוק זאכין, און איז זיך אפגיזעסין ביי איין ישובניק אין אדארף ביז עס האט אפגעוואקסין בארד און פאות, פון דארט איז ער אוועק קיין סובאלק שוין פערקליידעט פאר איין אידין, דארט איז ער פערפארין אין אגרויסע אכסניא אלס סוחר און האט זיך גילאזט ריידין שידוכים, דען ער האט זיך אנגיגעבין פאר איין אלמן אן קינדער, און דער צוא נאך פאר אמיוחס און פאר אלמדן, און פאר אריכין מאן, און האט גיהאט גינוג שטאף מיט וואס עס צוא בעווייזען דען ער האט שוין גיהאט ביי זיך שיינע עטליכע הונדערט טאלער, און תורה האט ער אויך גיהאט גינוג אין זיך אום צוא פערבלענדין דיא עלטערין פון דערוואקסענע טעכטער וואס ווארען אזוי גאר רעכטע לומדים און אזוי איינע האט גיהאט דער בעל אכסניא זיינער אויך, דער צוא נאך אגאנץ שיינע און וואס זיינען זיך איינער דעם אנדערין גיפעלין, אלזוי וואר ער שוין בר מיצרא (בילכער), און ער האט אריין גיהאפט דיא מציאה, מיט ביידע הענט און האט גישריבין תנאים מיט אים, בתנאי דאס אין אחודש ארום זאל זיין חתונה, דאמיט ער (דער פאטער) זאל צייט האבין אויס צוקליידען איר, און איבער דיזען מאנאט מוז ער פערבלייבין ביי אים דען ער (דער פאטער) האט געפירכטעט דאס ווען דער נטקע וועט אוועק פארען וועט ער זיך פארגעסין צוא קומען צוא אים צוריק, דען פארגעווים וועט מען פאר אים אנריידען אויף דיא טאכטער זיינע, דען זיא וואר אקאפעצקע בערעט און אפילו גאר ניט אומזיסט, נור אבער לייט האבין צינגער, אום צוא ריידין אומזיסט אויך, דאך איז עס ניט אונזער זאך זייא צוא וויסין און איר צוא געניסין, און דער נטקע האט דארט דעם חודש פערלעבט אין לוסט און אין פריידין וויא אויף איינעם גרויסין באל דען ווער נאך ווערט ביי אונז אידין אזוי טייער גיהאלטין אין שטוב וויא איין חתן פון איינער אלטע מויד פאר דער חתונה, נאך פיל טייערער אלס עס פלעגט געהאלטין ווערין איין אחאטניק פאר דעם פריאם וואס וואר אים נאך גיגעבין אלעס וואס ער האט שוין פערלאנגט דער טעלעריל פון הימעל.

אם ענדע אלס מען וואר שוין פארטיג דארט מיט קליידער, מיט בדן און מיט אלע זיבען זאכען זעלבסט מיט פיש און מיט פלייש מיט

לעקאך אונ איינגעמאכצען, אונ עס זיינען שוין צוזאמען געפארין זין טעכטער איידעמס אונ שניר פון אנדערע שטעט אויף דער חתונה, אונ מען וואר דארט שוין לוסטיג, דאס עס וואר זייא צוא גישיקט פאר זייער שוועסטער אזוי איין פיינעם מענטשין פאר אמאן, זיינען אנגיפארען צווייא בריקעס מיט אורחים דארט אין אכסניא, אין דיא לעצטע נאכט פאר דעם טאג וואס האט גיזאלט זיין שוין דיא חתונה, איינינע פון זייא וואס האבין אויס גיזעהען פאר לייטישע מענטשין, האבין געשפילט דיא ראלע פון בעקאנטע מיט נאטקען, מאנכע נאך אלס גוטע פריינד האבין זיך מיט אים צוא קוסט, אונ ער האט זיך גיפרייט קליימערסט מיט זייא דאס זייא זיינען גיקומען אהער וויא גירופין דאס מארגין וועט זיין בייא אים חופה מיט דעם בעל אכסניא'ס טאכטער, אונ האט זייא גיבעטין דאס זייא זאלין שוין דא פערבלייבין איבער דיא חתונה ער האט זייא פאר גישטעלט דיא כלה, אונ זייא ווידער האבין אים גישעצט גליקליך דאס ער בעקומט אזוי איינע פאר אפרויא, אונ צוא ליב זייא וואר שוין בייא נאכט זייער שטארק גיטרונקען אונ זייער גוט צוגעביסען בפרט נאך דאס דיא אורחים האבען גיהאט מיט זיך דעם טייערסטין ראם, עס וואר גימאכט זייער פיל פאנס, אונ עס וואר אזוי ווייט גיטרונקען פון קליין ביז גרויס דאס איין בלייענער שלאף איז איבער גיפאלין אויף אלע הויז לייטע אונ האבין אזוי אוועק געחראפעט, ביז אויף מארגין זייגער צעהען, אונ אלס זייא זיינען אויף גישטאנען אונ האבין אויסגעריבען דיא אויגין האבין דיא הויז לייטע דער וויסט שוין דיא הייזער פיל גיראמער אלס געסטערין דען עס זיינען פערשוואונדין דיא אורחים, דיא בריקעס, דער חתן, אונ מיט זייא גלייך אויך דיא קליידער פון דיא כלה, דיא קליידער מיט דיא שמוק (צירונג) פון דיא אויפגעפארענע שניר אונ טעכטער מיט דעם נדן וואס עס איז גילעגין אין אקאמאד, מיט דיא איינגעמאכץ אונ לעקאך מיט דיא איינגעזאלצענע פיש אונ פלייש, עס איז געבליבין נור איין קליינער אנדיינקען פון דעם נטקע'ן בייא דער כלה, איין אנדיינקען וואס זיא האט זיך געהאט צו שעמען גאנצע ניין מאנאט.

אלזוי פערשטייט זיך שוין פון זעלבסט דאס דיא אורחים ווארען נור הוילע קיסלער וואס ווארען מיט דעם נטקע'ן פון לאנג אן אין בונד אונ וואס ווארען פון אים גילאדען דורך אבריף אהער צוא קומען, ווידער אלזוי איין בעווייז וויא ווייט אונזערע אידין זיינען אונפארזיכטיג בייא שדוכים טאן, זייא ווארען צוואר נאכגעיאגט אויף אלע וועגין, עס וואר

אבער קיין סלאד צו דער גיין, דען זייא האבין זיך אפגעשטעלט אויף אפאר וואכין אין אוואלד, אונ נאכהער זייגען זייא אוועק קיין לענצנע אויף איינעם גרויסין יריד וואס וואר דארט אונ האבין עם אלעם פערקויפט אדער בעסער צוא זאגין גוט פערסאחערט, דען זייא האבין דארט אויך געפונען גוטע קונדין וואס האנדלען מיט סוריע. אונ דארט האט אונזער נטע געשפילט נאך איין גוטין שטרייך (שטוקע) איינעם געוויסען יובעלען הענדלער (דאס הייסט אזוי איינער וואס האנדילט מיט בורלאנטין), אונ דיזעם איז צו געגאנגען אונ פאסירט גאנץ עפענטליך (פובליצנע) אונ נימאנד האט אים דער בייא אנגעהאלטין, דיזער דיבשטאל (גנבה) איז צוא גינאנגען אזוי.

אלם דער נטקע האט זיך דער וויסט דאס דארט אין לענצנע גיפינט זיך איין יונגער מאן וואס איז געקומען אויף דעם יריד מיט אשעכטעל טייערע בורלאנטין, האט ער איינגיקערט אין דער זעלביגע אכסניא וואו ער שטייט איין, אלס איין רייכער קויפמאן, אונ האט זיך אין פערלויף פון אפאר טעג העכסט בעפריינדעט מיט אים, האבין ביידע געשפייזט לעבין איינאנדער, אונ געטרונקען ביר פון איין בוטעלקע, אונ האט זיך געמאכט מיט דער צייט אזוי ווייט אינטים (פערטרויט) מיט אים דאס אלע אורחים וואס ווארען דארט האבין גימיינט דאס ער איז מיט אים פיל מער אלס איין נייער בעקאנטער, דען ער וואר מיט אים סו שעסו (דאס הייסט געסודעט זיך אלץ מיט אים) אלזוי איז ער מיט אים געווים פערוואנדעט (אקרוב) בפרט נאך אלס זייא האבין גיזעהען דאס ער קימערט זיך זייער אום זיין גישעפט דאס ער פרייט זיך מיט אים אין דעם טאג ווען ער לייזט, אונ קריינקט זיך מיט אים אין דעם טאג ווען ער לייזט ניט, אונ ראטהעט אים אימער אויף וועלכע ירידין ער זאל יוא פארין אונ אויף וועלכע ער זאל ניט פארין, אונ דאס ער זאל העכסט בעהוטזאם זיין מיט זיינע בורלאנטין אין יעדער קרעצמע אין יעדער אכסניא, דען דיזע הייזער ווימלען (גימזען) אימער פון שפיצבובען אונ בעטריגער, פון בייטיל שניידער אונ דיבע (גנבים), אונ דיזער אירטהום (טעות) דאס ער איז זיינער אקרוב איז געווארין בייא זייא (בייא דיא אורחים) נאך פיל געוויסער אונ בעפעסטיגער אלס ער וואר אמאל גיפרעגט פון זייא וואס ער איז מיט דעם יובעלין הענדלער, אונ ער האט זייא גיענטפערט דאס ער איז אים איין פעטער, אונ מער וויא דיזעס האט דער נטקע ניט געוואונשען דאס הייסט מען זאל אים דיזע פראגע מאכין

אום

אום צוא האבין איינע גוטע גילעגענהייט צו געבין זייא דיזע אנטוואָרט
אונ האט נאך דער בייא פילעס אונ לאנגעס גישפראכען מיט זייא איבער
דיזען יונגען מאן , ער איז אזוי גאר , האט ער צו זייא גיזאגט איין גרויסער
יובילירער , ער פערשטייט דעם גישעפט זייער גוט , אונ איז אגרויסער
פערדינער , אבער העכסט אונבעהוטזאם (נעאסטראזנע) מען האט אים
שוין עטליכע מאל בעטראגען , אפאר מאל בעשטוילען , ליינט ער זיך
שלאפין איז אים שוין ניט צוא דער וועקין ער איז איין גרויסער פעפער
אלזוי האט אים דער פאטער פארזאגט דאס ער זאל נור פארין מיט מיר
צוזאמען , דאס הייסט אויף דיא ירידען נור אויף וועלכע איך פאר , אונ
זאל זיך פון מיר ניט אטלוצען , אונ ווען עס מאכט זיך אמאל דאס
איך פערזאמע מיך אונטער וועגענס אטאג אדער צווייא זאל ער פערפארין
נור אין איינער אכסניא וואס איך וועל אים הייסין , אונ ער פאלגט מיך
אונ פארט מיר נאך וואו איך פאר נור , אונ פאלגט מיך וויא איינעם
אייגענעם פאטער , דיזער גישפרעך צווישין אים אונ דיא אורחים האט
זיך פיל מער פערצויגין אלס מיר בעשרייבין עס דא , דען דער
נטקע האט זיך קליימערכט אזויא וויא אגב (עפעס אזויא) אוים
גערעט דאס דיזער יובעלין הענדלער איז איין אלמן אן קינדער ,
אונ זוכט אלזוי איינע פארטי (שידוך) פאר זיך , אין דיא ווירקליכקייט
אבער וואר עס איין בלויזער ליגין , אונ האט עס זיך אוים געשפראכין
ניט אגב נור מיט אבזיכט בייא זיינעם וויסען דאס איינער פון דיא
אורחים זוכט אשידוך דא אויף דעם יריד פאר זיינע אבת יחידה , אונ
דאס דאס וואר זיין הויפט קומען קיין לענצנע , קוים האט עס דער
אורח דער הערט דאס דער יובעלין הענדלער זוכט אשידוך , האט
ער זיך שוין צוא געקלעפט צוא אים (צוא דעם נטקען) וויא שטאל
אן אייזען , אונ האט אים דער ציילט דאס ער האט איינע איינציגע
טאכטער שיין וויא אביגיל , קלוג וויא תקועית אונ דאס דאס ער גיט
איר פינף טויזינד טאלער נדן אונ אייביגע קעסט , אונ האט אים
אנגעבאטין דער צוא איינע גרויסע שדכנות , דען דער יובעלען
הענדלער איז אים העכסט גיפעלין , דען לבד דעם וואס ער שיינט צו
זיין העכסט רייך , אונ צו זיין פון אשיינע פאמיליע , וואר ער איונגער
מאן אלמדן אוחכם , אונ אגאנץ שיינער , דער נטקע אבער האט
זיך אוים געלאכט קליימערסט פון זיינע שדכנות , איך בין רייכער פאר
איך , האט ער זיך אפגערופין צוא אים , אונ צווייטינס בין איך דאך

זיינער אפעטער, נון וועט עס הייסין וויא צוא נעמען פון איינעם איינענעם שידוך, עס מוז האבין געדולד איין עטוואס ביז איך וועל עס נאך פרעגין, דאס הייסט ווער איר זייט פון צוא הויז אונ וואס פאר אמיידעלן איז אייער טאכטער קורץ גיזאגט עס וואר דארט איין גישפרעך צווישין זייא איין לאנגער אונ איין ברייטער דען וואו נאך אין דער וועלט קען אזוי פיל געשוואצעט ווערין (געפלוידערט) וויא ביא איינעם שידוך טאן. נור בקיצור גיזאגט, דער רעזולטאט (פאסלעדסטווא) דער פון וואר, דאס דער נטקע האט זיך גימאכט ביא דעם אורח אזוי וויט בעליבט אונ נייטיג דאס ער האט בעקומען צוא אים דעם גרעסטין צוטרויען, אונ וואר אנגעהאנגען אן אים וויא איינע קלעטע (האפען) אום איהרעם שטיינגיל, אונ האט אלין געזוכט וויא וויט מעגליך צוא צייגין אים (דעם נטקען) איינע געפעליגקייט, אום משחד צוא זיין אים דאס ער זאל אוים פירין דעם שידוך מיט דיזעם יונגען יובעלירער, אונ וויא דער אלטער שפריכווארט זאגט, וואס מען זוכט געפינט מען, וואר דא אויך אזוי דער פאל, דען אין איינעגע טעג ארום האט שוין דער אורח גיהאט איינע גוטע גילעגענהייט צוא צייגין אים ווירקליך איינע וויכטיגע גיפעליגקייט, אונ האט אים צוא זיינעם אונגליק ניט פערזאמט, אונ האט עס בערייעט נאכהער אין זיינעם גאנצין לעבין, נור בעפאר מיר וועלין דיזען שטריך (שטוקי) אוים פיהרליך (אין גאנצין) בעענדין מוזען מיר אונז אומקערין אויף אוויילע צוא דעם העלד פון אונזער געשיכטע, דאס הייסט צוא דעם נטקען זעלבסט.

דער נטקע האט דארט אין דער אכסניא געשפילט דיא ראלע וויא מיר האבין שוין פריער געשריבין, דיא ראלע פון איינעם רייכין קויפמאן אלס איין גרויסער טוך הענדלער אונ דער צוא נאך אלס פרייא געבינער מענטש, דאס הייסט אלס נדבן, בריף זיינען צו אים געפלויגין וויא שטעפעטין אין קריגס צייט דען ער האט דארט אויך גיהאט זיינע מיט שפילער, דען אלע קיסלער אונ אלע שפיצבובען פון ליטא פוילען רייסין וואלינען ווארען זיינע געשעפטע (דאס הייסט ווארען אים געהארזאם) דאס מען האט גיקענט זאגין אויף אים מיט רעכט דאס שפריכווארט פון אונזער גמרא, הוא שוכן בצידון ומצודתו פרושה בנציבין, דאס הייסט זיין געבאט וואר גילטיג פון יעדין ארט וואו ער האט זיך נור געפונען איבער לאנד אונ מעער, אין וועלכעם ארט ער איז נור גיקומען וואר ער אויפגענומען געווארען מיט דער גרעסטער אכטונג אונ עהרע פון דיא

(ג"ג) דארטיגע

דארטיגע יארניקעס שפיצבובען און דיבען, און זיינען געשטאנען צוא זיינעם געבאטע פון נאהענטע און פון ווייטין, ער האט געוואוסט פון אלע וויכטיגע גנבות פון אלע בעטריגערייען, עס וואר אים פון אלעם ראפארטירט, און אלעס אויף זיין אנראטהען אויסגעפירט, ער וואר צוואר שטענדיג אויף דער וואנדערונג, אום אויס צוא שנארען און אויס צוא שפירען וואו נור עס קען נור איין שעלמען שטיק אויס געפיהרט ווערין דורך אים זעלבסט אדער דורך אנדערע פון זיינער באנדע, אדער דורך זייא ביידען אויף איינמאל, בייא אלעם דעם וואר זיין צענטרום (רעכטער פונקט) ווידז, דארט וואר זיין סאנהעדעריום, דארט דיא רעכטע פראוולענע, אונטער דיא אויפזיכט פון זיינער פרויא, וואס איז געשטאנען מיט אים אין איינעם שטענדיגען בריפוועקסעל, און וואר גענוג מעכטיג און קלוג צו ראספראזייען זיך מיט דיזע פערווארפענע קלאסע מענטשין וואס האבין אין זיך קיין פונק פון געוויסען, פון גאטעס פורכט, און פון דער מוראל, און עס איז צו בעוואונדערען דאס גראדע אונטער דיזע פערדארבענע קלאסע דער מענטשהייט איז צוא געפינען דיא גרעסטע דיסציפלין (פאסלוסענסטווא) זייא פאלגין זייער אטאמאן, אדער זייערען רב, אין פייער און אין וואסער, עס האלט זייא קיין געפאהר אין דער וועלט אפ, וויא עס צו לעזען אין פילע רויבער געשיכטען דאס זייא ערשיסען זיך זעלבסט אויף דעם בלויזען בעפעהל פון זייער נאצייאלניק, און ניט ווייניגער פאסלוסענסטווא האט זיך פערשאפט דער נטקע אונטער זיינע באנדיטען זייא ווארען אים געהארזאם נאך מער אלס איין סאלדאט דעם אפיציר. און זיין רופענדער פייף צו זייא וואר פיל ווייטער גיהערט און בעפאלגט פון זייא אלס דער קאמאנדירענדער רוף צו איינעם צערשטרייטען (ראסיפנעם) ארמייע, אלזוי וואר אונזער נטקע אין לענצנע אויך ניט עלענד, ער האט גיהאט זיינעם קרייז (קרוזאק) ארום זיך, אויס גימאכטע באנדיטען וואס ווארען איינגעאיבט (איינגעלערענט) אין פערשיידענע ראלען, אמאל אויף צוטרעטען אלס סוחרים, אמאל אלס בעלי שמות, אמאל אלס חזנים, אמאל אלס בויערין אמאל אלס פריצים גלחות, און אמאל אלס בעטלער, און אמאל אלס בעלי עגלות מיט פראכט וועגין, און אין דיזער פארמע דאס הייסט אלס בעלי עגלות זייענען אנגעפארען זייערע פיר אדער פינף מיט פראכט וועגין וואס ווארען בעלאדען מיט גרויסע באלען פון געוואנט בעצויגען אדער בעגייט מיט לייוונט, זייגען פערפארען אין דער זעלבע אבסניא

וואו עס האט לאזירט אונזער נטקע גנב , אלס צוגעשיקט צו אים פון פאבריקען אויף זיין נאמין , דאס הייסט אלס בעשטעלטע סחורה פון אים דער צו נאך איין בריף צו אים פון דיא פאבריקאנטען מיט איינעם אויס שטוך פון דיא געוואנטען וואס בעטרעפען אטאלער אבט טויזנד , אונ בעטין דאס ער זאל זייא אפשיקען דורך בעלי עגלות דאס געלט דער פאר אם וויינגסטען אטאלער זעקס טויזנד , דער נטקע האט געשפילט דיא ראלע דער ביי אלס וויא ער האט עס קוים זיך ערווארטעט אויף דיזע סחורה , האט געלאזט דיא באלען ארויס פאקען פון דיא פראכט וועגין דארט אין אוואזאוונע , אונ האט גיהייסין דיא פורלייטע נעכטיגען דארט אום צוא פערשאפין זייא געלט , דיזעם אלעם , דאס הייכט דאס אנקומען פון דיא סחורה , דאס בריף מיט דעם אויסטוך איבער לעזין איז מיט אבזיכט פון אים גישעהען אין דער געגענווארט פון דיזעם אורח אונ האט דער ביי זייער שטארק דעם שטערין געקנייצט , אונ האט אלס מיט זיך זעלבסט געשפראכין אומנייענדיג איבערין שטוב הין אונ הער זאגענד וואס טוט מען איך האב דאך נור דער ווילע וויא דרייא טויזנד טאלער במזומן , וואו בעקומט מען אויף אפאר טעג נאך דרייא טויזנד טאלער אום אפ צוא פערטיגין דיא בעלי עגלות פון מיין קאפ , וואלטין זייא געקומען מיט איין האלבין טאג פריער וואלט איך עס גיהאפט ביי מיינעם פלעמעניק , נון צום שלימאזעל האט ער היינט אפגעשיקט אויף פאצט דרייא טויזנד טאלער לייזונג צום פאטער , דער אורח האט עס קוים דער הערט האט ער זיך שוין פון זעלבסט אנגעשלאגין אן אים דאס ער קען אים אויס העלפין מיט דיזער סומע איבער דיזער צייט , הא ? , האט זיך דער נטקע אפגערופין אזוי וויא האלב פערדריסליך , איך העטע דיזען גמילות חסד מיט פריידין פון אייך אנגענומען , איר וועט אייך אבער דער מיט פיל מער שאדען טאן אלס מיר אטובה טאן , דען וויא אונטער אונז געזאגט ריידע איך אים צוא זייער שטארק צוא טאן מיט אייך דען איך האב נאך גיפרעגט אונ האב בעקומען נוטע נאכריכט דאריבער , נון וועט ער נור געוואר ווערין דאס איר האט מיר שוין געלט געליהען , קען אזוי איינער שוין מיינען דאס איך פערקויף אים אייך , אונ איך וועל עס אים אויך ניט פערדיינקען דען איין פעטער זיינער האט זיך אזוי בעגאנגען מיט זיינעם אברודער , האט אים ווירקליך פאר קויפט פאר אגוטע שדכנות אן איינער אויס וואורף , האט אים אריין געשאדעבענט אשטיק צרה , אונ האט אים אומגליקליך גימאכט אויף

זיינעם גאנצין לעבין, «איי!» האט זיך אפגערופען דער אורח וואס דיא אנטוואָרט פון דעם נטקען איז אים זייער גוט בעקומען אונ גאנץ גוט געגענזילט, «איי»! זייט אונבעזארגט, איך בין דאך נאך ניט אזויא דום, אזוי איין עטוואס אים צוא זאגין אדער איינעם אנדערין.

מער וויא דיזעם פערשפרעכין האט אונזער נטקע ניט געברויכט האט צו גענומען ביא אים דיא דרייא טויזינד טאלער, האט ער אויף מארגין ענטפראוועט דיא פערמיינטע בעלי עגלות וואס האבין גיבראכט אנשטאדט באלען געוואנט נור באלען פאקולע וואס ווארין געמישט מיט זאמד, נון לויט יושר האט זיך שוין אונזער נטקע געקענט שוין זייער לייכט פלייטען פון דאנען דען ער האט דאך שוין דרייא טויזינד טאלער אין האנד, וואס וועט דער ביא גאר קיין האן אקרייא טאן, ביא אלעם דעם איז ער נאך פערבליבען אפאר טעג, דען ער האט נאך גיהאט וואס וויכטיגערעס אויפצוראמען דארט, אונ דיזעס וואס קיין אנדערע אלס דיא שאכטעלע בורלאנטען וואס ווער פון איינעם פיל גרעסערען ווערט אלס דיא לומפיגע דרייא טויזינד טאלער.

אויף מארגין האט ער איינגעלאדען דעם יובעלען הענדלער אויף פארטער אין ויין האנדיל, אונ אלס מען וואר שוין פארטיג מיט דער ערשטע בוטעלע, אונ מען וואר שוין מער אלס מיט זיך אליין אונ מען וואר שוין פיל מער גישפרעכיגער אלס פריהער, האט דער נטקע אנגעהייבען אביסעל צו יעקען צו שפאטען פון דיא אורחים וואס שטייען מיט זייא אין דיזער אכסניא, דיזע מענטשין, האט זיך דער נאטקע אפגערופען צו אים, זיינען נאך האלב ווילד, פערשטייען זיך גאר ניט אויף דיא מענטשין פריינדליכקייט אזוי וייט דאס וייל זייא האבין געזעהן דאס איך בין מיט אייך זייער שטארק מקורב האבין זייא ביא זיך געשלאסען דאס איך בין אייער אפעטער, דען העטע איך געווען איין ווילד פרעמדער מיט אייך וואלטען מיר אזוי ווייט ניט געווען פערטרויט מיט איינאנדער, אונ איך האב זייא אין דיזען וואהן (דמיון) דער האלטין, דען אלס זייא האבין מיך גיפרעגט צו איז דער יונגער יובעלען הענדלער מיינער אפלעמעניק? האב איך זייא גיענטפערט, יוא איך בין אים אפעטער, זיין פאטערס אברודער, איך האב עס גיזאגט אבער ניט אויס הוילען שפאס נור אויס איינער קלוגען אבזיכט, איך האב אוים צו געבין אטאכטער איין שיינעם קינד, אונ איך וויל איר געבין אפאר טויזינד טאלער נדן, נון ווערט מיר דא גירעט אשידוך מיט אגרויסען לייט וואס

ווייל הויך געלט יחוס, אלזוי ווען איין מאל דער שדכן האט מיך פאר געשטעלט דארט אלס פעטער אייערער (דען איך קען מען דא אין שטאט פאר אמיוחס) וואס דיזעם וועט פאר־געווים פיל בייא טראגין צווא דיזער פארטיי (שידוך) האב איך שוין ניט גיוואלט מאכין צום ליגנער דעם שדכן, אונ האב דיזען קלאנג געלאזט ווייטער קלינגען, אלזוי מיין פריינד ווען מיר זיינען שוין מיט דעם פאלשען נאמען פעטער אזוי ווייט גיקומען, מאכט מיך שוין ניט צום ליגנער, רופט מיך דארט פאר אלע אורחים אין דיא אויגין מיט דעם נאמען פעטער. מיר וועט עס ניצען צו דעם שידוך אונ צו גלייך שיצען פון איך ליגנער צו בלייבין, אונ אייך וועט עס ניט שאדען.

„ניין מיין פריינד“ האט זיך דער יונגער מאן אפ גערופין, דיזע אורחים האבין קיין שולד דאריין וואס זייא מיינען דאס איר זייט מיינער אפעטער, דען זייא האבין שוין מער אלס איין מאל גיהערט דאס איך רוף אייך פעטער, צוואר איך האב עס גיטאן נור אויס הויליער זיטע אדער אויס הויליער עטיקעטע (דרך ארץ) דען אזוי ווערט בייא אונז אן גישפראכין יעדער נייא בעקאנטער פון מיטעלע יארען מיט דעם נאמען פעטער, וויא עס ווערט איין אלטער אנגעשפראכין מיט דעם נאמען זיידע, נור בייא אלעם דעם ארט מיך גאר ניט דאס זייא מיינען דאס איר זייט ווירקליך מיינער אפעטער, אונ בפרט נאך ווען דיזעם מיטעל בעלאנגט צו אייערען אשידוך, אלזוי מעגט איר שוין געווים זיין דאס איך וועל זייא נאך פיל מער בעפעסטיגען אין דיזען וואהן (טעות) איך וועל אייך צעהען מאל אין איינער שטונדע רופען פעטער אונ בפרט איך האב מיך ניט צווא שעמען מיט אייך דען איר זייט אאיד אלמדן אונ אגרויסער סוחר.

ניין מיינע טייערע לעזערין צוואר מערקע איך שוין אין פאראויס דיא פראגע וואס שוועבט אויף דיינע ליפען צו וואס האט זיך דיזער נמקע נאך גיאגט נאך דעם לידיגען אונ אייטעלען טיטול פעטער? דען וויא מיר ביידע וויסן האט מען אים דא גאר ניט גירעט קיין שידוך פיר זיינע טעכטער, דען זיינע ביידע מיידכען וואס ער האט גיהאט וואַרען נאך דאן גאנץ יונג. בייא אלעם דעם וועל איך מיט מיינע אנטווארט דארויף נאך צעגערין (שיהות מאכין) ביז איך וועל מיך דא אין עטוואס געשפרעכין איבער דעם יובעלין הענדלער אונ איבער זיינע שעכטעלע, דען זאנסט וועט דיר מיינע אנטווארט אויף דיזע

פראגע

פראגע וואס דוא ביזט אין בעגריף (בדעה) מיר צוא מאכין ניט געניינענד זיין אונ פערשטענדליך בלייבין זעלבסט ביא מיינעם בעסטין ווילען עס צוא ערקלערין .

דיזער יובעלען הענדלער האט געהייסין קויפמאן אוים סקלאוו , ער וואר דאן נאך איין יונגער מאן פון עטליכע אונ צוואנציג יאר , זייער רייך פון צוא הויז , דער צו איין שיינער יודע ספר , פון איינער געהייבענע פאמיליע , זייער שיין אונ זופער קלוג , איין קויפמאן פון הויט אונ קנאכין , אונ וואר דער ביא העכסט בעהוטזאם (אסטאראזנע) מיט זיינער שאכטעל בורלאנטין וואס האט בעטראפין מעהר אלס צוואנציג טויזנד טאלער אונ ביא אלעם וואר דיא שאכטעל זייער קליין איינע קנאפע האלב איל אין דער לייננע אונ איינע פירטעל איל אין דער בריטע , דען דיא אלע איידעלשטיינע ווארין נור נאקעטע (דאס הייסט ניט איינגעפאסטע) בורלאנטין , דימאנטען , רובינען פון פערשיידינע גרעסע , דאס עס ווארען אונטער זייא וויא גרויסע ערבישען אונ מאנכע גאך וויא גרויסע האזעשע ניסלאך , ווארען אין דער שאכטעל סארטירט אין בעזונדערע אבטייהלונגען , וועדליג נאך זייערע גיטע , אונ נאך זייערע גרעסע , ער פלעגט אום צופארין דעם מיט אויף גרויסע ירידין אונ איבער גרויסע הויפין , אונ גרויסע שטעט , דיזע שאכטעל האט ער אימער געהאלטען אין זיינער טאשע פון זיינעם זאק מאנטיל , אונ האט איר געהיט וויא זיין אויג אפעל , אונ וואו ער פלעגט נור נעכטיגען פלעגט ער איר לייגין ביא זיך צוא קאפין אדער אונטערין זייט אונ פלעגט לאזין ברענען אימער איינע גרויסע ליכט לעבין זיך , אונ וואו ער וואר נאר איין עטוואס אין צווייפעל איבער די זיכערהייט , האט ער נאך בעשטעלט דאס איינער פון דיא הויז בעדינטע זאל נאצעווען (וואכען אונ נאכטען) אין דעם צימער וואו ער שלאפט , אלזוי וואר שוין דעם נטקען גאנץ אונמעגליך אפצונאנבענען פון אים דיזע שעכטעל אויף דעם געוואוינליכין ארט אונ ווייזע (חאד) , ניין האט ער ביא זיך געטראכט איך מוז עס ארוים בעקומען פון אים אלס איין געפעליגער גוטער פריינד , אלס איין העכסטער טרייער פערוואנדעטער (קרוב) , אונ גאנץ פובליצנע זעלבסט אין געגענווארט פון אלע דיזע אורחים , איך מוז מיך דא אין אכסניא מאכין געלטענד (זנאצען) אלס פעטער זיינע וואס ער (דער יונגער מאן) האט צוא אים (דאס הייסט צוא מיר) דעם גרעסטין צוטרויען , דאמיט דיא אורחים זאלין בלייבין רוהיג זעלבסט דאן אלס זייא וועלין זעהען וויא איך

וועל ארויס נעמען דיא שאכטעל פון זיין צוא קאפּין פאר זייא אין דיא אויגין, אלס וויא זיין טרייסטער פריינד וואס וויל עס אין איינער בעסערין פערזיכערונג בריינגען ביז ער וועט זיך ערוואכען פון זיינעם הארטין שלאף.

נון מיינע טייערע לעזערין אלס איך האב דיך שוין אין ריינעם געבראכט געבראכט מיט דעם יובעלין העגדלער, אונ דער צוא נאך דיר געגעבין דורך דעם איינע בעפריגענדע אנטוואָרט אויף דיינע פאריגע פראגע קערע איך מיך אום צוא אונזערער ערצייילונג.

אונ עס וואר אלס עס וואר שוין דיא צווייטע בוטעלע פארטער אויך אויס געלערט (אויס געליידיגט) אונ דער קויפמאן וואס האט דעם גרעסטין טהייל דער פון גענאסין וואר שוין וויא דער שפריכוואָרט זאגט, ניט אליין, וויא עס פאסירט מיט אלע יענע וואס זעהען דעם גלעזערנעם גאט, האבין זייא זיך ביידע אומניקערט אין דער אכסניא זייער פריילך אונ העכסט פריינדליך, דאס זיצענד בייא דעם טיש האבין זייא זיך שפייזענד מיט איינאנדער, אנגערופין איינער דעם אנדערין מיט דיא צערטליכע (הייסע) פאמיליען טיטולען, ער דער יונגער קויפמאן האט נטקען גערופען פעטער, אונ דער נטקע האט אים גערופען מיין קינד אונ דער צוא נאך זייער הויך דאס אלע זאלין הערין, וויא עס וואר שוין פארהער שוין אפגערעט צווישין זייא, עס וואר דאן אין שטוב זייער פיל אורחים, אלטע אונ פרישע אקערסט אנגעקומען באלד נאך אבענד ברויט וואר אויס געלערט אויך איינע בוטעלקע קאוונער ליפּעץ, אלזוי קיין וואונדער דאס עס האט דעם יונגין מאן דער קאפּ פערנומען דאס עס האט אים אנגעהייבין צוא שלעפערין פיל פריער אלס דעם נטקען אונ האט זיך אזוי באלד געליינט צוא בעט אונ דיא שאכטעל בייא זיך צוא קאפּין אונטער דיא אונטערסטע קישין צום וואנד וויא אלע מאל אונ האט גיבעטין פאר דעם שלאפין גיין דעם נטקען, דאס בעפאר ער (דער נטקע) וועט גיין צו בעט זאל ער בעשטעלען איינעם פון דיא הויז בעדינטע וואס זאל נאצעווען לעבין זיין בעטיל, ווייל ער זעלבסט קען עס איצונד נאך פון דיא דינערשאפט ניט פערלאנגען, דען עס איז נאך פריא דאס יעדער משרת איז נאך גאנץ פערנומען אונ בעשעפטיגט ארום דיא אורחים, זייא וועלין ערסט הלואי ליידיג ווערין אין אפאר שטונדין ארום, אונ ביז יענער צייט וועט נאך ער (דער נטקע) זיין וואך אום אכטונג צוא געבין, דאס עס זאל ווער ניט דאבוועוען, צוא

דער שאכטעלע, דען ער (דער יונגער קויפמאן) וואר העכסט פערדעכטיגט (פאדאזריטעלטע) אונ האט גיהאלטין יעדין אונבעקאנטין פאר איין בעטריגער פאר איין דיב, אונ עס וואר עס אים ווירקליך ניט צוא פערדיינקען, דען ער וואר שוין גענוג געלערינט דורך אייגענע סבות, אונ דורך פרעמדע, דיזעס פערלאנג פון דעם נטקע וואר גישפראכין זייער לויט (הויך) דען ער (דער קויפמאן) וואר וויא מיר ווייסען שוין האלב בעזויפען אונ העכסט מונטער, אונ ווער נור איין עטוואס בעטרונקען איזט, דער שפריכט שוין הויך, אונ פלוידערט אויס זעלבסט דעם גרעסטין גיהיימנים וויא אונזערע חכמים זאגין, "נכנס יין יצא סוד" אונ דיזעס וואר דעם נטקען וויא גירופין, דען קוים וויא דער יונגער קויפמאן איזט איינגעשלאפין, אונ דיזעס איזט גישעהען באלד וויא ער האט זיך גיליינט. האט ער אנגעהייבען זייער שטארק צוא שנארכען (חראפען) אונ איז גיווארין פערזונקען אין איינעם בלייערנעם שלאף, דאס ער וואלט פערהערט זעלבסט דעם שופר של משיח ווען ער וואלט דאן געבלאזין גיווארין.

קוים האט עס אונזער נטקע באמערקט, האט ער זיך אפגערופין צוא דיא אורחים אלע וואס ווארען דארט אלטע אונ פרישע וואס האבין גיהערט מיט זייערע אויערין וויא דער יונגער קויפמאן האט אים אלע ווילע גערופין פעטער, אונ ער אים מיין קינד, אונ האט אים גיבעטין צוא גלייך דאס ער זאל אויף פאסין דיא שאכטעלע זיינע ביז דער משרת וואס נאצעוועט לעבין אים וועט ווערין לידיג פון דיא הייזליכע גישעפטין, האט ער זיך אפגערופין צו דיא אורחים, מיין פלעמעניק שלאפט איצונד זאלבע דריט דען ער האט צווייא פלאסען פארטער אויס גיטרונקען, דער צוא נאך איינע האלבע בוטעלע קאוונער ליפעץ, אונ דער משרת וואס נאצעוועט לעבין אים אלע נאכט איז אויך ניט דא, אונ מיך שלעפערט אויך, איז דאס גלייכסטע דאס איך זאל דיא שאכטעל ארויס נעמען פון דיין צוקאפין אונ עס האלטין בייא מיר דען איך בין העכסט צוטקע אין שלאף, אונ צווייטינס האב איך מיך אין דיזען אבענד ניט גיזעהען אזוי פיל מיט דעם גלעזערנעם גאט (דאס הייסט מיט דער גלעזיל משקה) וויא ער, אונ איר מיינע הערין, האט ער זיך ווייטער אפגערופין צוא דיא אורחים, האט אויף אים און אויף מיר קיין פערדרוס דאס מיר זיינען אזוי שטארק בעהוטזאם (אשטא[illegible]זנע) מיט דער שאכטעל פאר גנבה דא אין דיזער אכסניא מיינט ניט חלילה דאס איינער פון אייך איז

ביא אונז אין חשד צוא טאן אזוי אבלוטיגין שטרייך (שטוקי). גיין מיר טוען ביא אונזערע בעסטער מיינונג פון אייך אונ נור אוים געוויסע אורזאכע, ערשטינס וייל ער (דער קויפמאן) האט שוין גינוג געליטין אין זיינעם לעבין פון טרוג אונ לוג אונ פון גנבות נון זאגט דער אלטער שפריכווארט ווער זיך אפגעבריט האט מיט הייסע פארפיל בלאזט שוין אויך אויף קאלטע פארפיל, אונ צווייטינס דארף יעדער קלוגער רייזענדער ניט ארוים פון דעם כלל וואס אונזערע חכמים זאגין כבדהו וחשדהו, דאס הייסט האלט יעדין מאן אין עהרען, דאך טרויע אים ניט גערען אונ צום ביא שפיל דערצו דארפין מיר נעמען דיא גרויסע פארזיכטיקייט פון איינער רעגירונג דאס זיא שטעלט אוים וואכען אונ זאנדארמעס זעלבסט ביא גרויסע בעלע אדער ביא גרויסע סאבראנעס פון דיא גרעסטע מאגנאטין אונ איידעל לייטע, אום איינצוהיטין פון סקאנדאלין (בעליידיגונגען) אונ דיבשטאלען (גנבות).

אונ אלס דיא אורחים האבין אים דער ביא געדעכט גיגעבין, אונ האבין דיזע פארזיכטיקייט העכסט בעלויבט, האט ער גאנץ בעהוטזאם ארוים גינומען דיא שאכטעל פון זיינעם צוקאפין אונ האט עס אריין גערוקט אין דער טאסע פון זיינעם מאנטיל זאק זאגענדיג דער ביא, דאס זעלבע האט עס דאך גיקענט טאן איין אנדערער. צוואר ניט איצונד וואלט עס גישעהען שפעטער אלס אלע וואלטין שוין געשלאפין, אונ אזוי איינער שלייכט זיך שוין אריין דורך צעהען פערשלאסענע טירין, וויא עס פעלט אונז שוין ניט אן טוזענדער ביא שפילע, דאס עס האבין פילע אונשולדיגע דער פון גליטען. אונ איר רעט וויא איין חכם, האט זיך אפגערופין איינער פון דיא אורחים, הלואי וואלטין אלע אזוי גיוועזן בעהוטזאם וויא איר, וואלט איך צוא קיין צרה גיקומען, דען איך האב פון אזוי אנגעשיכטע, אונ צוא מיר נאך צעהען זייער שטארק געליטען פון אזוי אסלוציא, עס וואר געשטוילין ביא איין אורח וואס איז מיט מיר איינגעשטאנען אויף איין אכסניא צעהען טוזינד דוקאטין, האט מען אונזערע צעהען אורחים איינגיזעצט, זייער שטרייג עקזאמענירט, עס האט אונז געקאסט געלט, אונ געשטערט דער יריד, אונ וואר נאך צוא ליב דעם אויך בעשטוילען געווארען, אונ ווער ווייסט וויא מיר וואלטען אפגעשניטען דער פון ווען עס וואלט זיך אם ענדע ניט דער גיין, דאס דיזעם (דיא גנבה) וואר דיא ארבייט פון דעם בעל אכסניא'ס טאכטער, וואס זיא אונ ער ווארען וויא דיא אנדערע צווייא, אונ פלעגט אים

 צומאכין

צומאכין געכטליכע בעזוכע אין דונקעלען, נון וואר ער דאן אזויא בעזויפען וויא אמאל לויט, דאס ער האט ניט געוואוסט בשכבה ובקומה, דאס הייסט ניט פון איר קומען צוא אים, אונ ניט פון איר אוועק גיין פון אים, אונ דיזעס האט זיך דער גאנגען דורך איר ארוים ווייזען זיך מיט פיל געלט.

אונזערען נטקען וואר דיזען ערצייהלונג וויא גערופין, האט זיך גענגלעט דיא בערדיל, האט פארייכערט אלולקע טאבאק, אונ איז אזויא אלין אומגענאנגען איבערין שטוב הין אונ הער, הערענדיג אלין איינע ערציילונג נאך דיא אנדערע פון דיא אורחים, פון אזעלכע גנבות, ביז ער האט אוים גערייכערט אונ אוים געקלאפט דיא פפייף, אונ האט דאן גיזאגט צוא דיא אורחים, איך בעט אייך, איך וויל אויף איינע האלבע שטונדע אריין גיין אנטקעגען, אום צוא בארעכענען מיך מיט דעם בעל אכסניא, דען מיר האבין בדעה אפ צוא פארין מארגין, בעט איך אייך פילייכט וועט זיך אויפהאפין דא מיין פלימעניק זאלט איר אים זאגין דאס דיא שאכטעל איז בייא מיר, אונ איז זיך ארוים גינאנגען אן אהיטעל. אונ האט זיך שוין פערגעסין אריין צוא קומען צוריק, דען עס האט שוין גיווארט אויף אים אפור אונ איז אוועק איבער אלע בערג. וואס דארט איז גישעהען, איז דיר מיינע לעזערין אזויא פיל צוא וויסין וויא מיר, עס האט פארגעווים פארקלונגען דער מיט גאנץ לענצגע, מען האט זיך דער וואוסט אויף מארגין דאס דיזער פעטער וואר קיין אנדערער אלס נטקע גנב אונ דער מיט האט זיך דארט בעענדעט דאס טרויריגע ליד. דען דאס זוכען אים אונ יאגין וואר פארלארענע מיהע.

אזעלכע שטרייכע (שטוקעס) האט דער נטקע געמאכט אין זיינעם לעבין פיל מער אלס איינע, אונ וואר על פי רוב גליקליך אין זיינע גנבות אונ בעטריגעריי'ען, דאס עס איז על פי רוב איינגענאנגען ניט ערגריפען צוא ווערין, ער איז צוואר שוין מער אלס איין מאל גיזעסין ער האט אבער אימער געהאט גוטע גילעגענהייט צוא אנטלויפין, דיזעס אלעס צוא בעשרייבין וואלט דארפין פארגעמען גאנצע ביכער אונ דיזעס ערלויבט ניט דיא פרע[illegible] דען עס וואלט גיוועזן העכסט קאסט שפיליג (טייער), אלזוי [illegible]א נור איין עטוואס שרייבין פון דיינער גוטין זייטע (דאס הייסט [illegible] מעלות) דען ער האט אויך וואס גוטעס אין זיך געהאט.

ט.

איין עטוואס פון זיינע גוטע זייטע.

דער פסוק זאגט אין (ירמיה י"ז) „עקב הלב מכל ואנש הוא מי ידענו" דאס הייסט דאס מענשליכע הערץ איז העכסט פערקריםט אונ געפלאגט מיט אונזיטליכע קראנקהייטען, אזוי ווייט דאס נימאנד אויסער (ח"ו) גאט קען עס ערפארשין אונ ערגרינדען, זאגין דאריבער דיא גרעסטע פשיכעלאגין (דאס זיינען דיא חכמים וואס לערנען אונ פארשען דיא כוחות הנפשיות, דיא זעלען קרעפטע פון מענטשין וואס ווערט אנגערופין מיט דעם נאמען חכמת הנפש), אונ וואס שפאצירען אין דיא אלע קרימונגען פון זיין הערצין, עס איז דאס ניט נור אונמעגליך צו ערפארשין דאס הערץ איינעם אנדערין, נייין זעלבסט דאס אייגענע הערץ איז אויך אונמעגליך דעם מענטשין עס צוא ערגרינדען, ווייל דער מענטש וואס גייט נור אין זיך אליין (דאס הייסט וואס בעטראכטעט זיך זעלבסט) וואס אונזערע מוראלישטין (מוכיחים) רופין אזויא איין מענטשין אן מיט דעם נאמען מרא דחושבנא *) ערשאפט זיין הערץ אלע טאג אויף גרויסע ווידער שפריכע (פערקערטהייטען) דאס הייסט דאס זיין הערץ איז העכסט פערענדערליך, אונ אזויא ווייט אונשטאנדהאפט אין זיינע מיינונגען אונ האנדלונגען (מעשים) דאס ער איז זייער אפט געגען אבענד גאנץ דער הפך אין דיזע ביידע זאכין (אין מחשבה אונ מעשה) פון דעם וואס ער וואר אין דיזע ביידע ענינים דעם מארגענס, וויא אונזערע חכמים זאגין (אין מדרש רבה פרשה כ"ה) אויף דעם חנוך „פעם רשע ופעם צדיק" אונ פשיטה שוין אזוי איינער פון אונזער גלייכין, אוויילע איז מען ארחמן, אוויילע איז מען איין אכזר, אוויילע איז מען איין עניו, אונ אוויילע איז מען איין בעל גאוה, אוויילע איז מען איין ירא אלקים, אונ אוויילע איז מען אמופקר, אוויילע איז מען אמאמין אין גאט אין זיינער השגחה, אונ אוויילע איז מען איין גאט לייקענער, נאך מער מען בעגעגנעט זיך זעלבסט

אויף

*) אונ דאס איז אויך דער מיין פון דעם פסוק „למנות ימינו כן הודע ונביא לבב חכמה" בעלעהרע אונז צוא [illegible]אלירין דיא מעשים אונ דיא מחשבות וואס מיר טוען אונ האבין אי[illegible]ע טעג אום מיר זאלין קליגער ווערין דען דיא פסוקים זיינען געש[illegible] בקיצור, אונ איז גלייך וויא עס וואלט געשטאנען „למנות מעשי ימינו".

אויף נאך גרעסערע ווידער שפריכע (התנגדות) מיט זיך אליין, דאס מען טוט זייער אפט איין מצוה אדער איינע וואוילטהאט וואס איז פערבונדען מיט איינעם גרויסען פערברעכין, אונ מען טוט עס באמת לשם שמים נור אן אשום פניה וועגין גאוה אדער מענטשין פורכט מען טוט עס מיט איינעם קלארען בארעכענונג, מיט איינעם קלארין בעוואוסט זיין, אונ מען ווערט גאר ניט רויט *) אונ עס איז ווירקליך אזוי איינעם פיל מער צוא בעדויערין אלס צוא צירנען וייל דעם מענטשינס הערין איז שוין אזויא איין מאל געשאפען, וויא מען טייצט דעם פסוק „אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" דאס עס איז קיין צדיק דא אויף דער וועלט וואס זאל ניט זינדיגין זעלבסט ביא זיינעם טאן וואס גוטעס, דאס הייסט דאס דיא אידעשע מלכים האבין געהאט דאס רעכט צוא בעשטראפין גנבים אונ גזלנים מיט פיל שטריינגערע משפטים אלס כפל אונ חמש, וויא עס איז ארויס צוא זעהען פון דעם דוד'ס רייד צוא דעם נתן הנביא אלס ער האט אים דער ציילט דאס איין רייכער מאן האט אוועק גערויבט ביא איינעם ארעמען זיין איינציגע שעפליין אום צוא שלאכטין איר פאר זיינעם אגאסט, דאס דער דוד האט געהייסין דיזען רייכין טייטען אונ זאל נאך דער צוא באצאלין פיהר שאפע פיר דיא איין שעפליין וויא דער פסוק זאגט „כי בן מות האיש העושה זאת ואת הכבשה ישלם ארבעתים".

איך וואר אנגעהאלטין (געפרעגט געווארין) דאריבער פון איינעם טייטשען פריידיגער וואס וואר איין גרוישער געלערטער אונ גוט בעוואנדערט (בעקאנט) אין דער אידעשע ליטעראטור (למודיות) אונ האט אלזוי דארום געוואלט בעהויפטען (מחליט זיין), דאס דיזער פעלער ליגט אין דעם אידעשען בלוט, דען עס איזט בעוויזען פון אלע פשיכעלאגיקער (דאס הייסט פון דיא חכמים וואס זיינען קלאר אין חכמת הנפש) דאס דיב שטעלעריא (גנבה) איז איינע איינגעבארענע נייגונג, אזוי ביא איינעם יחיד (איינצעלענפערזאן) אונ אזוי ביא איינער גאנצע נאציאן דען מען דער וויסט זייער אפט גרויסע געלערטע אונ העכסט רייכע לייט, אזויא מאנכע נאציאנען פעלקער וואס האבין אין זיך דיא גרעסטע טוגענדין (מעשים [illegible] ומדות טובות) אונ זיינען געניינט צום שטוילין.

*) ביא שפילען דער פון קענסט דוא [illegible]ין פון זיך זעלבסט געפינען מיינע טייערע לעזערין.

מיינע אנטוואָרט אָבער וואָס איך האָב דיזען הערין גיגעבין וואר צוואר איינפאך אָבער גאנץ וואר, איך ווערדע אייך ניט איינווענדען האָב איך גיענטפערט דאָס עס זיינען דא אזעלכע פערזאָנען, אונ גאנצע נאציאָנען וואָס זיינען העכסט געניינגט צום דיבשטאל (גנבה) דאָס הייסט זייא שטוילין (גאנבענען) ניט אום עס צוא האָבין, דען עס טוען עס אזוי גאר מיליאָנערין וואָס זיינען נור בעהאפטעט (אָן געשטעקט) מיט דיזער ליידענשאפט (תאוה), זייא שטוילען (גאנבענען) נור אום צוא שטוילען אונ ווייטער ניט, דאָך מיר יודין זיינען עס דורך אוים ניט, דאָס שטוילען (גאנבענען) איז קיינע ערב זינדע דאָס הייסט קיינע זינדע וואָס עס האָבין אונז אונזערע עלטערין פערערבט. אין אונזערע אָדערין פליסט איין ריינעם איידעלעס בלוט, וויא אונזער פראָפעט (נביא) ירמיהו זאָגט „ואנכי נטעתיך שורק כלו זרע אמת״ איך האָב דיך פאר פלאנצט אלס איינע עכטע ווייץ רעבע (ווייץ צווייג) פון עכטען קאָרען, אונ מיר זיינען אלזוי קיינע געבאָרענע דיבע, אונ אויך קיינע אָנגעשטעקטע דיבע (דאָס הייסט ניט זיך זאראזעט פון אנדערע פעלקער) דען וויא דיא וואָרהייט צוא זאָגין זיינען מיר פון דיזער זינדע פיל ריינער אלס אלע אנדערע נאציאָנען, עס געפינען זיך אידעשע דיבע נור אין דיא גרויסע שטעט, אונ אויך גאנץ ווייניג, אונ דיזע ווינציגע טוען עס מער אוים נויט, אָדער אוים איינער שלעכטע ערציהונג, איך בין אוים ליטא אונ קען אייך געוויסענהאפט פערזיכערין דאָס אויסער (חוץ) ווילנא אונ מינסק וויים מען ניט פון קיין אידעשין דיב, אונ ניט פארגעסט דאָס דער גרעסטער טהייל פון דיא דאָרטיגע בעפעלקערונג אין דיא שטעט זיינען נור יודין, אונ וואָס זייא מאכען אונז צום פאָרוואורף (אוים רייד) פון אונזער תלמוד לאָזט זיך עס אויך זייער לייכט פערענטפערין וויל דאָרט אין אָריענט (ארץ הקדם) האָבין דיא יודען געהאט פיל מער געלעגענהייט צוא שטוילען (גאנבענען) אלס אנדערע פעלקער וויל זייא אליין וואָרען דאָרט דאן האנדעלענדע קלאסע, דיא אנדערע נאציאָנען וואָרען נור עובדי אדמה אָדער האנדווערקער, אונ דאָס געשטעהע איך אייך דאָס ער זאָל טאָן אמצוה גאנץ רונד וויא אפגעשט[illegible] אָן אשום פניה, אָן אשום זינדע דער בייא, למשל דאָס ער [illegible]ין צדקה נור מיט איינעם כשרען גראָסען דאָס ער זאָל ניט [illegible]נזעצער, אָדער עס ניט פערדינען

מיט

מיט טרוג און מיט לוג און דאס גלייכין, וויא דער נביא זאגט "וכבגד עידים כל צדקותינו" אלע אונזערע טוגענדין (מעשים טובים) וויא איין לומפיגעס (טראנטעוואטעס) קלייד.

נון וואס זאלין מיר שוין ריידין פון אזוי איינע פערזאן וויא עס וואר אונזער העלד פון אונזער געשיכטע, דער נטקע, דאס ער האט קיין אויסנאהמע גימאכט פון אונזערע איצטיגע בעמערקונג, און עס איז אלזוי קיין וואונדער דאס מען האט אים ערטאפט אויף דיא זעלביגע אירוועגין (פערבלאנדזעטע שטעסקעס) וואס מיר טרעפין אן מאנכעס פריידען מיידכען אדער פראסט געזאגט מאנכע אשה זונה וואס קויפט פאר איר שאנדע געלד לאבונג פאר ארעמע קראנקע, וואס איז מרומז אין דער תורה אונזערע מיט דיא ווערטער "לא תביא אתנן זונה בית ה׳" עס זאל קיין הורען גאבע געבראכט ווערין אין גאטעס הויז, דיזער נטקע וואר איין למדן איין אוהב תורה, פלעגט מאנכע ווינטער נעכט זיצען און לערנען, ער האט גיהאט צוויא איידעמס שיינע יונגע לייט וואס זיינען גיזעסין און גילערינט. האט איינגעגעבין איינינע ספרי תורות, כמה ש״ס׳ען, און האט געשפילט אין ווידז דיא ראלע פון אשיינעם בעל הבית, מיט נדבות מיט ארעמע בחורים ביא זיינעם טיש, האט געטאן גוטעס מיט קרובים, ער וואר איין גוטער מליץ און איין פרקליט ביא דיא דאמאליגע נאצייאלסטווא פאר זיינע שטאט לייט, דען ער האט גערעט זייער גוט פויליש, און האט זיך מיט זייא זייער גוט גיקאנט, נאך מער ער האט געפונען אמאל אבייטעל מיט דוקאטען און האט עס אפגעגעבין דעם וואס האט עס פערלארין און האט מאנכע מאל געהייסין אפשטעקען מאנכע גנבות גאר אומזיסט, ער וואר איין העכסט גוטער מאן צוא זיינער פרויא, איין צערטליכער פאטער צוא זיינע קינדער, האט געשטיצט זיינע ארעמע העלפעס העלפער אויף זייער עלטער, מען האט אים זעלבסט אמאל בענאנבעט, און ער איז דערנאנגען ווער דער גנב איז, און האט אים געקאנט מאכין העכסט אומגליקליך, ער האט עס אבער ניט גיטאן האט אפגענומען קוים דיא העלפט דער פון און האט אים פערצייעט.

קורץ גיזאגט דיזער מענטש האט אין זיך גיהאט פילע גוטע זיטען, און האט ניקענט זיין ביא גוטע ערציהונג איין טיכטיגער מענטש, איין גרויסער מאן אזוי גאר, אלזוי איינע גרויסע-וואורונג פאר עלטערין וויא

מען דארף השגחה געבין אויף קינדער , אונ וויא מען דארף זיך היטין צו טאן וואס אומרעכט , אונ אומפאסענדעס פאר קינדער אין דיא אויגן. אונ ווען מיר ריידין שוין איין מאל דאריבער , קען איך מיך שוין ניט ענטהאלטען פון צוא דערציילין דא איין עטוואס פון דעם דיספוט וואס איך האב גיהאט אמאל אין פריסין מיט איינעם קריסטליכין טעהאלאגען (למדן) וואס וואר זייער שטארק בעוואנדערט אין דיא אידישע ליטעראטור (למודיות) ער וואר איין גרויסער בעל תנ״ך אונ אגרויסער תלמודיסט , קורין גיזאגט ער וואר קלאר אין גאנץ ש״ס . ער האט גיהייסין מאיר עבענטורא אונ וואר דער צוא נאך איין גרויסער גילערינטער אונ דער צוא נאך איין גרויסער יודין פיינד , דיזער גרויסער מאן האט מיר אונטער פילע אנדערע פארווירפע (טאדלונגען) וואס ער האט פארגעווארפין אונזער נאציאן אונ וואס ניט דא איז דער ארט דער פון צושפרעכין האט ער מיר פארגעווארפין דאס דיא יודין זיינען פון אימער ערגעבין דעם דיבשטאל (דאס הייסט האבין איינע גרויסע נייגונג צו גאנבעגען) , אונ האט מיר דער ביא אויף גיציילט פילע פאקטען (אקצעס) פון דער אלטע געשיכטע אונ פון דער נייע געשיכטע דאריבער , דאס הייסט דאס יודין האבין בעשטוילין קירכין אונ טעמפלען , אונ עס ווארין דארום פילע אויפגעקניפט (גיהאנגען גיווארין) נאך מער האט ער מיר גיזאגט אייער תלמוד (גמרא) זעלבסט זאגט אין עירובין רוב גנבי ישראל דאס הייסט דאס רוב גנבים זיינען נור יודין , אונ אין דער מסכתא בבא מציעא קומט פאר דאס אין דיא צייטין פון דיא רעמער (רומים) ווארין שוין אזוי פיל דיבע אונטער דיא יודין , דאס דיא רעגירונג וואר שוין געצוואונגען צו נייטיגען דעם גרעסטין ראבינער אייערין דעם ר׳ אליעזר ר׳ שמעון בן יוחאי׳ס זון דאס ער זעלבסט זאל ווערין איין פיסקאל איבער דיא דיבע , דאס ער זעלבסט זאל זייא אויפפאסען , אונ לאזען זייא אויפקניפען , אלזוי ליגט עס שוין אין אייער בלוט אלס איינע איינגעבארענע נייגונג דער צו דען זאגסט וואלט איר דיזין פעלער אין זיך ניט גיהאט , דען איר זייט דאך פון עהער אן איינע דיינקענדע נאציאן מיט מאנכע גוטע זיטען , מען קען עס אייך ניט אפשפרעכין , אונ נאך מער דאס זעלביגע מיינונג האבין אייערע חכמים גיהאט אויך פון אייערע ווייבער דאס הייסט דאס זייא אויך האבין דיזען פעלער , דאס זייא זיינען אויך גינייגט צום דיבשטאהל (גנבות) דען זייא זאגין אין מדרש רבה פרשת בראשית י״ח דאס גאט האט ניט בעשאפין דיא ערשטע פרויא :חוה פון

אדם׳ס האנד דאמיט זיא זאל קיינע דיבין זיין קיינע גאנעבטע, אונ בייא אלעם דעם איז זיא עס דאך *).

«אונ בייא אלעם דעם מיין הערר» האב איך אים גיענטפערט, זיינען מיר קיינע גיבארענע דיבע (גנבים) מיר זיינען עס נימאלס גיוועזן. אונ זיינען עס איצונד אויך ניט, גראדע נאך אומגיקערט מיר קענען זאגין מיט שטאלץ דאס מיר זיינען פון דיזעם פערברעכין פרייא, נור מיט קליינע אויס נאמע, אונ דיא איינינע דיבע וואס גיפינען זיך אונטער אונז אין מאנכע גרויסע מקומות זיינען עס ניט אויס הוילער נייגונג (טריב) צו גנבות, נייין זייא זיינען עס נור אויס נויט אדער אויס שלעכטע ערציהונג, אדער אויס שלעכטע אומגאנג מיט פערדארבענע מענטשין, איך בין מיין הערר אויס ליטא, וואס דיא בעפעלקערונג פון אלע שטעט דארטיגע זיינען דאס גרעסטע טייל נור יודען, אונ בייא אלעם דעם ווייסען מיר ניט פון איינעם אידעשין דיב צו זאגין נור אין דיא צווייא גרויסע שטעט ווילנא אונ מינסק, אונ אויך זיינען נאך דעם ערך פון דיא בעפעלקערונג פיל מער דיבע פון אנדערע פעלקער אלס אידישע, אונ אין אלגעמיינען (בדרך כלל גיזאגט) לעזען זייא נור די שטאטישטעשע בלעטער פון גאנץ אראפא וועלין זייא שוין זעלבסט מודה זיין דאס דיא צאהל פון אידעשע דיבע איז אין קיין פערגלייך פיל קלענער לפי הערך (פערהעלטנים מעסיג) דער דיבע פון אנדערע נאציאנען, נון ווייטער וואס אנבעטרעפט (נוגע) צוא דיא פאקטען וואס גיפינען זיך ווענין אידעשע דיבע אין דער אלטער גישיכטע, האבין מיר אידען דאס פולע רעכט צו לייקענען עס אונ האלטין עס נור פאר הוילע ערדיכטונגען (אויסטראכטונגען), דען ווען מען האט זיך דאן ערלויבט אונז צו מארדען צו רויבען צו העצען וויא איין ווילדעס טיהר פון איינעם לאנדע אין דאס אנדערע, אונ צו ברענגען אונז אויף שייטער הויפען, נור אויס גלויבענס וואויהט (שנאת הדת), ווארען זייערע שרייבער שוין פייהיג (שפאסאבנע) צו שרייבען וואס זייא ווילין איבער די יודען, דען איין היציגער פאנאטיקער האט קיין גיוויסען, אונ געשווייגע (פשיטה) שוין געגין איינעם יודען, אונ מיט רעכט קענען מיר איבער אזעלכע היסטארישע פאקטען (אקצעס) איבער דיא אידעשע גנבות לייענען דעם פסוק «אשר פיהם דבר שוא

*) ותפרעו כל עצתי, לא בראתי אותה מן היד שלא תהא ממשמשנית, והרי היא ממשמשנית שנאמר ותגנוב רחל את התרפים. (סדר בראשית פרשה י״ח)
(נ״ג)

וימינם ימין שקר» דאס הייסט וואס זייא ריידין מיט זייער מונד איז נור פאלש אונ וואס זייא שרייבען מיט איהר רעכטע האנד איז ליגען, אונ אין דער גאנץ נייע געשיכטע וואס איז גישריבין נאך דעם וויא עס האט שוין אויף גיהערט דער יודען האס, אונ דיא רעליגיאנס פערפאלגונגען (רדיפות) איז לויב גאט קיין זילבע דער פון דער מאנט, אונ ווען פילייכט עפעס יא זינד מיר יודען אויך מער ניט וויא מענטשין אונ קיינע איינגעל.

נון ווייטער מיין הער וואס זייא בעציהען זיך אויף אונזערעם איינענעם תלמוד דאס אונזערע חכמים זעלבסט זאגין אויף אונז רוב גנבי ישראל, איזט אויך גאר קיין בעווייזע דאס אונזער נאציאן האט איינע נייגונג צום דיבשטאהל. ניין דיא אורזאך פון זייער זאגין עס דאן וואר נור וייל דיא יודען ווארען דאן דורך אוים אליין דיא הענדלער. אונ די אנדערע נאציאנען ווארען עובדי אדמה, אונ וואס איז נאך אזוי נאהענט פון גנבה וויא דער סאחאר, אלזוי ווארען צו יענער צייט דער גרעסטער טהייל פון גנבים נור יודען, אונ דאס איז נור וויא דער אלטער שפריכווארט זאגט געלעגענהייט מאכין דיבע, אונ וואס נאך אין דער וועלט גיט בעסערע געלעגענהייט צו אלער האנט סעלמאווסטע, צו טרוג אונ לוג צו דיבשטוילערייא וויא האנדעל. וויא דער פסוק זאגט אין יחזקאל איבער דיא שטאט «צור» «ברוב רכולתך מלו תוכך חמס ותחטא» דען צור וואר דאן אין דיא צייטען פון יחזקאל דיא גרעסטע האנדעל מדינה, דער בן סירא זאגט «כיתד בין אבן לאבן כן הרמיה בין המוכר לקונה» וויא איין נאגעל האלט זיך נור צווישען איין ציגעל אונ דעם אנדערין אזוי האלט זיך דער בעטרוג נור צווישען דעם קויפער אונ דעם פארקויפער, די אגענעם פלעגט צו זאגין דאס אלע ירידין זיינען נור די פלעצע וואס אלע מענטשין קומען צו זאמען אום צו בעטריגען זיך איינאנדער, ביי דיא אלטע גריכען וואר מערקור דער גאט פון דיא קויפלייטע אונ פון דיא דיבע (גנבים), איצונד אבער האנדלען שוין אלע פעלקער, אונ דער צו איז שוין דער האנדעל ראיעלער אפולע מער וויא געוועז, זיינען מיר יודען שוין ניט דער רוב גנבים.

דער מאיר עבענטורע האט מיר ווארעם געדריקט די האנד אונ האט אויף מיר געלייענט דעם פסוק «כל כלי יוצר עליך לא יצלח» דאס הייסט עס איז אונמעגליך אייך יודען מנצח צו זיין אין קיין דיספוט, אונ איז מיר גיבליבין איבער דיא גאנצע צייט פון מיינעם פערבלייבין דארט אין זיינער נעהע, נון מיינע לעזערין צוריק צו אונזער ערציילונג, צו איהרער ענדע.

י.

דיא לֶעצְטֶע יָאהְרִין זַיינֶע.

אֵיינִיגֶע יָאר פַאר זַיינֶעם טוֹיט וַואר עֶר עֶרְטַאפְּט בַּייא אֵיינֶער קִירְכֶען רוֹיבּ, דָאס הֵייסְט אַלְס עֶר הָאט בֶּעשְׁטוֹילֶען אֵיינֶעם רַייכֶען קְלוֹיסְטֶער, אוּנ וַואר פֶּערְאוּרְטְהֵיילְט (פַאר מִשְׁפָּט) צוּם הֵיינְגֶען, אוּנ וַואר גִירֶעטֶעט דוּרְךְ אַיין וואוּנְדֶער, דֶען מִיט אַטָאג פְּרֶיער וַוארֶען גְרוֹיסֶע אוּנְרוּהֶען אִין שְׁטָאט דוּרְךְ דֶעם אִיבֶּער פַאל פוּן דִיא שְׁוֵוידֶען אִיבֶּער אִיר, עֶס זַיינֶען צוּ לָאפֶען דִיא אַיינְוואוֹינֶער אוּנ אוֹיךְ דִיא רַאסְטַאנְטֶען וָואס אוּנְטֶער זַייא וַואר אוֹיךְ אוּנְזֶער נַטַע, אוּנ דִיזֶעם הָאט אִים אַזוֹי וַוייט עֶרְשִׁיטֶערְט אוּנ גִימַאכְט אוֹיף אִים אַזוֹי אַיין אַיינְדְרוּק דָאס עֶר הָאט שׁוֹין אוֹיף זִיךְ גִינוּמֶען, צוּ וֶוערִין אַיין עֶרְלִיכֶער מַאן, אוּנ אִיז עֶס גִיוָוארִין לְסוֹף יָמָיו גַאנְצֶע זֶעקְס יָאר אִיז עֶר נָאךְ דֶעם גִיזֶעסִין אוּנ גִילֶערִינְט אִין אַקְלַיין שְׁטֶעטִיל אוֹיף אֵיינֶעגֶע קָאסְטֶען, אוּנ אַלְס עֶס אִיז גִיוָוארִין אִין לַאנְדֶע גְרוֹיסֶע אוּמֶענְדֶערוּנְג אִין דִיא רֶעגִירוּנְג אוּנ עֶר הָאט שׁוֹין אַלְזוֹי קַיין פַּחַד גִיהַאט אוּמְצוּקֶערִין זִיךְ קַיין ווידז, אִיז עֶר גִיקוּמֶען צוּרִיק אַהִין, אוּנ הָאט דָארְט בַּייא זַיינֶע קִינְדֶער פֶּערְלֶעבְּט זַיין לֶעצְטִין יָאר אִין גְרוֹיסֶע גֶעוִויסֶענֶעס פְּלָאגִין (חֲרָטָה), אוּנ אִיז גִישְׁטָארְבִּין אוֹיף זַיין בֶּעט, זַיינֶער אַנ'אֵיידֶעם אַלַמְדָן הָאט אִים מַסְפִּיד גִיוֶוען, הָאט גִיהַאט נָאךְ צוּ זָאגִין אוֹיף אִים מַאנְכֶע מִדּוֹת טוֹבוֹת, אוּנ הָאט אוּיס גִילָאזִין דֶעם הֶסְפֵּד מִיט דִיזֶע וֶוערְטֶער, אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים הָאבִּין גִיוָואלְט מַעֲבִיר זַיין דֶעם סֵפֶר קֹהֶלֶת וַוייל עֶס גִיפִינֶען זִיךְ אִין אִים אַזֶעלְכֶע רֵייד וָואס זַיינֶען גֶעגִין דִיא תּוֹרָה, זַייא הָאבִּין אִים אָם עֶנְדֶע דָאךְ פֶּערְהֵיילִיגְט וַוייל זַיין אָנְפַאנְג אִיז דִבְרֵי תוֹרָה, אוּנ זַיין עֶנְדֶע אִיז דִבְרֵי תוֹרָה, אַזוֹ אִיז דֶער פַאל מִיט מַיינֶעם שְׁוֶוער אוֹיךְ, מִיר דַארְפִין אִים נוֹהֵג כָּבוֹד זַיין אוּנ בֶּעוֵויינֶען וַוייל עֶר הָאט אִין זַיינֶער יוּגֶענְד עוֹסֵק בַּתּוֹרָה גֶעוֶועזֶען אוּנ אַזוֹ אוֹיךְ בְּסוֹף יָמָיו עוֹסֵק בַּתּוֹרָה גֶעוֶוען *).

מסורת

*) עֶס וֶוערְט דֶער צֵיילְט פוּן דֶעם גְרוֹיסֶען גָאוֹן ר' רְפָאֵל אַלְס עֶר אִיז גִיוָוארִין רָב אִין הַאמְבּוּרְג, אִיז אִים אִין אָנְפַאנְג דִיא דָארְטִיגֶע אִידֶעשֶׁע גֶעמֵיינְדֶע הֶעכְסְט גֶעפֶעלִין גֶעוָוארִין, דֶען אִין דֶעם עֶרְשְׁטִין מָאנַאט וָואס עֶר אִיז אַהִין אָנְגֶעקוּמֶען הָאט עֶר גִיהַאט אֵיינֶע גִילֶעגֶענְהֵייט צוּא זַיין אוֹיף אַיין בְּרִית, אוּנ דֶער נָאךְ בַּייא אֵיינֶער קְבוּרָה, אוּנ בֵּיידֶע זַיינֶען דָארְט צוּגֶעגַאנְגֶען זֵייעֶר אִירֶעשְׁלַאךְ מִיט דֶעם גְרֶעסְטִין הַדּוֹר אִין דֶער וֶועלְט, אוּנ נַאכְהֶער אַלְס עֶר הָאט גִיזֶעהֶען דָאס מֶען רֵייכֶערְט צִיגַארִין אוּם שַׁבָּת, אוּנ מֶען הַאלְט אָפִין דִיא קְרָאמֶען אוּם

(מסורת היא בידינו) איינע אלטע דונקעלע זאגע איז , דאס עס וואר אגרויסע מחלוקת אויף דעם בית עולם וואו מען זאל אים לייגען , אטייל האבין גיוואלט דאס מען זאל אים מקבר זיין אונטערין פארקאן , אונ אטייל האבין גיוואלט דאס מען זאל אים געבין אשיינעם מקום קבורה , דען ער האט גיהאט אגרויסין צד דארט , דען עס ווארען דארט אין יענער צייט , וויא מיר האבין שוין פריער געשריבען , פילע וואס ווארען ניט בעסער פאר אים , אם ענדע האט דער צווייטער צד מנצח געווען , מען האט אים מקבר גיווען אויף איין שיינעם ארט , אונ דאך לעבין אזוי איינעם וואס וואר זיין גלייכין , כל זמן זיינע קינדער האבין גילעבט האט מען גילאזט שטיין זיין מצבה , נאכהער האט מען איר אראפ גינאנבעט , אונ נימאנד ווייס וואו זיין קבר איזט .

שבת , האט ער זייא גיזאגט אום שבת תשובה אין אדרשה , איך האב דערוויסט בייא אייך צווייא מצות וואס גייען צוא נאנין אידעשלאך דיא מילה אונ דיא קבורה , נון וואלט עס גוט גיווען דאס דיזע ביידע מצות וואלט גישעהען בייא אייך גלייך איינע נאך דיא אנדערע , דאס הייסט דיא קבורה באלד נאך דער מילה , דאס איר זאלט קיין צייט האבין מחלל שבת צוא זיין , דאס זעלבע וואלט איך אונזער העלד פון אונזער געשיכטע אויך געוואונשען .